

Djävulselixiret

Kapucinermunken broder Medardus'
efterlämnade papper
utgifna af
E.T.A. Hoffmann
Öfversättning af Erik Brogren

E.T.A. HOFFMANN (1776–1822):

Djävulselixiret (1814–1816).

Öfversättning af Erik Brogren (1877–1932).

Stockholm 1904

Afskrifven af Erik Jonsson <generaldepoten@rambler.ru> under år 2002 (tvåtusentvå) till 2003 (tvåtusentre) efter det i Landskrona Stadsbibliotek befintliga exemplaret.

Denna bok har äfven utkommit under titlarna »*Djävulens elixir*«, »*Trolldrycken*« och »*Djävulselixiret*«.

Denna bok är utlagd på Världsväfven under

<http://www.geocities.ws/generaldepoten/lxr/index.html>

<http://generaldepoten.bravepages.com/lxr/index.html>

<http://geocities.ws/generaldepoten>

<http://www.geocities.ws/generaldepoten>

<http://generaldepoten.bravepages.com>

Hela texten finnes i PDF-filen `lxr.pdf`, som kan öppnas i *Acrobat Reader* eller motsvarande PDF-läsare. PDF-filen lämpar sig bättre än HTML-filerna för utskrift på papper. PDF-dokumentet är afsedt för enkelsidig utskrift med lika höger- och vänstersidor. Förlagans sidbrytningar äro markerade med sidnummer i marginalerna och understrykning af de ord eller delar därpå, som inleda sidorna (kapitelöfverskrifter undantagna, ty kapitel börja alltid på ny sida).

En del uppenbara tryckfel i förlagan äro rättade (möjligen ha äfven några nya fel oafsiktigen införts i afskriften).

Förlagans anföringstecken `»`, hvilket i pappersboken står både före och efter citat (replik), har i afskriften bibehållits för inledande af anföring men ersatts med tecknet `«` efter anföring. Vid citat eller replik inuti replik ha tecknen „“ samt inuti sådant citat tecknen `»` `«` använts. Sådän åtskillnad af romangestalternas repliker och repliker för de personer, som yttra sig i dessa romangestalters berättelser, är ej genomförd i förlagan, hvarest dessutom endera inledande eller avslutande citattecken ibland saknas.

För öfrigt har bruket af skiljetecken ej reviderats, ej ens det i denna text alltför sparsamma bruket af kommatecken har utbättrats, oaktadt det, detta egentligen skulle behövas.

Fullkomlig öfverensstämmelse med den på papper tryckta förlagan garanteras icke.

Denna text är senast rättad den 29 mars 2005.

Utgifvarens förord

Gunstige läsare, gärna ville jag ledsaga dig under dessa dunkla plataner, där jag för första gången läste den sällsamma historien om broder Medardus. Du skulle sätta dig bredvid mig på en stenbänk, som halft döljes af doftande buskar och brokigt färgade blommor, du skulle tillsammans med mig skåda bort mot de blåa bergen, som i underliga konturner torna upp sig bakom den soliga dal, som utbreder sig framför oss vid slutet af den löföfvervuxna trädgårdsgången. Men vänd dig sedan om, och knappt tjugu steg bakom oss ser du en gotisk byggnad, hvars portal är rikt prydd med statyer. Mellan platanernas dunkla grenverk skåda helgonbilder ned på dig med ögon, som äro klara och fulla af lif; det är helgonmålningar, som i friska färger prunka på de breda murytorna. Solen står glödande röd öfver bergen, aftonvinden börjar fläkta, öfverallt är det lif och rörelse. Underbara röster susa och hviska mellan träd och buskar; som blefve de till sång och orgelklang, tona de ur fjärran. Allvarliga män i vida, veckade kläder vandra med blicken fromt riktad mot himmelen tysta i trädgårdens af löfhvalf täckta alléer. Ha då helgonbilderna fått lif och stigit ned från de höga simserna? De underbara sägner och legender, som där blifvit afbildade, fläkta omkring dig och väcka en hemlighetsfull rysning; det förefaller dig som om allt skedde inför dina ögon, och villigt måste du tro därpå. I denna stämning bör du läsa historien om Medardus, och då skall du hålla munkens besynnerliga visioner för mera än en regellös lek af en upphetsad inbillningskraft.

s. XIII

s. XIV

Då du nu, gunstige läsare, har betraktat helgonbilder, kloster och munkar, är det väl knappast nödigt att jag tillfogar att det var den härliga trädgården i kapucinerklostret i B., som jag förde dig till.

När jag en gång under några dagar uppehöll mig i detta kloster, visade mig den ärevördige priorn broder Medardus' efterlämnade och nu som en märkvärdighet i arkivet bevarade papper, och endast med möda kunde jag öfvervinna priorns betänkligheter att meddela mig dem. Egentligen, menade den gamle, hade dessa papper bort uppbrännas.

Icke utan fruktan att du skall bli af priorns åsikt, gunstige läsare, lägger jag denna på grundvalen af dessa papper utarbetade bok i dina händer. Men om du besluter dig för att som en trogen ledsagare följa Medardus genom mörka korsgångar och celler, genom en brokig, ja en den brokigaste värld och i sällskap med honom fördraga det hemska och fasansfulla, galna och löjligen i hans lif, skall du kanske ha nöje af de mångfaldiga bilderna i den camera obscura, du får se. Det kan också hända, att det som förefaller ofattbart vid närmare skärskådande snart synes dig tydligt och afrundadt. Du ser det dolda frö, som ett dunkelt öde alstrade, och som blifvet till en yppig planta, frodas vidare i tusen refvor, till dess *en* blomma, mognande till frukt, suger till sig all lifssaften och till och med dödar fröet.

Sedan jag rätt flitigt genomläst kapucinermunken Medardus' papper, hvilket blef mig svårt emedan den hädangångne skrifvit en mycket liten, oläslig munkstil, förekom det mig som om det, vi i allmänhet kalla dröm och inbillning, väl kunde vara en symbolisk kunskap om den hemliga tråd, som går genom vårt lif och knyter det samman i alla dess villkor, men som om *den* vore att akta som förlorad, som tror att han med denna kännedom vunnit styrka nog att våldsamt sönderslita denna tråd och upptaga kampen med den dunkla makt, som härskar öfver oss. s. xv

Kanhända, gunstige läsare, går det för dig som för mig; och det skulle jag äfven af giltiga orsaker rätt hjärtligen önska.

Del 1
Förra delen.

Kapitel I

Barnaåren och klosterlivet.

s. 1

Aldrig har min mor sagt mig under hvilka förhållanden min far framlevat sitt lif; men om jag återkallar i minnet allt det, som hon berättat om honom sedan min tidigaste ungdom, måste jag väl förmoda att han varit en med djupa kunskaper utrustad och lefnadsklok man. Just af dessa min moders berättelser och enstaka yttranden vet jag att mina föräldrar från ett bekvämt lif, som de fört under åtnjutande af mycken rikedom, nedsjönko i det mest tryckande och bittra armod och att min far, en gång af satan frestad till ett skändligt brott, begick en dödssynd, som han, när under senare år Guds nåd upplyst honom, ville göra bot för på en pilgrimsresa till »den heliga linden« i det vidt aflägsna, kalla Preussen.

På denna mödosamma vandring kände min mor trots flera års äktenskap för första gången att detta icke, som min fader befarat, skulle förbli utan frukt, och oaktadt sin fattigdom, blef han mycket glad däröfver, emedan en syn nu kunde gå i fullbordan, hvori den helige Bernhard genom en sons födelse tillförsäkrat honom tröst och syndaförlåtelse. Vid »den heliga linden« sjuknade min fader, och ju mindre han, sin svaghet oaktadt, ville afpruta på de föreskrifna besvärliga andaktsöfningarna, desto mer tog det onda öfverhand. Tröstad och renad s. 2 från sin synd, dog han i samma ögonblick, som jag föddes.

Tillika med mina första omedvetna intryck ljusna inom mig de älskliga bilderna af klostret och den härliga kyrkan vid »den heliga linden«. Ännu susar omkring mig den dunkla skogen, än i dag slår emot mig doften af det yppigt spirande gräset och de brokiga blomster, som utgjorde min vagga. Icke ett giftigt djur, icke en skadlig insekt har sitt bo i denna den välsignades helgedom; ej en flugas surr, ej en syrsas pipande bryter denna heliga stillhet, i hvilken endast prästernas sånger klinga in, där de draga fram i långa processioner tillsammans med

pilgrimerna, svängande gyllne kar med doftande rökelse. Ännu ser jag i kyrkans midt, beslagen med silfver, stammen af den lind, vid hvars fot änglarna nedlagt den undergörande bilden af den heliga jungfrun. Ännu småle mot mig färgrika ängla- och helgongestalter från kyrkans väggar och tak!

Min moders berättelser om detta underbara kloster, där hennes djupaste smärta funnit nåderik tröst, ha så inträngt i mitt innersta att jag kunde tro mig själf hafva sett och erfarit allt detta, fastän det är omöjligt att mitt minne räcker så långt tillbaka, och min mor redan efter halftannat år lämnade denna heliga ort. Det förefaller mig sålunda, som om jag en gång själf i den öde kyrkan sett en underligt allvarlig mannagestalt, och som om denna just varit den främmande målare, som vid kyrkans byggande i urgammal tid kommit tillstädes, hvilkens språk ingen kunde förstå, som på kortaste tid med konstförfaren hand smyckat helgedomen med de härligaste målningar, men som sedan efter förrättadt värf åter försvunnit. På samma sätt minnes jag likaledes en gammal, i främmande dräkt klädd pilgrim med långt, grått skägg, som bar mig på sin arm, som i skogen för min räkning letade brokiga mossor och stenar och lekte med mig, oaktadt jag är viss om att den lefvande bild af honom, som finnes inom mig, kommit till blott och bart genom min moders beskrifning. Han förde en gång med sig en främmande underskön gosse af min ålder. Vi sutto i gräset och smektes och kysstes, jag skänkte honom alla mina granna stenar, och han förstod att därmed lägga allehanda figurer på marken, men till slut antogo de alltid korsets form. Min mor satt bredvid oss på en stenbänk, och stående bakom henne, såg gubben med mildt allvar ned på våra barnsliga lekar. Då trängde några ynglingar fram ur skogssnåret, som efter klädning och hela deras väsen att döma, väl endast af nyfikenhet och lust att se sig om hade kommit till »den heliga linden«. Leende utropade en, då han blef oss varse: »Se där en helig familj, det är något för min skissbok!« Han tog verkligen fram papper och blyerts och gjorde sig i ordning att teckna, men då lyfte den gamle pilgrimen sitt hufvud och ropade vredgad: »Eländige hånare, du vill gälla för konstnär, men inom dig brann aldrig trons och kärlekens låga; döda och stela, som du själf, bli dina verk, utstött i ensamhet och tomhet, skall du förtvifla och gå under i ditt eget armod!« Bestörta, skyndade de unge männen därifrån.

Den gamle pilgrimen sade till min mor: »Till er har jag medfört ett underbart barn, på det att det måtte tända kärlekens gnista i er son, men nu måste jag åter taga det från er, och i likhet med mig själf, fån I aldrig mer se det. Er son är härligt utrustad med många gåfvor, men

fadrens synd kokar och jäser i hans blod, likväl kan han utvecklas till en tapper trons kämpe; låt honom ägna sig åt det andliga ståendet!»

Min mor kunde aldrig uttrycka hvilket djupt, outplånligt intryck dessa pilgrimens ord gjort på henne; men detta oaktadt, beslöt hon att ej utöfva något tvång på min böjelse, utan lugnt afvakta hur mitt öde skulle gestalta sig, och hvarthän det ville leda mig; enär hon dock icke kunde tänka på en finare uppfostran för mig, än den hon själf kunde ge. Mitt minne af tydliga, egna erfarenheter börjar från den tidpunkt, då min mor på sin hemresa anlände till ett cisterciensernunnekloster, s. 4 hvars furstliga abbedissa, som känt min far, vänligt mottog henne. Hon var en stor, majestätisk och vacker kvinna, åt hvilken ordensdräkten förlänade en värdighet, som ingaf vördnad. Hon såg på mig med en genomträngande och allvarlig blick och frågade: »Är detta er son?» Hennes röst, hela hennes utseende tillika med den mig främmande omgifningen, det höga gemaket, bilderna och porträtten på väggarna, allt verkade så mäktigt på mig, att jag började gråta helt bittert, gripen af en inre rysning. Då talade furstinnan, i det hon såg på mig allt mildare och vänligare: »Hur är det med dig, min lille vän, är du rädd för mig?» — Hvad heter er gosse, min kära fru? »Frans,« svarade min mor. — »Franciscus«, gentog furstinnan med djupt vemod. Hon lyfte upp mig och tryckte mig häftigt mot sitt bröst, men i samma ögonblick afpressade mig den plötsliga smärta, jag kände, ett gällt skri, så att furstinnan släppte mig helt förskräckt, och min mor, bestört öfver mitt beteende, sprang fram för att leda ut mig. Furstinnan tillät det icke, och det visade sig att det kors af diamanter, som hon bar på bröstet, när hon tryckt mig till sig, så svårt sargat mig på halsen, att stället var alldeles rödt och genomsprängdt med blod.

»Stackars Frans,« sade furstinnan, »jag har gjort dig ondt, men vi skola bli goda vänner ändå.« En syster hämtade konfekt och sött vin, och jag, som redan blifvit mindre blyg, lät ej länge öfvertala mig, utan satte tappert i mig af sötsakerna, som den hulda frun, i hvilken knä jag nu satt, med egen hand stoppade i munnen på mig. När jag också fått smaka några droppar af en söt dryck, som förut var mig helt obekant, fick jag tillbaka all den muntra liflighet, som enligt min mors vittnesbörd varit kännetecknande för mig allt från min tidigaste ungdom. Jag skrattade och pratade till största förnöjelse för abbedissan och de systrar, som voro inne i rummet. Ännu är det mig alldeles oförklarligt, hur min mor kom sig för med att uppfordra mig att berätta om s. 5 de sköna och härliga ting, som jag sett på min födelseort, och att jag, liksom inspirerad af en högre makt, kunde skildra den obekante målarens taflor och bilder så lifligt, som om min själ redan kunnat fatta

deras innehåll. Därvid kom jag in på de skönaste helgonlegender, så att jag tycktes helt förtrolig med alla kyrkans skrifter i dessa ämnen. Furstinnan och till och med min mor betraktade mig med häpnad, men ju mer jag talade, desto mera steg min hänförelse, och när slutligen furstinnan frågade mig: »Säg mig, kära barn, hur vet du allt detta?» — då svarade jag utan ett ögonblicks eftertanke att den sköne, underbare gossen, som den främmande pilgrimen fört med sig, hade förklarat för mig alla målningarne i kyrkan och äfven själf målat med brokiga stenar mången bild, hvars mening han utlagt för mig ensam, och tillika förtalt många andra heliga sägner.

Man ringde till vesper, och en syster packade en massa konfekt i en strut åt mig, som jag stoppade på mig med mycken tillfredsställelse. Abbedissan reste sig upp och sade till min mor: »Kära fru, er son anser jag nu som mitt fosterbarn och vill hädanefter sörja för honom.« Min mor kunde icke tala för vemod, utan kysste furstinnans händer, fällande heta tårar. Redan voro vi i begrepp att gå ut, när furstinnan kom efter oss och ännu en gång lyfte upp mig, och skjutande korset åt sidan, tryckte mig intill sig. Och häftigt gråtande, så att tårarne droppade ned på min panna, utropade hon: »Franciscus, förblif from och god!» — Jag var djupt rörd och måste också till att gråta, utan att egentligen veta hvarför.

Genom abbedissans understöd fick min mors hushåll, som hon nu förde i en liten arrendegård nära klostret, snart ett bättre utseende, nöden tog slut, jag gick bättre klädd och åtnjöt undervisning af kyrkoherden, som jag också, när han läste mässan i klosterkyrkan, betjäna- de i egenskap af korgosse.

Kyrkoherden var själfva godheten, han förstod att fängsla min lif- s. 6
liga inbillning och visste att så afpassa undervisningen efter min sinnesart, att jag fann glädje i den och gjorde snabba framsteg. Min mor älskade jag öfver allt, men furstinnan vördade jag som ett helgon, och det var högtidsdag för mig, när jag fick se henne. Vid hvarje lägenhet sökte jag riktigt lysa för henne med mina nyförvärfvade kunskaper, och om hon kom och talade vänligt till mig, kunde jag knappast få fram ett ord; jag kunde endast stirra och höra på henne. Hvarje hennes ord blef kvar i min själ, och ännu dagen därpå förblef jag i en underligt högtidlig sinnesstämning, och hennes bild följde mig hvart jag gick. Hvilken obeskriflig känsla grep mig icke, då jag, svängande rökelsekaret, stod framför högaltaret, och orgelns toner strömmade ned från koret och ryckte mig med sig, svällande som en brusande flod, — när jag då urskilde hennes röst i hymnen, hennes röst, som trängde ned till mig som

en ljusstråle och uppfyllde mig med aningar om det högsta och heligaste!

Men den härligaste dagen, hvaråt jag gladde mig veckor i förväg, ja, på hvilken jag aldrig kunde tänka utan hänryckning, var festen på den helige Bernhards dag, som då detta helgon är cistercienserordens patron, alltid firades på det högtidligaste med stor aflat. Den i grannstaden residerande biskopen celebrerade då själf mässan i klosterkyrkan, och hans kapell utförde musiken från en tribun, som man uppreste vid sidan af högaltaret. Efter högmässan tågade nunnorna, företrädda af abbedissan, som var smyckad med insul och bar herdestafven af silfver i handen, i festlig procession genom klostergångarne och kyrkan, och sedan gudstjänsten var slut, blefvo såväl de andlige, som medlemmarne af det biskopliga kapellet förplägade i en af de stora klostersalarne. Flere af klostrets vänner, ämbetsmän och köpmän från staden deltog i detta gästabad, och emedan den biskoplige konsertmästaren fattat behag i och gärna sysselsatte sig med mig, fick också jag vara med. Hade förut min själ, glödande af helig andakt, helt riktat sig på det s. 7 öfverjordiska, så trängde nu det glada jordelifvet in på mig och omgaf mig med sina brokiga bilder. Allehanda lustiga berättelser, skämt och roliga infall gjorde nu sin rund under gästernas högljudda löje, hvarvid flaskorna tömdes i mängd, till dess kvällen inbröt, och vagnarna stodo i ordning till hemfärden.

Jag var sexton år gammal, då kyrkoherden förklarade, att jag var förberedd nog att begynna de högre teologiska studierna i seminariet i den närbelägna staden. Jag hade nämligen beslutat mig för inträde i det andliga ståndet, och detta beredde min moder den innerligaste glädje, då hon däri såg förklaringen och uppfyllelsen af pilgrimens hemlighetsfulla antydningar, hvilka på visst sätt stodo i samband med min faders märkvärdiga och för mig obekanta vision. Genom mitt beslut trodde hon först min faders ande försonad från sin skuld och rädad från den eviga fördörelsens kval.

Äfven abbedissan, som jag fick se i samtalsrummet, gillade på det högsta mitt förehafvande och upprepade sitt löfte att understödja mig med det nödvändiga, till dess jag nådde prästerlig värdighet. Furstinan var särdeles rörd, och hennes röst skälfde af vemod, då hon förmanade mig med fromt högtidliga ord. Hon gaf mig en vacker rosenkrans och en bönbok med vackert illuminerade bilder. Hon lämnade mig också ett anbefallningsbref till priorn för kapucinerklostret i staden, och rådde mig att omedelbart uppsöka honom, då han på det ifrigaste skulle bistå mig i allt med råd och dåd.

Man finner sannerligen icke lätt en vackrare plats än den, där kapucinerklostret är beläget strax utanför staden. Den härliga klosterträdgården med utsikt åt bergen syntes mig för hvarje gång jag vandrade i de långa alléerna och stannade än vid en, än vid en annan af de lummiga trädgrupperna lysa i ständigt ny skönhet. Just där var det jag första gången träffade prior Leonard, då jag besökte klostret för att aflämna min rekommendationsskrifvelse. Den för priorn utmärkande vänsällheten blef ännu varmare, när han fått brevet, och han förstod att berätta så mycket tilldragande om den härliga frun, hvilkens bekantskap han i tidigare år gjort i Rom, att han redan därigenom intog mig från första stunden. Han omgafs af bröderna, och man fick snart inblick i hans förhållande till munkarne, i klostrets hela inrättning och lefnadsordning, och jag kunde iakttaga att den själsro och glädtighet, som redan framträdde i priorns yttre, också utbredde sig öfver alla bröderna.

Leonard tyckte om mig och undervisade mig själf i italienska och franska; utmärkta voro i synnerhet de böcker, som han lät mig låna, och hans samtal, som på ett särskildt sätt utvecklade min ande. Nästan all den tid, som studierna i seminariet lämnade öfrig, tillbragte jag i klostret, och jag märkte huru min böjelse att själf låta ikläda mig munkdräkt alltmer växte. För priorn yppade jag min önskan, och utan att precis försöka få mig bort därifrån, rådde han mig att åtminstone vänta ett par år och under denna tid se mig om i världen. Ehuru jag visst icke saknade andra bekantskaper, som jag gjort, merendels genom biskopens kapellmästare, hvilken undervisade mig i musik, kände jag mig obehagligt förlägen i alla sällskap, i synnerhet om fruntimmer voro närvarande, och detta drag, såväl som min böjelse för kontemplativt lif i öfrigt, syntes afgörande tala för en inre kallelse till klosterlefnad.

En gång hade priorn talat för mig om många tänkvärda ting i afseende på världslifvet; han hade kommit in på de slipprigaste ämnen, hvilka han förstod att behandla med vanlig lätthet och behag i uttrycken, så att han, ehuru han sorgfälligt undvek allt anstötligt, dock alltid träffade kärnpunkten. Slutligen tog han min hand, såg mig skarpt i ögonen och frågade om jag ännu vore oskyldig. Jag kände att jag rodnade, och vid prior Leonards kvistiga fråga trädde plötsligt i bjärta färger fram för mig en bild, som redan länge varit glömd. — Konsertmästaren hade en syster, som ehuru hon just icke kunde kallas skön, likväl var en utomordentligt täck flicka i sin vackraste blomning. En morgon, då jag med anledning af musikundervisningen skulle begifva mig till konsertmästaren, öfverraskade jag hans syster i lättaste morgondräkt

och med nästan helt blottad barm. Hastigt kastade hon öfver sig schalen, men mina giriga blickar hade redan uppsnappat för mycket; jag kunde icke få fram ett ord. Aldrig förr anade känslor stormade inom mig och drefvo blodet så våldsamt genom ådrorna, att pulsarne slog hörbart och krampaktigt, mitt bröst sammanpressades som om det ville brista, och en tyst suck gaf mig ändtligen ånyo luft. Därigenom att flickan helt obesvärad gick emot mig, fattade min hand och frågade hur jag mådde, blef det onda än värre, och det var en lycka, att konsertmästaren kom in i rummet och befriade mig från mina kval. Aldrig har jag tagit så falska ackorder, aldrig sjunkit så i tonen som den gången. Jag var from nog för att anse det hela som en anfäktelse af djäfvulen och prisade mig lycklig att på så kort tid genom asketiska öfningar ha slagit den lede fienden ur fältet. Nu vid priorns försåtliga fråga såg jag konsertmästarens syster stå framför mig med blottade bröst, jag kände hennes varma andedräkt, hennes handtryckning — min ångest steg hvarje ögonblick. Leonard såg på mig med ett visst ironiskt löje, för hvilket jag bäfvade. Jag kunde icke fördraga hans blick, utan slog ned ögonen. Då klappade priorn mig på min glödande kind och sade: »Jag ser, min son, att ni har förstått mig, och att det än så länge gått er väl. Herren bevarer er från världens förförelse. De njutningar, som den erbjuder er, äro af kort varaktighet, och man kan väl påstå att en förbannelse hvilar öfver dem, då människans högre och andliga krafter gå under i det äckel, den förslappning, den slöhet gentemot allt högre, som de alstra.« —

Hur mycket jag än bemödade mig att glömma priorns fråga och den därpå framkallade bilden, ville det ingalunda lyckas, och hade jag också hunnit så långt, att jag kunde vara otvungen i flickans närvaro, så skydde jag dock mer än någonsin hennes åsyn, emedan jag redan vid tanken på henne greps af en beklämning och inre oro, som syntes mig så mycket farligare, som därmed var förenad en underlig längtan, blandad med en lystenhet, som väl kunde räknas som syndig. En afton skulle medföra en afgörande vändning i detta tillstånd af ovisshet. Konsertmästaren hade, som han ofta brukade, inbjudit mig till en musikunderhållning som han föranstaltat tillsammans med några vänner. Utom systemen voro ännu andra damer närvarande, och detta ökade den förvirring, som ensamt systemen förorsakade mig. Hon var nätt klädd och syntes mig vackrare än någonsin, det kändes som om en osynlig och oemotståndlig makt drog mig allt närmare henne, och så kom det sig, att jag, utan att själf veta det, alltjämt befann mig i hennes närhet och girigt uppsnappade alla hennes blickar och ord, ja, trängde mig in på henne så att hennes klädning måste snudda vid mig, när hon rörde

sig, hvilket allt fyllde mig med en inre, aldrig förr känd lust. Detta tycktes hon märka och finna behag i; och ibland var det, som om jag varit tvungen att i dåraktigt kärleksraseri rycka henne till mig och trycka henne till mitt bröst. Hon hade länge haft sin plats vid flygeln, nu reste hon sig, men glömde kvar en handske på stolen, jag grep den och kyss-te den med vanvettig häftighet. En af damerna såg det och gick fram till konsertmästarens syster och hviskade något i hennes öra; båda sågo på mig, fnissade och skrattade hånfullt. Jag var som förintad, det flöt som en isström i mina ådror, besinningslöst störtade jag tillbaka till kollegiet och in i min cell. I galen förtviflan kastade jag mig ned på golvet, och med strömmande, heta tårar förbannade jag flickan och — mig själf, bad och skrattade om hvartannat som en vansinnig! Först framemot morgonen blef jag lugnare, men var nu fullt besluten att ej återse henne och att öfver hufvud försaka världen. Klarare än någonsin kände jag kallelsen till ett undangömt klosterlif, hvarifrån ej någon frestelse vidare borde kunna afvända min håg. Jag skyndade till priorn i kapucinerklostret och yppade för honom mitt beslut att anträda mitt novisiat och att jag redan delgifvit min mor och furstinnan denna plan. Leonard syntes förvånad öfver min plötsliga ifver, och utan att egentligen visa sig påträngande, sökte han utforska hvad som på en gång föranledt mig att yrka på upptagandet i klostret, ty han anade nog att någon särskild händelse gifvit mig impulsen därtill. En känsla af blygsel, som jag ej kunde bli herre öfver, afhöll mig från att säga sanningen, däremot berättade jag för honom med den exalterade eld, som ännu värmdde mig, mina barnaårs underbara händelser, som alla häntydde på min bestämmelse för ordensståndet. Leonard hörde lugnt på och, utan att just sätta mina visioner i fråga, tycktes han icke fästa någon vidare vikt vid dem, fastmer yttrade han att detta allt ingalunda talade för äktheten af min kallelse, enär sådant lätt kunde vara illusion. I allmänhet brukade icke Leonard gärna tala om helgonens visioner, och det fanns ögonblick, då jag höll honom för en hemlig tviflare. För att nödga honom till ett bestämdt yttrande i denna fråga, dristade jag mig att tala om föraktarne af den katolska tron och lät det isynnerhet gå ut öfver dem, som i barnsligt öfvermod affärda allt öfversinnligt med det olyckliga slagordet: vidskepelse. Mildt leende, sade Leonard: »Min son, otron är den argaste öfvertron«, och öfvergick sedan till att samtala om främmande och likgiltiga saker. Först sedermera fick jag intränga i hans härliga tankar öfver den mystiska delen af vår religion, som i sig sluter förbindelsen mellan vår andliga princip och högre väsen, och måste då tillstå för mig själf, att Leonard med rätta sparade allt det

sublima, hvaraf hans själ öfverflödade som ett slags högre vigning för de mera försigkomna lärjungarne. —

Min mor skref till mig, att hon länge anat att ställningen blott och bart som präst ej skulle vara mig nog, utan att jag skulle välja ordens-s. 12
ståndet. På Medardusdagen hade den gamle pilgrimen från »den heliga lindens« visat sig för henne, vid handen ledande mig, iförd kapucinernas ordensdräkt. Också furstinnan gillade till fullo mitt förehafvande. Ännu en gång såg jag dem båda före mitt inklädande, som mycket snart ägde rum, då på min ifriga önskan hälften af novisiatet efterskänktes. På grund af min moders vision tog jag Medardus till klosternamn.

Förhållandet bröderna emellan, anordningen af andaktsöfningarne och hela lefnadssättet visade sig i allo vara sådana, som de synts mig vid första åsynen. Den trefna ro, som härskade i allt, göt i min själ en himmelsk frid, liknande den, hvilken som en salig dröm från mina tidigaste barnaår omsväfvade mig i »den heliga lindens« kloster. Vid den högtidliga ceremonien, då jag ifördes munkdräkten, varseblef jag bland åskådarne konsertmästarens syster. Hon såg helt svärmodig ut, och jag inbillade mig se tårar i hennes ögon, men frestelsens tid var nu förbi, och kanske var det syndig högfärd öfver en så lätt vunnen seger, som aflockade mig ett löje, hvilket den bredvid mig gående Cyrillus gaf akt på.

»Hvarför är du så glad, broder,« frågade Cyrillus. — »Skulle jag då icke glädja mig att afstå från världen och dess fåfänglighet«, svarade jag, men jag kan ej neka, att då jag sade de orden, en hemsk känsla genombäfvade mitt innersta och beslog mig med osanning. Likväl var detta ett sista infall af världslig själfviskhet, och andlig ro och frid bredde sig öfver mig. Ack, hade den aldrig vikit från mig; dock stor är fiendens makt! Hvem kan förlita sig på sina vapens styrka och egen vaksamhet, när underjordiska makter lura på byte?

Jag hade redan varit fem år i klostret, när efter priorns förordnande broder Cyrillus, som var svag och gammal, uppdrog åt mig uppsikten öfver dess rika förråd af relikier. Där funnos allehanda helgonben, korspartiklar och andra heliga ting, som förvarades i glasskåp och på s. 13
vissa dagar utställdes till menighetens uppbyggelse. Med hvarje sak gjorde mig broder Cyrillus förtrogen liksom med de dokument, som betygade deras äkthet och de under, som medels dem åvägabragts. I bildning var denne munk priorns like, och så mycket mindre hyste jag betänkligheter att ge luft åt det, som våldsamt upprörde mig. — »Skulle verkligen alla dessa ting vara just det, som man utger dem för? Skulle icke äfven i detta fall bedräglig girighet ha understuckit mångt och mycket, som nu gäller som verklig relik efter det eller det helgonet?«

— »Egentligen,« svarade broder Cyrillus, »tillkommer det icke oss att underkasta dessa ting en sådan undersökning, dock för att tala öppen- hjärtigt är jag af den meningen, att, dokumenten oakadt, få af dessa ting är det, hvarför de utgifvas. Likväl tyckes det mig icke komma an därpå. Märk väl, käre broder Medardus, hur jag och vår prior tänka i detta hänseende, och du skall skåda vår religion i en ny gloria. Är det icke härligt, käre broder Medardus, att vår kyrka traktar efter att gripa de trådar, som förbinda det sinnliga och öfversinnliga, ja att så påverka vår organism, som frodas i sin materiella växt, att dess ursprung ur den högre andliga principen och dess innerliga frändskap med det högre väsen, hvars kraft, lik en glödande andedräkt, genomtränger universum, klart framträder, och att aningen om ett högre lif, hvars frö vi bära inom oss, omfläktar oss med sina serafvingar! Hvad betyder detta stycke trä — denna knota eller trasa — af Kristi kors, af ett helgons kropp eller klädnad? påstås det. Den troende, som utan grubbel riktar hela sin själs andakt därpå, fyller snart en öfverjordisk hänförelse, som öppnar för honom det lycksalighetens rike, som han här nere blott anar, och så väckes till lif det andliga inflytandet af ett helgon, hvars måhända endast föregifna relik gaf den yttre impulsen, och människan sättes i tillfälle att undfå styrka och kraft i tron af den mäktigare ande, som hon i sitt innersta hjärta anropade om tröst och bistånd. Ja denna i henne väckta andliga kraft kan till och med öfvervinna kroppsliga lidanden, och därifrån härleda sig de mirakel, som då de ägt rum i det församlade folkets åsyn, dock icke kunna förnekas.« —

s. 14

Jag påminde mig också härmed sammanhängande yttringar af priorn och betraktade nu med sann vördnad och andakt de relik, som jag förut räknat som ett slags religiösa leksaker. Broder Cyrillus undgick icke denna verkan af hans tal, och han fortfor med allt större ifver och innerlighet att stycke för stycke förklara samlingen. Slutligen framtog han ur ett noga tillslutet skåp en liten låda och sade: »Härinne, broder Medardus, innehålles den mest hemlighetsfulla och underliga relik, som vårt kloster äger. Under den tid jag varit i klostret har ingen mer än priorn och jag haft denna låda i sin hand; icke en gång de andra bröderna och ännu mindre främlingar veta något om denna relik tillvaro. Jag kan ej röra vid lådan utan en invärtes rysning, det är som om en ond trolldom vore innesluten däri, som, om den lyckades spränga det bann som omsluter den och gör den overksam, kunde bereda fördärf och räddningslös undergång åt enhvar den nådde. Hvad lådan innehåller härleder sig omedelbart från vedersakaren och från en tid, då han i synlig gestalt kunde kämpa mot människornas frälsning.«

Mycket förundrad, betraktade jag broder Cyrillus, men utan att ge mig tid att säga emot, fortfor han:

»Jag vill, käre broder Medardus, noga afhålla mig ifrån att i denna högst mystiska sak framkomma med någon mening eller än mindre uppduka en eller annan hypotes, som farit mig i hufvudet, utan ger dig hellre en trogen berättelse af hvad föreliggande dokumenter öfver denna relik förmåla därom. Dokumenterna finner du i detta skåp och kan läsa dem själf efteråt. Naturligtvis känner du tillräckligt om den helige Antonius' lefnad och vet att han, för att helt frigöra sig från det jordiska och fullständigt rikta sin själ mot det gudomliga, drog sig undan till öknen och där vigde sitt lif till bot- och andaktsöfningar. Vedersakaren s. 15 förföljde och trädde honom ofta i synlig måtto i vägen för att störa honom i hans fromma betraktelser. Så hände det sig en gång, att den helige Antonius i kvällningen varseblef en mörk gestalt, som närmade sig honom. Till sin förvåning märkte han på närmare håll, att ur hålen på den trasiga mantel, skepnaden bar, flaskhalsar stucko fram. Det var djäfvulen, som i denna besynnerliga dräkt hånlog mot honom och frågade om han icke hade lust att smaka på de elixir, som han bar på sig i flaskorna. Den helige Antonius, som icke ens kunde harmas öfver detta förslag, emedan vedersakaren, vanmäktig och kraftlös, som han var, icke var i stånd att inlåta sig på någon kamp, utan därför måste inskränka sig till hånfullt prat, frågade honom hvarför han förde med sig så många flaskor. Vedersakaren svarade då: »Se, om en människa möter mig, betraktar hon mig förvånad och kan ej af nyfikenhet låta bli att fråga om och smaka på dessa drycker. Bland så många elixir finns det väl alltid något, som behagar henne, hon dricker så hela flaskan i botten, blir drucken och ger sig mig och mitt rike i våld.« Så långt kan man läsa i alla legender, men i det dokument, som vi här äga öfver denna vision af den helige Antonius, heter det vidare, att vedersakaren, då han försvann, lämnade kvar några flaskor på gräsmattan, hvilka den helige Antonius tog med sig och dolde i sin håla af fruktan att till och med i ödemarken kunde en vilsegången, ja, kanske en af hans egna lärjungar, få tag i dem, smaka på de afskyvärda dryckerna och så råka i evigt fördärf. Tillfälligtvis — berättar dokumentet vidare — hade den helige Antonius öppnat en af dessa flaskor och en sällsam, bedöfvande ånga trängde fram ur densamma, och allehanda hemska, sinnesförvirrande helvetesbilder hade omsväfvat helgonet och sökt fresta honom med förföriska gyckelskepnader, till dess han med sträng fasta och ihållig bön fördrifvit dem. —

I denna låda befinner sig nu en sådan flaska med ett djäfvulselixir, och dokumenten äro så autentiska och noggranna, att man åtminsto-

ne icke kan betvifla, att flaskan efter den helige Antonius' död funnits bland hans efterlämnade tillhörigheter. För öfrigt kan jag försäkra, käre broder Medardus, att så ofta jag rör vid flaskan, ja till och med endast vid lådan, där den är innesluten, känner jag en oförklarlig inre rysning och tycker mig förnimma en sällsam doft, som bedöfvar mig och åstadkommer en själens oro, som förströr mig i mina andaktsöfningar. Denna onda sinnesstämning, som uppenbarligen härrör från en fientlig makts inflytande — skulle jag också icke tro på frestarens omedelbara inverkan — kan jag dock få makt öfver genom ihärdig bön. Men dig, käre broder Medardus, du som ännu är så ung, som ännu ser allt, som framställer sig för din af en okänd makt upphetsade fantasi, i vida mera glänsande och lifliga färger, du, som för mycket litar på din styrka likt en tapper, men oerfaren krigsman, duktig i strid, men djärf och vågande det omöjliga, dig råder jag att aldrig eller åtminstone först efter år öppna denna låda, och för att icke inleda din nyfikenhet i frestelse, ställa den långt utom synhåll.« —

Broder Cyrillus stängde åter in den hemlighetsfulla lådan i det skåp, där den stått, och öfverlämnade åt mig nyckelknippan, på hvilken skåpnyckeln hängde. Hela berättelsen hade på mig gjort ett egendomligt intryck, men ju mera jag kände lystnaden att se den underbara relikens spira upp inom mig, desto mera bemödade jag mig att fasthålla broder Cyrillus' varning. När han lämnat mig, tog jag ännu en öfverblick öfver de heliga ting, som anförtrotts i min vård, sedan löste jag från knippan nyckeln, som förde till det farliga skåpet, och gömde den djupt ned under manuskripten i min skrifpulpet.

Bland seminarieprofessorerna fanns en förträfflig talare; hvar gång han predikade, var kyrkan öfverfylld, eldströmmen af hans ord ryckte allt ovillkorligt med sig, tändande brinnande andakt i åhörarnes bröst. Också på mig gjorde hans härliga, inspirerade tal ett märkligt intryck, s. 17 men medan jag prisade denne begåfvade man lycklig, föreföll det mig som om det inom mig rörde sig en kraft, som mäktigt dref mig att efterlikna honom. När jag hört honom, predikade jag i ensamheten på mitt rum, helt öfverlämnande mig åt ögonblickets hänförelse, till dess det lyckades mig att fasthålla och skriva upp mina idéer och ord.

Den broder, som brukade predika i klostret, blef svagare för hvarje dag, mödosamt och tonlöst sipprade hans tal fram som en halft utsinad bäck, och det uttänjda språket, som bristen på idéer och ord orsakade, gjorde hans tal så odrägligt långa, att större delen af menigheten innan amen ljudligt inslumrade och först af orgelbruset ånyo kunde väckas. Prior Leonard var visserligen en utmärkt talare, likväl var han rädd att predika, emedan det vid hans redan höga ålder starkt angrep ho-

nom, och eljes fanns det icke i hela klostret någon, som kunde ersätta nyssnämnde sjuklige broder. Leonard talade med mig om detta missförhållande, som undanhöll kyrkan månet fromt besök; jag tog mod till mig och omtalade för honom att jag redan i seminariet känt kallelse att predika och upptecknat många andliga föredrag. Han begärde att få se dem och blef så tillfreds att han ifrigt påyrkade att jag redan nästa helgdag skulle försöka med en predikan, hvilken så mycket mindre borde slå illa ut, som naturen utrustat mig med allt som tillhör en god predikant, nämligen en intagande figur, ett uttrycksfullt ansikte och en stark och väklingsande stämma. Beträffande den yttre hållningen och en riktig gestikulering åtog sig Leonard att själf bli min lärare.

Helgdagen kom, kyrkan var mera fullsatt än vanligt och jag besteg, icke utan en inre bäfvan, predikstolen. I början följde jag troget konceptet och, efter hvad Leonard sedermera berättade, talade jag med darrande röst, hvilket just passade för de vemodiga betraktelser, med hvilka talet började, och måhända förekom de flesta som ett utslag af skicklig talekonst. Men snart var det, som lyste den himmelska inspirationens glödande gnista i mitt inre — jag tänkte icke mer på det skrifna, utan öfverlät mig helt åt ögonblickets ingifvelse. Jag kände hur blodet bultade och brände i pulsarne — jag hörde min röst dåna genom hvalfven — jag såg mitt hufvud höjas och mina armar utbredas, såg mig själf som kringfluten af hänryckningens strålgans; med en sentens, i hvilken jag som i en flammande fokus sammanfattade allt det heliga och härliga som jag förkunnat, afslöt jag mitt tal, hvars intryck var alldeles ovanligt och oerhördt. Häftig gråt — ofrivilliga utrop af andakt från bäfvande läppar — ljudlig bön gäfvo mina ord gensvar. Bröderna gäfvo uttryck åt den högsta beundran, och Leonard omfamnade mig och kallade mig klostrets stolthet. Hastigt utbredde sig mitt rykte, och för att höra broder Medardus trängde sig de förnämsta och högst bildade från staden redan en timme före klockringningen in i den ej alltför rymliga klosterkyrkan. Med denna beundran steg min egen ifver och omsorg att också i hänryckningens eld ge mina tal skicklig utarbetning och konstnärlig afrundning. Mer och mer lyckades jag fångsla mina åhörare och allt öfversvinnligare blefvo uttrycken för den vördnad, som kom mig till del, hvar jag än gick och stod, så att den kunde ställas i jämbredd med förgudandet af ett helgon. Ett religiöst vanvett hade gripit staden och alla strömmade vid minsta anledning, till och med på vanliga söckendagar till klostret för att se broder Medardus och höra honom tala. Så grodde den tanken upp inom mig, att jag vore en himmelens utkorade, de hemlighetsfulla omständigheterna vid min födelse på en helig ort till min brottslige faders försoning, de

underbara händelserna under mina första lefnadsår, allt tydde på, att min ande i omedelbar beröring med himmelen redan härnere höjde sig öfver det jordiska, och att jag icke hörde den värld och de människor till, för hvilkas frälsning och tröst jag vandrade på jorden. För mig var det visst, att den gamle pilgrimen vid »den heliga linden« varit den helige Josef och den underbare gossen Jesusbarnet själf, som i mig hälsat ett helgon, bestämdt att vandra på jorden. Men på samma gång som allt detta stod klart för min själ, blef mig min omgifning alltmera besvärlig och tryckande. Den andens ro och glädtighet, som förut rådt inom mig, var försvunnen ur min själ, ja brödernas godmodiga yttranden och priorns vänlighet väckte i mig en stämning af vrede och fientlighet. Det så högt öfver dem stående helgonet borde de se i mig, kasta sig ned i stoftet och anropa mig om förbön inför Guds tron. Jag iklädde min inbillade sändning mystiska bilder, som på mängden verkade dess mer förtrollande, ju mindre de förstodos. Leonard blef i sitt sätt synbarligen allt kyligare mot mig, och han undvek att tala till mig utan vittnen. Men när en gång bröderna utaf en händelse lämnat oss ensamma i alléen i klosterträdgården, bröt han ut: »Jag kan icke dölja för dig, käre broder Medardus, att hela ditt uppförande under senaste tiden väcker mitt misshag. Något har smugit sig in i din själ, som gör dig obenägen för ett lif i from enfald. I dina tal härskar ett dunkel, ur hvilket åtskilligt skyr att träda fram, som åtminstone skulle skilja oss två från hvarandra. Det bifall, ja den afgudiska beundran, som den lättsinniga och efter hvarje sensation lystna världen ägnat dig, har förbländat din själ, och du ser dig själf i en gestalt, som icke är din egen, utan en vrångbild, som lockar dig hän mot fördärfvets afgrund. Gå in i dig själf, Medardus, och gör dig fri från den inbillning, som bedårar dig — jag tror mig känna den, — ty redan nu har du gått förlustig den sinnesro, utan hvilken härnere ej någon lycka står att finna. Låt varna dig och undfly fienden, som ställer snaror för dig! Blif åter den godlynte yngling, som jag älskade af hela min själ!«

Tårarne stodo i priorns ögon då han sade detta; han hade fattat min hand, men släppte den åter och aflägsnade sig hastigt utan att afvakta mitt svar. Men endast fientligt hade hans ord berört mig. Han hade omnämndt det bifall, ja den beundran, som min utomordentliga begåfning beredt mig, och mig syntes det tydligt att endast en småaktig afundsjuke hade orsakat den missbelåtenhet, som han så öppet gifvit uttryck åt. Tyst och inåtvänd, var jag vid munkarnas sammankomster fylld af groll och agg, och ju mera jag aflägsnade mig från Leonard och bröderna, med desto starkare band förstod jag att draga massan af mina åhörare till mig.

På den helige Antonius' fest var kyrkan så fullpackad, att man måste öppna dörrarne på vid gafvel för att bereda det tillströmmande folket möjlighet att också höra mig utanför kyrkan. Aldrig hade jag talat kraftigare, eldigare och innerligare. Som jag brukade, berättade jag mångt och mycket ur helgonets lefnad och anknöt därtill fromma och för lifvet betydelsefulla betraktelser. Jag talade om de djäfvulens förförelsekonster, hvartill syndafallet gifvit honom makt, och talets ström förde mig ovillkorligen in på legenden om elixiren, som jag ville framställa som en sinnrik allegori. Då föll min rundt kyrkan kringirrande blick på en lång mager man, som stigit upp på en bänk snedt emot mig och stödde sig mot en hörnpelare. På ett främmande och sällsamt vis hade han slagit en mörkviolett mantel omkring sig och i den invecklat de korsslagna armarne. Hans ansikte var likblekt, och blicken ur hans stora, svarta och stirrande ögon borrhade sig som ett dolksting in i mitt bröst. En hemsk rysning genombäfvade mig, snabbt vände jag mina ögon från honom, och samlande alla mina krafter, talade jag vidare. Men som drifven af en sällsam trolsk makt, tvingades jag att åter betrakta honom; alltjämt stel och orörlig, stod mannen där med den spöklika blicken riktad på mig. På den höga fårade pannan, i de neddragna munvinklarne låg som ett bittert hån och ett föraktfullt hat. Hela gestalten hade öfver sig något fruktansvärdt och fasaväckande. — Ja. — Det var den obekante målaren från »den heliga linden«. Jag kände mig som gripen af rysliga, iskalla näfvar — mina talperioder rå- s. 21 kade i oordning, alltmera förvirrade blefvo mina ord — en hviskning, ett mummel genomlopp kyrkan — men stel och orörlig stödde sig den fruktansvärde främlingen mot pelaren med den stirrande blicken riktad på mig. Då skrek jag i helvetisk ångest och vansinnig förtviflan: »Ha, förbannade, bort med dig, bort med dig, ty det är jag själf — det är jag, som är den helige Antonius!«

När jag åter vaknade ur den medvetlöshet, hvori jag försjönk vid dessa ord, låg jag på mitt läger, och bredvid satt som vårdare och tröstare broder Cyrillus. Främlingens hemska bild stod ännu lifligt för mina ögon, men ju mer broder Cyrillus, hvilken jag berättade allt, sökte öfvertyga mig att det varit en skenbild, framkallad af min af det ifriga talet upphetsade fantasi, desto djupare kände jag skam och ånger öfver mitt beteende på predikstolen. Som jag sedermera erfor, tänkte åhörarne att ett plötsligt vansinne gripit mig, till hvilken förmodan mitt sista utrop gaf berättigad anledning. Jag var förkrossad, andligen söndersliten; instängd i min cell, underkastade jag mig de strängaste botöfningar och genom brinnande bön stärkte jag mig i kampen mot frestaren, som visat sig för mig på detta heliga rum, med fräckt hån lånande ge-

stalten af den fromme målaren från »den heliga linden«. Ingen ville för resten medge att han sett mannen i den violetta manteln, och med sin vanliga godmodighet utbredde prior Leonard öfverallt den tron att det blott varit ett häftigt sjukdomsfall som på ett så förskräckligt sätt fått makt med mig under min predikan och föranledt mitt förvirrade tal. I själfva verket var jag också sjuk och medtagen, när jag efter veckors förlopp åter kunde taga del i klostrets vanliga lefnadsordning. Likväl försökte jag ånyo beträda predikstolen, men marterad af inre ångest, förföljd af den rysliga, bleka gestalten, kunde jag knappast längre tala sammanhängande och än mindre, som förr, öfverlämna mig åt vältalighetens eld. Mina predikningar voro vanliga, otympliga och orediga. Åhörarne beklagade förlusten af min talarebegåfning och försvunno s. 22 efterhand, och den gamle broder, som förut brukat predika och nu tydligen talade bättre än jag, intog åter min plats.

Efter någon tid hände, att en grefve, stadd på resor och åtföljd af sin hofmästare, besökte vårt kloster och önskade bese dess mångahanda märkvärdigheter. Jag måste för honom öppna rummet, där relikerna förvarades, och när priorn, som följt oss genom kor och kyrka plötsligt kallades bort, blefvo vi ensamma där. Jag hade visat och förklarat åtskilliga saker för honom, då det med gammaltyska, sirliga träsniderier smyckade skåpet, där lådan med djäfvulselixiret förvarades, ådrog sig grefvens uppmärksamhet. Ehuru jag icke strax ville ut med hvad som fanns i skåpet, måste jag, då både grefven och hofmästaren enträget påyrkade det, berätta legenden om den helige Antonius och den arglistige djäfvulen, följde troget broder Cyrillus' berättelse om den som relik förvarade flaskan och tillfogade också den varning, han gifvit mig i afseende på lådans öppnande och förevisandet af flaskan. Oaktadt grefven var vår religion tillgifven, tycktes han i likhet med hofmästaren sätta ringa tro till sannolikheten af de heliga legenderna. Båda ordade i vitsar och kvicka anmärkningar om denne komiske djäfvul, som bar med sig förförelseflaskor i sin trasiga rock, men slutligen tog hofmästaren på sig en allvarlig min och sade:

»Tag ej anstöt af oss lättsinniga världsmänniskor, ärevördige herre! Var öfvertygad att både jag och grefven vörda helgonen som härliga, af religionen inspirerade människor, som för sin själs och människornas frälsning offrade all lifvets glädje, ja lifvet själf, men hvad sådana historier beträffar, som dem ni berättade, tror jag att blott en snillrik, af den helige uttänkt allegori af missförstånd blifvit tagen för en verklig händelse.«

Under detta tal hade hofmästaren skjutit undan rigeln för lådan och framtagit den svarta, egendomligt formade flaskan. Det utbredde s. 23

sig verkligen, som broder Cyrillus berättat, en stark doft, som dock ej verkade bedöfvande, utan snarare angenämt och välgörande. »Aha,« utropade grefven, »jag slår vad, att djäfvulselixiret icke är något annat än härligt, äkta syrakuservin.« — »Helt säkert,« svarade hofmästaren, »och härstammar verkligen flaskan ur den helige Antonius' kvarlåtenskap, går det bättre för er, ärevärdige herre, än för konungarne af Neapel, som gått miste om att smaka gammalromerskt vin genom romarnes osed att icke sätta proppar i vinflaskorna utan förvara vinet genom att hålla några droppar olja därpå. Är vinet också icke så gammalt, som detta senare skulle varit, så är det dock helt säkert det äldsta som finnes, och därför gjorde ni klokt i att använda relikten till er nytta och med godt mod smaka det.« — »Ja visst,« inföll grefven, »denna urgamla syrakuser skulle ingjuta ny kraft i edra ådror och jaga den sjuklighet på flykten, hvaraf ni, ärevärdige herre, synes hemsökt.«

Hofmästaren framtog ur fickan en korkskruf af stål och öppnade flaskan trots mina protester. Det tycktes mig som framfladdrade vid korkens urtagande en blå, liten låga, som strax åter försvann. Starkare steg doften ur flaskan och böljade genom rummet.

Hofmästaren smakade först och utropade med hänförelse: »härlig, härlig syrakuser! Sannerligen, den helige Antonius' vinkällare var icke dålig, och gjorde djäfvulen tjänst som källarmästare, så menade han icke så illa med den helige mannen, som man påstår — smaka herr grefve!« Grefven gjorde det och bekräftade hofmästarens omdöme. Båda skämtade ytterligare om relikten, som tydligen vore den vackraste i hela samlingen — själfva önskade de sig en hel källare med sådana relikter o. s. v. Själf åhörde jag dem med sänkt hufvud och blicken fästad på golfvet; främlingarnes glädtighet hade för mig i min dystra sinnesstämning något ängslande; förgäfvades envisades de på mig att också smaka på den helige Antonius' vin; jag nekade ståndaktigt och s. 24 inlåste flaskan, väl proppad, ånyo i dess behållare.

Främlingarne lämnade klostret, men när jag åter satt ensam i min cell, kunde jag icke förneka att ett inre välbehag och en glädtig liflighet kommit öfver mig. Jag kände ej ett spår af den dåliga verkan, hvarom Cyrillus talat, och på ett påfallande sätt visade sig tvärtom ett välgörande inflytande. Ju mer jag öfvertänkte legenden om den helige Antonius, ju lifligare hofmästarens ord väckte eko inom mig, desto säkrare tycktes det mig att hofmästarens förklaring var den riktiga, och som en lysande ljungeld for tanken igenom mig att jag själf på ett så störande sätt afbröt min predikan, varit i begrepp att på samma sätt tolka legenden som en snillrik och lärorik allegori af den helige mannen. Till denna tanke anknöt sig en annan, hvilken snart uppfyllde mig så helt,

att allt annat fick vika. Huru, tänkte jag, om denna underbara dryck med ny andlig kraft sänkte din själ, ja ånyo kunde tända den slocknade flamman, så att den lyste fram i nytt lif? Men var jag äfven besluten att följa främlingarnes råd, höll en invärtes, mig själf oförklarlig motvilja mig ännu tillbaka. Ja, redan i färd med att öppna skåpet, tyckte jag mig i sniderierna se målarens fasaväckande anlete med de skendödsstela ögonen, som ville genomborra mig, och våldsamt gripen af spökrädsla, flydde jag ur relikkammaren för att på helig ort ångra min förvetenhet. Men alltjämt återvände tanken att min ande endast kunde stärkas och vederkvickas genom njutningen af det underbara vinet. Priorns och munkarnes beteende, som med välment men förödmjukande skonsamhet behandlade mig som en själssjuk, bragte mig till förtviflan, och när Leonard dispenserade mig från de vanliga andaktsöfningarne, för att jag fullständigt skulle kunna återhämta krafterna, beslöt jag, under en sömnlös natt och plågad af djup grämelse, att sätta lifvet på spel för att återvinna mina förlorade själskrafter eller att gå under vid försöket. s. 25

Jag uppstod från min bädd och smög mig som ett spöke vid skenet af lampan, som jag tändt invid Mariabilden i klostergången, genom kyrkan till relikkammaren. Belysta af det fladdrande lampskenet, syntes de heliga bilderna i kyrkan få lif, de blickade ned på mig som fyllda af medlidande och jag hörde i stormens brus, som slog in genom de sönderslagna korfönstren, liksom klagande och varnande stämmor, ja, liksom min mors rop ur ett aflägsset fjärran: »Hvad tar du dig för, son Medardus, afstå från ditt farliga företag!« — När jag inträdt i relikkammaren, var allt lugnt och stilla, jag låste upp skåpet, grep tag i lådan — i flaskan, och hade snart tagit en djup klunk! Glöd strömmade genom mina ådror och fyllde mig med känslor af obeskrifligt välbehag — ännu en gång drack jag och greps af lust till ett nytt och härligt lif! Hastigt tillslöt jag den tomma lådan och skyndade snabbt med den välgörande flaskan tillbaka till min cell och ställde den undan i min pulpet. Då fick jag tag i den lilla nyckeln, som jag en gång för att undgå hvarje frestelse löst från knippan, och likväl hade jag utan den såväl, när främlingarne voro närvarande, som nu öppnat skåpet? Jag undersökte nyckelknippan, och fann att bland de öfriga hängde en okänd nyckel, med hvilken jag då, som nu öppnat skåpet, utan att jag i min förströddhet lagt märke därtill. Ofrivilligt förskräcktes jag, men den ena brokiga bilden jagade den andra genom min själ, häftigt väckt som ur en djup sömn. Jag fick hvarken rast eller ro, förrän morgonen inbröt med klar himmel och jag kunde skynda ned i klosterträdgården för att bada mig i solens strålar, som nu het och glödande steg upp bakom bergen. I stället för att jag förr, sluten och inbunden, ej kunde säga ett

ord, var jag nu glad och liflig. Liksom om jag talade för den församlade menigheten, ordade jag nu med den eldiga vältalighet, som förut varit för mig egendomlig. När jag blifvit ensam med Leonard, såg han länge på mig, som ville han tränga till djupet af min själ. Sedan sade han, medan ett tyst, ironiskt löje for öfver hans ansikte: »Har kanske broder Medardus i en vision från ofvan fått ny kraft och blifvit ung på nytt?»

Jag kände hur jag brände af blygsel, ty i detta ögonblick föreföll mig mitt exalterade tillstånd, orsakadt af en klunk gammalt vin, ovärdigt och eländigt. Jag stod där med nedslagna ögon och sänkt hufvud, och Leonard öfverlämnade mig åt mina betraktelser. Blott alltför mycket fruktade jag, att den spänning i hvilken njutandet af vinet försatt mig, ej skulle visa sig beständig, utan kanske till min grämlse föra med sig än större vanmakt, emellertid blef det icke så, utan tvärtom kände jag att med den återvunna kraften återvände äfven mitt ungdomliga mod och min rastlösa sträfvan inom den högsta verkningskrets, som klostret kunde bjuda. Jag stod fast vid min önskan att redan nästa helgdag få predika, och den villfors. Kort innan jag besteg predikstolen, drack jag af det underbara vinet. Aldrig har jag talat med mera eld, innerlighet och salvelse. Hastigt spred sig ryktet om mitt fullständiga tillfrisknande, och som förut fyllde sig åter kyrkan, men ju mera jag vann mängdens bifall, desto allvarligare och tillbakadragnare blef Leonard, och jag började hata honom af hela min själ, emedan jag ansåg honom intagen af småaktig afund och munkhögfärd.

Bernhardsdagen nalkades, och jag var full af brinnande lust att låta mitt ljus riktigt lysa för furstinnan och bad att den dagen predika i cistercienserklostret. Min bön tycktes särdeles öfverraska Leonard, han tillstod mig oförtäckt att det denna gång varit hans mening att själf predika och att han träffat anstalter därför, men desto lättare kunde han uppfylla min bön och, i det han urskuldade sig med en sjukdom, sända mig i sitt ställe.

Så skedde också. Min moder och furstinnan såg jag redan aftonen förut, men jag var så fylld af tanken på min predikan, som borde hinna vältalighetens högsta tinnar, att detta sammanträffande endast gjorde ringa intryck på mig. I staden hade ryktet spridit sig, att jag skulle predika i stället för den insjuknade Leonard, och detta hade kanske bidragit att samla större delen af den bildade publiken. Utan att ha skrifvit det minsta och endast i tankarna disponerande talet, räknade jag på den hänförelse, som den festliga högmässan, det församlade andäktiga folket, ja till och med den höghvälfda, härliga kyrkan skulle väcka inom mig, och jag hade sannerligen icke misstagit mig. Som

en eldström flöto mina ord, och i alla mot mig riktade blickar läste jag häpnad och beundran. I hvilken spänning väntade jag icke hvad furstinnan skulle säga; och jag räknade på de starkaste uttryck för hennes välbehag; det förekom mig som måste hon med ofrivillig vördnad mottaga den, som redan som barn försatt henne i förvåning, och i hvilken hon nu tydligare borde ana en inneboende högre makt! Men då jag ville tala med henne, lät hon hälsa mig att hon blifvit angripen af ett plötsligt illamående och icke kunde tala med någon, icke ens med mig. Min moder tycktes i tysthet gräma sig öfver något, och jag vågade ej fråga efter orsaken, emedan en förstulen känsla påbördade mig själf skulden därtill, fast jag ej tydligt kunde förklara hvarför. Hon gaf mig en liten biljett från furstinnan, som jag först skulle bryta vid hemkomsten till klostret, och knappast var jag åter i min cell, förr än jag till min häpnad läste följande:

Du har, käre son, — ty ännu vill jag kalla dig så — genom det tal du höll i vår klosterkyrka förorsakat mig den djupaste bedröfvelse. Dina ord kommo ej ur ett andäktigt, mot det himmelska riket riktadt sinnelag, din hänförelse var icke en sådan, som på serafvingar bär den fromme uppåt, så att han i helig hänryckning förmår skåda himmelriket. Ack! Ditt prunkande ordflöde, din synbara ansträngning att framförallt säga påfallande och glänsande saker, har bevisat mig, att du, i stället för att undervisa och uppelda menigheten till fromma betraktelser, endast åtrår den världsligt sinnade mängdens bifall och värdelösa beundran. Du har hycklat känslor, som icke funnos inom dig, ja du har till och med i likhet med en egenkär skådespelare framkonstlat vissa tydligen studerade miner och gester, allt blott för det snöda bifallets skull. Svekets ande har kommit öfver dig och skall fördärfva dig om du icke går in i dig själf och afsäger dig synden. Ty synd, stor synd är din handel och vandel, så mycket mer som du i klostret förpliktat dig till afkall på all jordisk dårskap. Mätte den helige Bernhard, som du genom ditt bedrägliga tal så lågsinnadt förolämpat, efter sin himmelska långmodighet förlåta och upplysa dig så att du återfinner den rätta stigen, från hvilken du afvikit, och må han bedja för din själs frälsning. Lef väl!

s. 28

Som hundra blixtar drabbade mig abbedissans ord och jag blef uppstånd af vrede, ty intet föreföll mig vissare än att Leonard, hvilkens antydningar om mina predikningar visade åt samma håll, begagnat sig

af furstinnans bigotteri och uppviglat henne mot mig och min talaretaalang. Jag kunde knappast mera se honom utan att skälfva af invärtes raseri, och ofta rann det mig i sinnet att bringa honom i fördärf på ett sätt, för hvilket jag själf förskräcktes. Så mycket odrägligare voro mig abbedissans och priorns förebråelser, som jag väl innerst i min själ kände deras sanning, men desto kraftigare framhärdade jag i mitt handlingssätt, och stärkande mig med några droppar vin ur den hemlighetsfulla flaskan, fortfor jag att utsmycka mina predikningar med alla retorikens konstgrepp och att sorgfälligt studera minspel och gester och vann sålunda allt större bifall och beundran.

Morgongryningen bröt i färgrika strålar in genom klosterkyrkans brokiga fönster; ensam och försjunken i djupa tankar, satt jag i biktstolen; endast stegen af en tjänande lekbroder, som sopade kyrkan, ljödo under hvalfven. Då prasslade det i min närhet, och jag såg hur en stor och smärt, efter främmande mod kostymerad kvinna, med beslöjadt ansikte inträdde genom en sidodörr och nalkades mig för att bikta. s. 29 Hon rörde sig med obeskrifligt behag, knäböjde och suckade djupt. Jag kände hennes glödande andedräkt och ännu, innan hon talade, var det som om en bedöfvande trolldom omsnärjt mig. Huru skulle jag kunna beskrifva det egendomliga, innerliga tonfallet i hennes stämman?

Hennes ord grepo mig på det våldsammaste, då hon bekände att hon hyste en förbjuden kärlek, som hon sedan lång tid förgäfves bekämpade, och att denna kärlek vore så mycket syndigare, som heliga band för evigt fängslade den älskade, och i sin vansinniga hopplösa förtviflan hade hon länge nog förbannat dessa fjättrar. Hon tystnade, och med en ström af tårar som nästan kväfde hennes ord utbröt hon: »Medardus, dig själf är det, som jag så outsägligt älskar.« Som i dödskramp vibrerade mina nerver, jag var utom mig, en aldrig förr förnummen känsla sönderslet mitt bröst, att se henne, att trycka henne till mig — att förgås för vällust och kval — en minut sådan salighet för helvetets eviga pina! — Hon teg, men jag hörde henne dra djupt efter andan. I ett slags vild förtviflan betvingade jag mig våldsamt; hvad jag talade, vet jag icke mera, men jag iakttog, att hon tigande reste sig upp och aflägsnade sig, medan jag med duken hårdt tryckt mot ögonen förblef sittande i biktstolen, stel och själsfrånvarande.

Lyckligtvis kom ingen mera in i kyrkan, och jag kunde därför obemärkt slippa undan till min cell. Huru annorlunda syntes nu allt, huru dåraktig och innehållslös all min sträfvan! Jag hade icke sett den obekantas ansikte, och likväl lefde hon inom mig och såg på mig med ömma, mörkblåa ögon, i hvilka tårar pärlade, som föllo ned i min själ med förtärande glöd, tändande en låga, som ingen bön, ingen botöfning mer

kunde dämpa. Ty sådana ålade jag mig och gisslade mig ända till blods för att undgå den eviga fördömelse, som hotade mig och den eld, som den främmande kvinnan upptändt i mig, väckande syndiga förut obe- s. 30 kanta begär, så mäktiga, att jag ej visste att rädda mig undan dessa vällustiga kval.

Ett altare i vår kyrka var helgadt den heliga Rosalia, och hennes härliga bild var målningen af det ögonblick, då hon lider martyrdöden. Hon var min älskade, jag igenkände henne, ja till och med hennes klädning var alldeles lik den obekantas sällsamma dräkt. Som fattad af vansinne, kunde jag timtals ligga på knä på trappstegen till detta altare och utstöta hemska tjut och klagorop af förtviflan, så att munkarne förskräckta veko undan för mig. I lugnare ögonblick sprang jag upp och ned i klosterträdgården. Henne såg jag vandra i blånande fjärran, hon trädde fram ur buskagerna, hon höjde sig ur källorna, hon dansade på den blommande ängen, öfverallt var hon och endast hon! Då förbannade jag mitt löfte och min tillvaro! Jag ville ut i världen och icke rasta, förrän jag funnit henne, köpa henne för min själs salighet. Emellertid lyckades jag slutligen att något dämpa utbrotten af mitt för priorn och bröderna oförklarliga vanvett, jag kunde visa mig lugnare, men på djupet brann dess mera tärande den fördärfbringande lågan. Ingen sömn — ingen hvila! Förföljd af hennes bild, kastade jag mig af och an på mitt hårda läger och bad till helgonen, icke om befrielse från den förföriska gyckelbild, som omsväfvade mig, icke att de måtte bevara mig från den eviga fördömmelsen, nej, att de skulle skänka mig kvinnan, lösa mig från min ed, gifva mig frihet till ett syndigt affall. Slutligen var jag fast besluten att genom flykt från klostret göra en ände på mina kval. Ty endast befrielse från klosterlöftena trodde jag nödig för att få se denna kvinna i mina armar och stilla de begär, som förbrände mig. Jag beslöt att, sedan jag gjort mig oigenkännlig genom att raka af mig skägget och anlägga världslig dräkt, irra omkring i staden, till dess jag funnit henne, och tänkte icke på huru svårt, ja omöjligt detta skulle blifva, och att jag, i saknad af alla penningmedel, kanske icke en enda dag skulle kunna uppehålla mig utom klostermurarne.

Ändtligen inbröt den sista dagen, som jag tänkte tillbringa i klostret. s. 31 Genom en gynnsam tillfällighet hade jag förskaffat mig en anständig borgerlig dräkt; nästa natt ville jag lämna klostret för att aldrig mer återvända. Det var redan afton, när priorn helt oväntadt lät kalla mig till sig. Jag blef förskräckt, ty jag var säker på att han fått reda på mina hemliga anslag. Leonard mottog mig med ett ovanligt allvar och en imponerande värdighet, för hvilken jag ofrivilligt måste darra. »Broder Medardus,« började han, »ditt vansinniga uppförande, som jag

endast och allenast håller för ett utslag af den andliga exaltation, som du kanske åsamkat dig af de just icke renaste bevekelsegrunder, har stört lugnet i vår samvaro, ja verkar upprifvande på den glädtighet och trefnad, som jag tills nu sökt uppehålla bland bröderna som frukt af en stilla och from lefnad. Kanhända är en olycklig händelse, som du råkat ut för, skuld härtill. Du hade kunnat finna tröst hos mig, din faderlige vän, som du lugnt kunnat anförtro allt, dock du föredrog att tiga, och jag vill så mycket mindre visa mig enträgen, som din hemlighet kanske skulle kosta mig det lugn, som jag skattar öfver allt annat. Du har ofta, i synnerhet framför den heliga Rosalias altare, genom afskyvärdt och anstötligt tal, som synes ha undslupit dig i ett slags vanvett, gifvit bröderna och äfvenledes de främlingar, som händelsevis befunnit sig i kyrkan, en olycklig anledning till förargelse, jag kunde därför ålägga dig sträng klostertukt, men vill icke göra det, då kanske en ond makt, ja vedersakaren själf, som du icke tillräckligt gjort motstånd, är skuld till dina felsteg. Jag bjuder dig nu att vara verksam i bot och bön; jag kan läsa i din själ — du vill ut i det fria.«

Leonard betraktade mig skarpt och genomträngande; jag kunde icke fördraga denna blick, utan kastade mig snyftande ned för hans fötter, medveten om mitt onda förehafvande.

»Jag förstår dig,« fortfor Leonard, »och tror också själf, att världen, om du i fromhet drager ut där, bättre än ensamheten i klostret skall bota dig från din förvillelse. En klostrets angelägenhet fordrar en broders sändande till Rom. Jag har därtill valt dig och redan i morgon kan du, försedd med nödiga fullmakter och instruktioner, anträda din resa. Du ägnar dig så mycket mer till utförandet af detta uppdrag, som du ännu är ung, rörlig, van vid affärer och fullkomligt mäktig det italienska språket. Bege dig nu till din cell och bed med innerlighet om din själs frälsning, jag vill göra detsamma, men underlåt alla späkningar som endast skulle försvaga och göra dig oduglig till resan! Vid dagens inbrott väntar jag dig här i mitt rum.«

Som en himmelsk solstråle upplyste mig dessa ord af den ärevördige Leonard. Jag hade hatat honom, men nu genomträngdes jag ånyo ljuft smärtsamt af den kärlek, som förr bundit oss samman. Jag göt heta tårar och tryckte hans händer till mina läppar. Han omfamnade mig, och det förekom mig som visste han mina innersta tankar och gafve mig friheten att ge efter för det öde, som, rådande öfver mig, efter minuter af oändlig salighet kanhända skulle störta mig i evigt fördärf.

Nu hade flykten blifvit onödig och jag kunde lämna klostret och söka henne, utan hvilken ingen ro eller lycka var möjlig, ända till dess hon var funnen. Resan till Rom och mina uppdrag dit föreföllo mig som

uttänkta af Leonard, för att han på ett passande sätt skulle kunna sända mig bort från klostret.

Natten tillbragte jag med bön och förberedelser till resan. Resten af det hemlighetsfulla vinet fyllde jag på en korgflaska för att begagna det som ett pröfvadt läkemedel och satte flaskan, som innehållit elixiret, tillbaka i lådan.

Jag blef icke litet förvånad, då jag af priorns vidlyftiga instruktioner märkte att det ägde sin riktighet med min beskickning till Rom, och att den angelägenhet som kräfdes en befullmäktigads närvaro därstädes hade mycket att betyda och var af stor vikt. Det kändes mig tungt om s. 33 hjärtat att jag utan någon hänsyn tänkt helt öfverlämna mig åt min frihet; dock, tanken på henne ingaf mig mod, och jag beslöt att bli min egen plan trogen.

Bröderna församlades, och afskedet från dem, men isynnerhet från fader Leonard, fyllde mig med djupt vemod. Slutligen slöt sig klosterporten bakom mig, och jag stod färdig till resan ut i vida världen.

Kapitel II

Inträdet i världen.

s. 34

Höljdt i en blå dunstkrets, låg klostret under mig nere i dalen. Morgonvindens friska fläktar buro på sin färd genom rymden brödernas fromma sånger upp till mig. Ofrivilligt stämde jag själf in. I flammande glöd trädde solen fram bakom staden, hennes glimmande guld glänste i trädtopparne, och som glänsande diamanter föllo daggdropparne ned på tusentals brokiga insekter, som hvinande och surrande lyfte sig uppåt. Fåglarne vaknade och flögo genom skogen med jublande sång, smekande hvarandra med lust och glädje.

Ett tåg af bondgossar och festligt smyckade tärnor gick utför berget. »Lofvad vare Jesus Kristus,« ropade de, då de vandrade förbi mig. »I evighet,« svarade jag och det föreföll mig, som trängde sig ett nytt lif på mig med lust, frihet och tusen nya och ljufliga uppenbarelser. Aldrig hade jag känt mig så till mods, jag tycktes mig själf en annan, och besjälad och hänförd af nyväckt kraft, skred jag raskt vidare genom skogen utför berget. En bonde, som jag mötte, frågade jag efter den ort, som min resplan betecknade som mitt första nattkvarter, och han beskref för mig en genare öfver bergen ledande gångstig, som afvek från stora landsvägen. Jag hade redan vandrat ensam ett tämligen långt stycke, då tanken på den obekanta och min plan att uppsöka henne återvände. Men hennes bild var som utplånad af en främmande och obekant makt, och ju mer jag sökte fasthålla uppenbarelsen, dess mer försvann den i dimma. Endast mitt obehärskade uppförande i klostret efter den hemlighetsfulla händelsen stod mig klart för ögonen. Det var mig obegripligt att priorn med så stort tålmod kunnat fördraga allt detta och i stället för välförtjänt straff skickat mig ut i världen. Jag var öfvertygad att uppenbarelsen af den obekanta kvinnan endast varit en vision som följd af öfveransträngning, och i stället att, som jag eljest skulle gjort, tillskrifva frestarens beständiga förföljelse den

s. 35

förföriska och fördärfliga gyckelbilden, räknade jag den som en sinnessvilla, enär den omständigheten att den främmande varit alldeles så klädd som den heliga Rosalia tycktes mig bevisa att denna helgonbild, som jag verkligen kunnat se från biktstolen, fast på långt håll och i sned riktning, haft sin andel i saken. Jag beundrade högelingen priorns vishet, som valt det enda rätta medlet till mitt botande, ty instängd inom klostermurarne och omgifven af alltid samma föremål, alltjämt grubblande och invärtes förtärande mig själf, skulle denna vision, som ensamheten lånade än mera glödande och starka färger, bragt mig till vanvett. Alltmer förtrogen med tanken att endast ha drömt, kunde jag knappast låta bli att skratta åt mig själf, och med en frivolitet, som i öfrigt var mig främmande, skämtade jag inom mig öfver idéen att ett helgon kunnat förälska sig i mig, hvarvid jag kom att tänka på att jag ju själf en gång trott mig vara den helige Antonius.

Sedan flere dagar vandrade jag genom bergsbygden, mellan djärft upptornade hemska klippmassor, öfver smala spänger, under hvilka forsande skogsbäckar brusade fram, och allt mera ödslig och besvärlig blef vägen. Det var middag, och solen brände på min bara hjässa, jag försmäktade af törst, men ingen källa fanns i närheten, och alltjämt kunde jag icke uppnå byn, som skulle ligga i min väg. Alldeles utmatad, satte jag mig ned på ett klippstycke och kunde ej motstå min lust att ta en klunk ur korgflaskan, oaktadt jag så mycket som möjligt ville spara på den sällsamma drycken. Ny kraft strömmade genom mina ådror, och stärkt och uppfriskad, gick jag vidare för att uppnå ett mål, som ej längre kunde vara långt aflägsset. Tallskogen blef allt tätare och tätare, i ett djupt snår hörde jag det prassla, och strax därpå gnäggade en häst, som blifvit bunden därinne. Jag gick några steg vidare och blef nästan stel af förskräckelse, när jag plötsligen stod tätt vid en brant och fruktansvärd afgrund, i hvilken en skogsbäck med dån och brus störtade sig ned mellan hvassa och skarpa klippspetsar. Tätt, tätt vid branten och på en öfver djupet framspringande klippa satt en ung man i uniform; hatten med den yfviga fjäderbusken, värjan och en portfölj lågo bredvid honom. Det såg ut som om han insomnat, och med kroppen lutad öfver afgrunden, sjönk han djupare och djupare ned öfver den. Hans fall tycktes oundvikligt. Jag vågade mig fram till honom, och i det jag ville gripa och hålla honom tillbaka, skrek jag öfverljudd: »för Jesu skull, för Jesu skull, vakna herre!« När jag berörde honom, for han upp ur sin djupa sömn, men i samma ögonblick störtade han, förlorande jämvikten, ned i afgrunden. Kastad mot klippa efter klippa, bräcktes och krossades hans lemmar och leder, ett skärande jämmerrop väckte genljud i det omätliga djupet, ur hvilket snart endast för-

nams ett svagt kvidande, som slutligen dog bort. Jag stod som liflös af förskräckelse och fasa, men grep slutligen hatten, värjan och portföljen och ville hastigt aflägsna mig från olycksstället, när en ung man, klädd som jägare, trädde fram ur skogen, till en början såg mig stelt i synen och sedan skrattade så våldsamt, att en iskall rysning genomfor mig.

»Ers grefliga nåde,« sade slutligen ynglingen, »den maskeraden är verkligen fullständig och förträfflig, och vore icke nådig frun på förhand underrättad om saken, skulle hon ej känna igen sin hjärtans kär. Men s. 37 hvar har ni gjort af uniformen, nådige herre?« —

»Den slungade jag i afgrunden,« svarade det ur mig doft ihåligt, ty det var icke jag, som talade orden, utan de undsluppo ofrivilligt mina läppar. Jag stod där inåtvänd och stirrade ned i afgrunden för att se om ej grefvens blodiga lik hotande skulle höja sig ur djupet. Jag tyckte att det var jag, själf som mördat honom, och alltjämt fasthöll jag krampaktigt värjan, hatten och portföljen.

Den unge mannen fortfor: »Nu rider jag med ers nåds tillåtelse körvägen till staden och håller mig gömd i huset på vänster hand om stadsporten. Ni skall väl strax gå ned till slottet, man väntar er nog där; hatt och värja tager jag med mig.« — Jag räckte honom bägge. »Farväl, herr grefve, och lycka till i slottet,« ropade ynglingen och försvann sjungande och hvisslande i skogssnåret. Jag hörde hur han gjorde lös hästen, som var bunden därinne, och ledde den bort med sig. När jag vaknade ur min bedöfnings och tänkte öfver hvad som händt, insåg jag att jag endast fogat mig i den ödets lek, som med ett slag inkastat mig i de egendomligaste förhållanden. Det var klart att en stor likhet i gestalt och anletsdrag med den olycklige grefven vilseledt jägaren, och att grefven just valt förklädnaden som kapucinermunk för att försöka sig på ett äfventyr i det närbelägna slottet. Döden hade öfverraskat honom, och slumpen hade i samma ögonblick satt mig i hans ställe. En oemotståndlig lust att fortfarande spela grefvens roll döfvade i mig hvarje tvifvel och en inre röst, som anklagade mig för mord och fräck brottslighet. Jag öppnade portföljen, som jag behållit, bref och betydliga växelbelopp föllo mig i handom. Jag ville genomgå papperna ett och ett och läsa brefven för att få kännedom om grefvens förhållanden, men en invärtes oro och ett virrvarr af tusen och åter tusen idéer, som flögo mig genom hufvudet, tillät det icke.

Sedan jag gått några steg, stannade jag åter och satte mig på ett klippblock, jag ville tvinga mig in i en lugnare sinnesstämning och såg faran i att så oförberedt våga mig in i en krets af mig främmande förhållanden. Då klingade det af glada jägarhorn i skogen, och en hop röster, som hojtade och jublade, kommo allt närmare. Mitt hjärta bul-

tade, och min andedräkt hämmades, nu skulle det öppna sig för mig en ny värld och ett nytt lif. Jag vek in på en smal gångstig, som ledde uppför en brant backe; när jag kom ut ur småskogen, låg ett stort och välbyggt slott framför mig i botten af dalen. Det var platsen för det äfventyr, som grefven haft i sinnet att bestå, och jag gick det också modigt till mötes. Snart befann jag mig i gångarna i den park, som omgaf slottet; i en mörk sidoallé såg jag tvenne män promenera, af hvilka den ene var klädd som en präst. Utan att bli mig varse, kommo de mig närmare, och i ifrigt samspråk gingo de förbi mig. Den prästklädd var en ung man, öfver hvilkens ansikte en dödsblekhet låg, som förrådde ett tärande bekymmer, den andre, enkelt men anständigt klädd, tycktes vara en redan till åren kommen man. Vändande mig ryggen, satte de sig på en stenkänk och jag kunde förstå hvarje ord, de talade.

»Hermogenes,« sade den gamle, »genom er envisa tystnad bringar ni er familj till förtviflan, ert dystra svårmod växer med hvarje dag, er ungdomskraft är bruten och blomstret förvissnar, ert beslut att välja det andliga ståendet tillintetgör alla er fars önsknings- och förhoppningar. Men villigt skulle han uppge dessa förhoppningar, endast en verkliga inre kallelse och ett oemotståndligt behof af ensamhet allt sedan er ungdom hade hos er alstrat detta beslut, ty han skulle icke våga sätta sig emot ödets vilja. Men den plötsliga förändringen i hela ert väsen har blott allt för tydligt visat att någon händelse, som ni envist förtiger, på våldsammaste sätt har skakat ert innersta och nu fortsätter sitt förstörelseverk. Ni var förr en munter, okonstlad och lefnads-s. 39 glad yngling! Hvad har gjort er så främmande för allt mänskligt, att ni misströstar om att i ett människobröst funnes tröst och läkedom för er sjuka själ? Ni tiger och stirrar stelt framför er! Ni suckar! Jag besvär er Hermogenes, kasta af er denna förhatliga dräkt! Tro mig, det ligger en hemlighetsfull kraft i sådana yttre ting! Menar ni icke också att om ej denna långa rock längre tvunge er till denna gravitetiska gång, skulle ni åter skrida raskt och hurtigt framåt, ja, hoppa och springa som förr? Det blänkande skenet från epåletterna, som förr glänste på edra axlar, skulle ånyo kasta ungdomsglöd på dessa bleka kinder, och sporrarnes klirrande skulle vara musik för den muntert gnäggande hästen, som skulle dansa af glädje att åter bära sin älskade herre. Upp, herr baron! Bort med denna svarta dräkt, som icke anstår er! Låt Fredrik hämta er uniform!«

Gubben reste sig och ville gå, och ynglingen föll i hans famn.

»Hvad ni plågar mig, gode Reinhold!« utbrast han med matt röst, ni pinar mig utsägligt. Ack, ju mera ni söker hos mig anslå strängar, som förr klingade harmoniskt, desto klarare känner jag hur ödets järnhand

gripit mig fatt och krossat mig, så att nu endast missljud bo i mig som i en sprungen luta.«

»Så tycker ni, käre baron,« inföll gubben, »ni talar om ett oerhört olycksöde, som drabbat er, men hvori det består förtiger ni, men må det vara hvad som helst, en ung man som ni, utrustad med kraft och eldigt ungdomsmod, måste kunna väpna sig mot ödets järnnäfve, och höjande sig öfver sitt öde, lyfta sig öfver kvalen i detta eländiga lif. Jag vet icke, herr baron, någon olycka, som vore i stånd att bryta en kraftig vilja.« Hermogenes ryggade ett steg tillbaka, och stirrande på den gamle med en hemsk, dystert blick, glödande som af återhållen vrede, utropade han med dof, ihålig röst: »Så vet att jag själf är det öde, som förintar mig, att ett oerhört brott tynger på mig, ett skändligt dåd, som jag gör bot s. 40 för i elände och förtviflan. Var därför barmhärtig och bed min far att jag får slippa härifrån och dölja mig bakom de tysta murarne!«

»Baron,« inföll gubben, »ni är nu i en stämning, som är egendomlig för en förkrossad själ, ni får icke fara bort, får icke. Om ett par dagar kommer baronessan med Aurelia, henne måste ni träffa.« — Då uppgaf ynglingen ett hemskt hänskratt och ropade med en stämning, som skallade inom mig: »Måste jag — måste jag bli kvar?« — Sannerligen, gubbe, har du icke rätt, min bot skall här bli vida förskräckligare än bakom de tysta murarne.« Med dessa ord försvann han mellan buskarna och lät gubben stanna kvar, som med det sänkta hufvudet stödt i handen tycktes helt öfverlämna sig åt sin smärta.

»Lofvad vare Jesus Kristus« hälsade jag och trädde fram till honom. Han för upp och betraktade mig med förvåning, men liksom han besinnade sig på något, som redan var honom bekant, sade han:

»Ärevärdige herre, ni är visst den, på hvilkens ankomst till tröst för denna i sorg försänkta familj fru baronessan redan för veckor sedan förberedde oss.«

Jag bejakade detta, och Reinhold slog snart om i en glädtighet, som var karakteristisk för honom. Vi genomvandrade den vackra parken och kommo slutligen till en slottet närliggande berså, hvarifrån en härlig utsikt öfver bergen öppnade sig. På hans kallelse infann sig en betjänt, som just kom ut ur slottsportalen, och snart uppdukades för oss en präktig frukost. Under det vi skålade med de fyllda glasen, tyckte jag att Reinhold betraktade mig med allt större uppmärksamhet, som om han mödosamt sökte uppfriska ett halft utplånadt minne. Slutligen utbröt han: »Min Gud, ers högvärdighet! Alla märken skulle bedraga mig, om ni ej är pater Medardus från kapucinerklostret i . . . r, med klostrets fullmakt och på dess uppdrag, stadd på resa till Rom.« Som om en blix från klar himmel hade träffat mig, för vid Reinholds ord en

darrning genom hela min varelse, jag såg mig avslöjad och upptäckt, s. 41
beskylld för mord; förtviflan gaf mig styrka, ty det gällde lif eller död.

»Visserligen är jag pater Medardus från kapucinerklostret i . . . r, och å klostrets vägnar på väg till Rom.« Jag sade detta med så mycken lugn och fattning, som jag var i stånd att låtsas.

»Så är det väl endast en tillfällighet,« sade Reinhold, »att ni på resan tagit fel om vägen och inträffat här, eller hur kom det sig att fru baronessan lärde känna er och sänder er hit?« Utan att besinna mig, och blindt eftersägende hvad en inre röst tycktes tillhviska mig, sade jag: »På resan gjorde jag bekantskap med baronessans biktfader, och han anbefalld mig att här i huset fullgöra detta uppdrag.« — »Det är sant« inföll Reinhold, »så skref ju också fru baronessan. Himlen vare tack, som till husets väl förde er denna väg och att ni, som det anstår en from och behjärtad man, funnit er i att uppskjuta er resa för att här öfva godt. Händelsevis var jag för några år sedan i . . . r och hörde de salvelsefulla tal, som ni där med hänförande vältalighet höll från predikstolen. Det är mig kärt att jag träffade er, innan ni talat med baron, och jag vill begagna mig däraf för att göra er bekant med familjen och vara så uppriktig, som det anstår mig gent emot er, ärevördige herre, en helig man, som himlen själf sändt till vår tröst. Ni måste ju ändå för att kunna ge era bemödanden den rätta tendensen och tillbörliga verkan åtminstone erhålla antydningar om åtskilligt, som jag helst ville tala med. För öfrigt skall jag ej bli allt för mångordig. Jag är uppvuxen tillsammans med baronen, och våra själars sympati gjorde oss till bröder och nedref den skiljemur, som skillnaden i börd kunnat uppressa. Aldrig lefde jag skild från honom och blef intendent på dessa gods på samma gång som han, sedan vi fullbordat våra akademiska studier, tillträdde sin afdöde faders egendomar här i bergstrakten. Hans fader hade önskat sin sons äktenskapliga förbindelse med en befryndad familj, och denne uppfyllde denna hans vilja så mycket villigare, som han i den honom bestämda bruden fann en härlig och af naturen rikt utrustad varelse, till hvilken han oemotståndligt kände sig dragen. Hermogenes och Aurelia blefvo frukterna af detta lyckliga äktenskap. Merendels tillbragte vi vintrarne i den närbelägna hufvudstaden, men när efter Aurelias födelse baronessan började blifva sjuklig, stannade vi äfven under sommaren i staden, enär hon alltid var i behof af skickliga läkares bistånd. Hon dog, och vi flydde ut på landet, och endast tiden kunde lindra den djupa sorg, som gripit baronen. Hermogenes växte upp till en skön yngling, och Aurelia blef allt mer och mer sin moders afbild; barnens sorgfälliga uppfostran var vårt arbete och vår glädje. Hermogenes visade afgjord håg för militärlifvet, och detta nöd-

gade baronen att sända honom till hufvudstaden för att där under hans vän, guvernörens, ögon begynna hans bana. Först för tre år sedan tillbragte baronen, som förr, med Aurelia och mig hela vintern i residensstaden, dels för att åtminstone någon tid ha sin son i sin närhet, dels för att besöka vänner, som oupphörligt inbjudit honom. I hufvudstaden väckte guvernörens systerdotter allmänt uppseende. Hon var föräldralös och hade ställt sig under guvernörens beskydd, ehuru hon bebodde en särskild flygel af palatset, där hade sitt eget hushåll och samlade stora världen omkring sig. Utan att närmare beskrifva Eugenia,¹ nöjer jag mig med att omtala att allt hvad hon sade besjälades af ett obeskrifligt behag, och att därigenom hennes utomordentliga skönhet blef så mycket svårare att emotstå. Naturligtvis fattades henne ingalunda tillbedjare, likväl kunde man aldrig bestämdt påstå att hon bland dem utmärkte någon särskildt, fastmer förstod hon att med skalkaktig ironi och, utan att kränka någon, omgärda alla med oslitliga band, så att de alla, glada och muntra, rörde sig inom hennes trollkrets. På baronen gjorde denna Circe ett underbart intryck. Strax vid hans ankomst visade hon honom en uppmärksamhet, som syntes ingifven af barnlig vörndnad, och vid hvarje samtal med honom ådagalade hon en förstånds bildning och ett känslodjup, som i sådan grad knappast före henne funnits hos någon kvinna. Med obeskriflig takt sökte och vann hon Aurelias vänskap och tog sig henne an med så mycken värme, att hon icke försmådde att till och med i de obetydligaste toalettfrågor sörja för henne som en moder. Vid hvarje tillfälle öfverflödade baronen af Eufemias lof, och härvidlag voro vi första gången i lifvet af olika mening. Jag måste tillstå att hon af alla var den vackraste och härligaste kvinnan, och att förstånd och känsla framlyste i allt hvad hon sade, och likväl föreföll hon mig på ett oförklarligt sätt frånstötande, och jag kunde icke undertrycka en hemsk känsla, som bemäktigade sig mig,² så snart hon såg på eller tilltalade mig. I hennes ögon lågade ofta en egendomlig glöd, och omkring hennes annars vekt formade mun låg ett drag af hatfull ironi, som ofta förskräckte mig. Den omständigheten att hon på detta sätt ofta betraktade Hermogenes, som föga eller intet brydde sig om henne, gjorde mig säker om att mycket, som ingen anade, dolde sig bakom den sköna masken. Mot baronens omätliga beröm hade jag visserligen icke att sätta annat än fysionomistiska iakttagelser, som han icke i det minsta lät gälla, tvärtom såg han i min afsky för Eufemia

s. 43

¹*Eugenia*: fel i pappersboken; skall förstås vara *Eufemia* äfven här såsom i fortsättningen. Anm. vid afskrift år 2003.

²I pappersboken står felaktigt *med* i stället för *mig*. Anm. vid afskrift år 2003.

en högst märkvärdig idiosynkrasi. Han anförtrodde mig att Eufemia sannolikt skulle upptagas i familjen, emedan han ville uppbjuda hela sitt inflytande för att sammanföra henne och Hermogenes. Denne inträdde just i rummet, då vi allvarligt talade om detta ämne, och jag sökte fram alla möjliga skäl för att rättfärdiga min åsikt om Eufemia. Baronen, van att i allt handla hastigt och öppet, gaf honom ögonblickligen del af sina planer och önskningar rörande Eufemia. Hermogenes hörde lugnt på allt det, som baronen med största entusiasm yttrade till Eufemias lof. När denne slutat med sitt loftal, svarade han att han ej på minsta sätt kände sig tilldragen af Eufemia, att han aldrig skulle kunna älska henne, och därför innerligt både honom uppgifva hvarje tanke på en närmare förbindelse. Baronen var icke litet bestört öfver att så vid första steget se sin älsklingplan omstörtad. Emellertid visade han sig så mycket mindre enträgen mot Hermogenes, som han icke engång visste Eufemias tänkesätt i detta hänseende. Med sin vanliga gemytliga glädtighet skämtade han snart om sitt olyckliga försök och menade att Hermogenes måhända delade min idiosynkrasi, ehuru han ej förstode, att i en så vacker och intressant kvinna kunde bo en så afskräckande själ. Hans förhållande till Eufemia blef naturligtvis det samma som förut; han hade så vant sig vid henne, att han ej kunde låta en enda dag gå utan att besöka henne. Så kom det sig att han en gång på skämt sade att det endast funnes en enda människa i sällskapet, som ej vore förälskad i henne, nämligen Hermogenes. Han hade envist afslagit den förbindelse, som baronen så mycket önskat.

s. 44

Eufemia menade att det också kommit an på hvad hon sagt till förbindelsen, och att hvarje närmande till baronen vore henne önskvärdt utom genom Hermogenes, som tycktes henne för nyckfull och allvarlig. Eufemia fördubblade sin uppmärksamhet mot baronen och Aurelia, och med försiktiga antydningar lät hon baronen förstå att en förbindelse med honom själf vore i hennes ögon idealet för ett äktenskap. Allt som kunde invändas med hänsyn till skillnaden i ålder, förstod hon att vederlägga på ett öfvertygande sätt, och steg för steg opererade hon så tyst och skickligt, att baronen måste tro att alla Eufemias idéer och önskningar spirat upp i hans egen själ. En kraftig och liffull natur, som han var, kände han sig snart gripen af ynglingens glödande lidelse. Och det dröjde icke länge, innan Eufemia till hufvudstadens häpnad var baronens maka. Med kall likgiltighet upptog Hermogenes sin faders giftermål. Aurelia, det kära barnet, brast ut i tårar.

Strax efter föreningen längtade Eufemia till bergstrakten, hon kom hit, och jag måste medge att hennes uppförande förblef så älskvärdt, att hon aftvingade mig beundran. Så förgingo tvenne år under lugn och

s. 45

ostörd lifsnjutning. Under de båda vintrar, som vi tillbragte i hufvudstaden, visade baronessan sin gemål en så obegränsad vördnad och så mycken hänsyn för hans minsta önsknings, att den giftigaste afund måste tystna, och ingen af de unga herrar, som drömt om fritt spelrum för sitt galanteri hos baronessan, kunde tillåta sig ens den obetydligaste anmärkning. Och jag var den ende, som gripen af min gamla, knappast öfvervunna motvilja, ånyo började hysa misstroende.

Före förbindelsen med baronen var grefve Viktorin, en ung och skön man, major vid lifgardet och endast tidtals i hufvudstaden, en af Eufemias ifrigaste beundrare och den ende, som hon, hänförd af ögonblickets intryck, ofrivilligt utmärkt framför de öfriga. En gång talade man till och med om ett närmare förhållande dem emellan, men ryktet upphörde lika plötsligt, som det uppstått. Grefve Viktorin var denna vinter åter i hufvudstaden och naturligtvis i Eufemias krets, men han tycktes ingalunda göra henne sin kur, utan snarare afsiktligt undvika henne. Likväl såg jag ofta att deras blickar, när de möttes och trodde sig obemärkta, brunno i het längtan och lystet glödande begär som af en förtärande eld. En afton var hos guvernören församladt ett glänsande sällskap. Jag stod tätt vid ett fönster, så att ett nedhängande draperi halft dolde mig, blott två eller tre steg från mig stod grefve Viktorin. Då smög sig Eufemia, i glänsande toalett och skönare än någonsin, tätt förbi honom, han fattade, så att ingen utom just jag kunde märka det, med lidelsefull häftighet henne i armen, hon bäfvade synbarligen och såg på honom med en obeskriflig blick, full af glödande kärlek och njutningstörstande vällust. Hon hviskade några ord, som jag icke förstod. Eufemia måtte ha sett mig, hon vände sig hastigt om, men jag hörde tydligt orden: »Vi äro observerade.«

s. 46

Jag var stel af häpnad, fasa och smärta. Ack, hur skall jag för er, ärevärdige herre, beskrifva denna känsla? Tillsvidare måste jag tåga, men baronessan ville jag bevaka med argusögon och, sedan jag fått visshet om hennes brott, lösa de skändliga band, hvarmed hon snärjt min olycklige vän. Dock hvem kan möta djäfvulsk förslagenhet; förgäfves, alldeles förgäfves voro mina bemödanden, och det hade varit löjligt att meddela baronen hvad jag sett och hört, emedan den sluga säkerligen funnit utvägar att framställa mig som en löjlig och dåraktig andeskådare.

Snön låg ännu kvar på bergen, då vi förra våren flyttade hit. Detta oaktadt, företog jag en spatsertur dit, och i byn mötte jag en bonde, som i gång och hållning hade något säreget. När han vände på hufvudet, igenkände jag grefve Viktorin, men i samma ögonblick försvann han bakom husen, och jag kunde icke mera finna honom. Hvad kunde

föranledt denna förklädnad annat än hans samförstånd med baronessan? Och just nu är jag säker på att han åter befinner sig här, ty jag har sett hans jägare rida förbi, fast det synes mig obegripligt att han ej uppsökt baronessan i staden.

För tre månader sedan insjuknade guvernören häftigt och önskade träffa Eufemia. Med Aurelia reste hon ögonblickligen dit, och endast en opasslighet hindrade baronen att åtfölja dem. Nu inbröto sorg och olycka öfver vårt hus, ty snart skref Eufemia att en ofta i vansinnigt raseri utbrytande melankoli drabbat Hermogenes, att han irrade ensam omkring, förbannande sig och sitt öde, och att alla vännernas och läkarnes ansträngningar voro förgäfves. Ni kan tänka er, ärevördige herre, hvilket intryck denna underrättelse skulle göra på baronen. Åsynen af sonen skulle alltför mycket angripit honom, och jag reste därför ensam till staden. Hermogenes var genom de starka medel, han användt, åtminstone befriad från de vilda utbrotten af vanvett, men en stilla melankoli hade inträdt, som läkarne höllo för obotlig. När han såg mig, blef han djupt rörd, och han sade att ett olyckligt öde drefve honom att afsäga sig det stånd han tillhör, och att han endast som andlig medlem af ett kloster kunde rädda sin själ från evig fördömmelse. Jag fann honom redan då i den dräkt, i hvilken ni sett honom, och det lyckades mig trots hans motstånd föra honom hit. Han är lugn, men släpper icke sin fixa idé, och alla bemödanden att få reda på den händelse, som försatt honom i detta tillstånd, förblifva fruktlösa, oaktadt upptäckten af denna hemlighet kanske lättast kunde ge vid handen ett verksamt botemedel.«

s. 47

»För någon tid sedan skref baronessan att hon på tillrådan af sin biktfader ville hitsända en ordenspräst, som kanske lättare än någon annan kunde inverka på Hermogenes, emedan hans vansinne tydligen har en religiös färgning. Innerligt gläder det mig, ärevördige herre, att valet fallit på er, som en lycklig slump just förde till hufvudstaden. Ni kan återge en pröfvad familj dess förlorade lugn, om ni riktar era bemödanden, hvilka Gud gifve sin välsignelse, på ett dubbelt mål. Utforska Hermogenes gräsliga hemlighet, hans sinne skall lättas, när han i den heliga bikten eller annorlunda yppat den för er, och kyrkan skall återgifva honom till lifvet i den värld, han tillhör, i stället för att begrafva honom bakom klostermurarne. Men träd också baronessan nära! Ni vet allt och medger att fast mina iakttagelser varit sådana, att på dem ej kan byggas någon anklagelse, så är dock ett misstag och en orättvis misstanke knappast möjlig. Ni skall dela min mening, när ni sett och lärt känna Eufemia. Hon har ett religiöst temperament, kanske lyckas det er värtalighet att tränga till hennes hjärta, väcka och förbättra

henne och bringa henne att afstå från det förräderi mot min vän, som skulle kosta henne hennes eviga salighet. Äfvenledes måste jag säga er, ärevördige herre, att det ofta synes som om baronen bure en sorg inom sig, hvares orsak han döljer äfven för mig, ty utom bekymret för Hermogenes kämpar han ögonskenligen med en tanke, som förföljer honom. Det har runnit mig i sinnet att en olycklig slump kanske gifvit honom ett tydligare bevis på baronessans brottsliga umgänge med den förbannade grefven, än det jag äger. Ärevördige herre, också min hjärtevän, baronen, anbefaller jag åt edra prästerliga omsorger.« s. 48

Med dessa ord slöt Reinhold sin berättelse, som på mångfaldigt sätt marterat mig, under det att de sällsammaste motsägelser korsade hvarandra. Mitt eget jag, som blifvit en spelboll för den nyckfulla slumpen, och upplöst i främmande gestalter, sam utan fäste på det haf af händelser, hvilka likt brusande vågor slogo öfver mig. Jag kunde icke igenfinna mig själf. Uppenbarligen blef Viktorin genom den olycka, som min hand, men icke min vilja föranledde, störtad i afgrunden. Jag träder i hans ställe, men Reinhold känner pater Medardus, predikanten i kapucinerklostret i . . . r, och så är jag för honom hvad jag i verkligheten är! Men det förhållande med baronessan, som Viktorin underhåller, kommer öfver mitt hufvud, ty jag är själf Viktorin. Jag är den jag synes och synes icke hvad jag är; mig själf en oförklarlig gåta, är jag oense med mitt eget jag!

Oaktadt stormen inom mig, lyckades jag någorlunda hyckla ett prästerligt lugn och föreställde mig för baronen. I honom fann jag en åldrad man, men i de slocknade anletsdragen voro ännu spår af sällsynt styrka och kraft. Icke ålder, utan grämselse hade dragit djupa fåror i hans breda och öppna panna och färgat hans lockar hvita. Detta oakadt, rådde i allt hvad han talade och i hela hans sätt en glädtighet och vänlighet, som måste verka oemotståndligt tilldragande. När Reinhold föreställt mig som den, hvilkens ankomst baronessan förebådat, såg han på mig med en genomträngande blick, som blef allt vänligare, när Reinhold berättade att han redan för år tillbaka hört mig predika i . . . r, och där öfvertygat sig om min sällsynta vältalighet. Baronen s. 49 räckte mig trohjärtadt handen, och vändande sig till Reinhold, sade han: »Käre Reinhold, jag vet icke hur det kom sig att den ärevördige herrns anletsdrag så vid första anblicken verkade tilltalande; de väckte en erinran, som jag förgäfves sökte göra tydlig och lefvande för mig.

Jag väntade att han strax skulle utbryta: »Det är ju grefve Viktorin!« ty underbart nog trodde jag mig nu själf vara Viktorin; och jag kände mitt blod komma i häftig svallning, stiga upp till mina kinder och ge dem en högre färg. Jag byggde på Reinhold, som kände mig som

pater Medardus, ehuru detta syntes mig själf som en osanning; i min förvirring var jag ej i stånd att lösa dessa gåtor.

Efter baronens önskan skulle jag strax stifta bekantskap med Hermodenes, men denne var ingenstädes att finna. Man hade sett honom vandra upp mot bergen och gjorde sig ingen oro för hans skull, emedan han ofta flera dagar å rad på detta sätt hållit sig undan. Hela dagen igenom stannade jag i Reinholds och baronens sällskap, och så småningom återvann jag så mycken inre fattning, att jag på kvällen kände mig kraftig nog att käckt gå till mötes de underliga öden, som tycktes vänta mig. I nattens ensamhet öppnade jag portföljen och öfvertygade mig om att det var grefve Viktorin, som låg krossad i afgrunden, för öfrigt voro de till honom riktade brefven af likgiltigt innehåll, och icke ett enda förde mig ens med en stafvelse djupare in i grefvens lefnadsförhållanden. Utan att vidare bekymra mig därom, beslöt jag att fullständigt foga mig i hvad slumpen medförde, när baronessan kommit hem och fått se mig.

Redan nästa morgon inträffade helt oväntadt baronessan med Aurelia. Jag såg båda stiga ur vagnen och, mottagna af Reinhold, inträda genom slottsportalen. Gripen af sällsamma aningar, gick jag oroligt fram och tillbaka i mitt rum, men länge dröjde det ej, innan jag nedkallades. Baronessan, en skön, härlig kvinna i sin högsta blomstring, gick mig till mötes. När hon blef mig varse, syntes hon särdeles rörd, hennes röst darrade, och hon kunde knappt finna ord. Hennes synbara förlägenhet ingaf mig mod, och efter klostersed gaf jag henne min välsignelse — hon bleknade och måste sätta sig ned. Reinhold såg på mig och log gladt och belåtet. I detta ögonblick öppnades dörren, och baronen inträdde med Aurelia. s. 50

När jag såg Aurelia, föll en stråle in i mitt hjärta och tände där dess fördoldaste känslor, en ljuf längtan och en brinnande kärleks hänryckning; ja, lifvet mötte mig nu i färg och glans, där allt förut låg dött och öde bakom mig i den kalla natten. Det var hon själf, henne, som jag sett i biktstolen i den underbara visionen. Den svårmodiga, barnsligt fromma blicken i de mörkblå ögonen, de mjukt formade läpparne, den i bedjande andakt böjda nacken, den höga, smärta gestalten, icke Aurelia, utan den heliga Rosalia själf var det. Till och med den azurblåa schalen, som Aurelia kastat öfver den mörkröda klädningen, var i veckens fantastiska fall alldeles lik den dräkt, som helgonet bar på målningen och den obekanta i visionen. Hvad var baronessans yppiga skönhet gent emot Aurelias himmelska behag? Blott henne såg jag, allt annat var försvunnet omkring mig. Min invärtes rörelse kunde icke undgå de omkringstående. »Hur är det med er, ärevärdige herre,« sa

de baronen, »ni synes egendomligt rörd?« Dessa ord återförde mig till besinning, och jag kände i detta ögonblick en öfvermänsklig kraft växa upp inom mig, en okänd lust att våga allt, ty hon skulle bli kamppriset.

»Jag lyckönskar er, herr baron!« utropade jag, som gripen af hänryckning. »Ett helgon vandrar bland oss inom dessa väggar, snart öppnar sig himmelen, och den heliga Rosalia själf, omgifven af änglar, skänker tröst och salighet åt de i stoftet böjda, som med fromhet och tro anropa henne. Jag ser hennes hufvud stråla i glorian af himmelsk förklaring, ser henne upplyftad i den kör af helgon, som hennes ögon kunna skåda! Sancta Rosalia, ora pro nobis!«

Med ögonen riktade uppåt, knäföll jag sammanknäppande händerna, och alla följde mitt exempel. Ingen kom med ytterligare frågor, man tillskref min hänryckning ett slags högre inspiration, och baronen beslöt att i kyrkan i staden låta läsa mässor vid den heliga Rosalias altare. Utmärkt hade jag på detta sätt räddat mig ur förlägenheten, och jag beslöt att våga ännu mer för att få äga Aurelia, för hvilken skull lifvet var mig dyrbart. s. 51

Baronessan tycktes vara i en egendomlig stämning, hennes blickar följde mig, men så ofta jag obesväradt betraktade henne, veko hennes ögon osäkert undan. Det var redan afton, då Reinhold visade sig och sade mig att baronessan, gripen af min fromma hänförelse, önskade tala med mig på sitt rum.

När jag inträdde i baronessans gemak, gick hon några steg emot mig, grep mig i båda armarne, såg mig stelt in i ögonen och utropade: »Är du Medardus, kapucinermunken? Men din röst, gestalt, dina ögon och ditt hår! Tala eller jag förgås af ångest och tvifvel! Viktorin«, hviskade hon tyst; sedan omfamnade hon mig med den vilda häftigheten af en otämjd vällust — en het blodström rasade genom mina ådror, blodet sjöd, i namnlös njutning och vansinnig hänryckning försvann min besinning, men ännu under synden var hela mitt hjärta vänt till Aurelia, och för hennes skull offrade jag detta ögonblick genom mitt löftesbrott min själs välfärd.

Ja, i mig lefde endast Aurelia, och likväl greps jag af en rysning, när jag tänkte på att åter möta henne, något som dock måste ske vid aftonmåltiden. Jag tyckte att hennes fromma blick skulle ställa mig till ansvar för min olycksaliga synd, och att jag, afslöjad och förintad, skulle förgås i smålek och fördärf. Efter detta kunde jag icke heller besluta mig för att återse baronessan, och förebärande en andaktsöfning, stannade jag på mitt rum, då man kallade mig till måltiden. Dock behöfde jag endast få dagar för att öfvervinna all slags blygsel, baronessan var älskvärdheten själf, och ju intimare och rikare på brottsliga njutningar s. 52

vår förbindelse blef, desto mera fördubblade hon sin uppmärksamhet mot baronen. Hon tillstod för mig att min tonsur, mitt naturliga skägg och verkligt klosterliga hållning beredt henne stor ängslan. Ja, mitt plötsliga och hänförda anropande af den heliga Rosalia hade nästan öfvertygat henne att något misstag eller en vidrig slump omintetgjort hennes med Viktorin slugt anlagda plan och i hans ställe fört dit en fördömdt äkta kapucinermunk. Hon berömde min försiktighet att skaffa mig en riktig tonsur och naturligt skägg och i gång och hållning så grundligt inlära min roll, att hon ofta måste se mig riktigt in i ögonen för att ej råka i äfventyrliga tvifvelsmål.

Då och då kom Viktorins jägare, förklädd till bonde, till parken, och jag underlät ej att i hemlighet uppmana honom att hålla sig beredd att fly med mig, för den händelse att en olycklig slump bragte mig i fara. Baronen och Reinhold syntes mycket belåtna med mig och uppfordrade mig ifrigt att med all i min makt stående ifver antaga mig den melanholiske Hermogenes. Ännu hade det icke blifvit mig möjligt att tala ett enda ord med honom, ty synbarligen undvek han alla tillfällen att bli ensam med mig, och när han träffade mig i sällskap med baronen eller Reinhold, såg han så underligt på mig, att jag hade all möda att ej råka i synbar förlägenhet. Han syntes se djupt in i min själ och utspeja mina hemligaste tankar. Ett djupt obetvingligt missmod, ett undertryckt groll, en mödosamt kufvad vrede lägrade sig på hans bleka ansikte, när han blef mig varse. En gång hände det sig att han mötte mig på en promenad i parken. Jag höll tillfället för lämpligt att bringa ordning i förhållandet oss emellan, grep därför hans hand, när han ville undvika mig, och talade till honom så enträget och fullt af salfvelse, att han verkligen syntes uppmärksam och ej kunde undertrycka sin rörelse. Vi satte oss på en stenkänk vid slutet af en gång, som förde till slottet. Medan jag talade, steg min hänförelse, och jag ordade om hur syndigt s. 53 det var, när människan, förtärd af grämselse, försmådde kyrkans tröst och hjälp, som kunde upprätta den förkrossade, och sålunda motverkade de syften, som en högre makt fastställt som lifvets mål. Ja, till och med förbrytaren finge ej tvifla på himmelens nåd, då detta tvifvel kunde kosta henne den salighet, som hon, renad genom from bot, kunde förvärfva. Jag uppfordrade honom slutligen att bikta för mig, i det jag lofvade honom absolution för de synder, han begått. Han reste sig då med sammandragna ögonbryn, hans ögon lågade, och en glödande rodnad öfverfor hans likbleka ansikte. Med gäll röst utropade han: »Är du då själf ren från synd, eftersom du vågar likt den renaste, likt den Gud, som du förhånar, skåda in i mitt bröst, att du vågar att lofva mig syndaförlåtelse, du, som själf förgäfves skall sträfva efter förso-

ning, efter en salighet, från hvilken du för evigt är utestängd. Eländige hycklare, snart är vedergällningens stund inne och trampad i stoftet som ett giftigt kräk, skall du vid din nesliga död fåfängt söka hjälp, och smäktande efter förlossning från utsägliga kval, skall du gå under i vansinne och förtviflan.«

Han gick snabbt bort, och jag stod förkrossad, förintad, all min fattning och mitt mod var försvunnet. Jag såg Eufemia komma ut ur slottet, klädd som till promenad i hatt och schal. Hos henne kunde jag finna tröst och hjälp, och jag ilade fram till henne. Hon blef förskräckt öfver mitt förstörda utseende och frågade mig efter orsaken, och jag berättade henne noggrant om det uppträde, som jag haft med Hermogenes, i det jag äfven omtalade min ängslan och oro att Hermogenes genom en olycklig slump skulle kunna förråda vår hemlighet. Eufemia föreföll icke en gång förvånad, och hon log så sällsamt, att en rysning genomlopp mig, och sade: »Låt oss gå längre in i parken, ty man kunde här iakttaga oss, och det skulle synas egendomligt, att den ärevördige pater Medardus talar så häftigt med mig!« Vi gingo till en afsides löfsal, och där omfamnade mig Eufemia med lidelsefull häftighet, medan s. 54 hennes heta, glödande kyssar brände på mina läppar.

»Var lugn Viktorin,« sade Eufemia, »för det som nu försatt dig i ängslan och tvifvel! Jag är till och med glad att detta med Hermogenes har inträffat, ty nu kan och måste jag tala med dig om mycket, som jag länge hemlighållit. Du måste tillstå att jag förvärfvat en sällsynt andlig makt öfver allt som omger mig, och jag menar att detta faller sig lättare för kvinnan än för er män. Finns det något större än att i lifvet förstå att behärska lifvet, att som i en trollkrets binda dess företeelser och rika njutningsmöjligheter efter det godtycke, som ensamt är härskaren tillåtet? Du, Viktorin, hör till de få, som helt förstått mig, också du har förstått att skaffa dig en ståndpunkt öfver ditt egna jag, och jag har därför icke försmått att som gemål lyfta dig upp till min tron i ett högre rike. Hemligheten i vår förbindelse tjänar blott att förhöja dess behag, och är vårt nuvarande samlif i högre mening ej det djärfvaste vågstycke, som förhånar vanmakten af all konventionell inskränkthet? Att jag af hjärtat föraktar denna inskränkthet, i det jag leker med den, det vet du. Baronen är mig ett till leda blifvet verktyg, som nu ligger dödt och förbrukadt som ett utlupet hjulverk. Reinhold är för inskränkt för att af mig beaktas, Aurelia är ett godt barn, och vi ha endast att skaffa med Hermogenes. Jag erkänner för dig att Hermogenes, när jag först såg honom, på mig gjorde ett underbart intryck. Jag höll honom för mäktig att upptagas i den högre värld, som jag ville öppna för honom, och för första gången tog jag miste. I honom var något

fientligt, som reste sig till motstånd mot mig, ja, den trollmakt, hvarmed jag ofrivilligt fängslade alla, stötte honom tillbaka. Han förblef kall, dystert och sluten och uppeggade, i det han med underbar styrka motstod mig, min fantasi och min lust att börja en kamp, där han skulle duka under. Jag var besluten till denna strid, när baronen berättade mig att han föreslagit Hermogenes en förbindelse med mig, men att han afböjt densamma. Som en gudomlig gnista upplyste mig då den tanken att själf förmäla mig med baronen för att på en gång röja ur vägen de småaktiga, konventionella hänsyn, som hindrande omgäfvade mig. Dock, jag har ofta nog talat med dig om detta giftermål, och med handling vederlade jag dina tvifvelsmål, ty det lyckades mig på få dagar att af den gamle göra en dum och öm älskare, och han måste hålla min vilja som tillfredsställandet af en innerlig önskan, som han knappast öppet vågade framställa. Men i bakgrunden låg hämndetanken mot Hermogenes, som nu skulle bli lätt att verkställa. Slaget uppsköts för att drabba hårdare och dödligare. Om du icke förmådde höja dig i nivå med mina åskådningar, skulle jag draga i betänkande att säga mera om en sak, som nu gått i fullbordan. Jag bemödade mig att gå riktigt grundligt tillväga, visade mig i hufvudstaden dystert och inåtvänd och bildade så en kontrast mot Hermogenes, som rörde sig gladt och lustigt i sina militära sysselsättningar. Min morbrors sjukdom förbjöd alla glänsande tillställningar, och jag förstod till och med att undvika visiterna hos det närmaste umgänget. Hermogenes besökte mig, kanske blott för att uppfylla en plikt, som han var skyldig sin moder; han fann mig försänkt i dystert eftertanke, och då han förvånad öfver min i ögonen fallande förändring, enträget frågade efter orsaken, tillstod jag gråtande att baronens dåliga hälsotillstånd, som han endast med möda kunde hålla hemligt, lät mig frukta att jag snart måste förlora honom, och att denna tanke var mig förskräcklig och outhärdlig. Han var uppskakad, och när jag med djupaste känsla för honom skildrade min äktenskapliga lycka, när jag allt varmare utbredde mig öfver baronens förträffliga sinnelag, så att det blef tydligt huru gränslöst jag dyrkade honom, ja, huru jag lefde med och i honom, steg hans häpnad och förvåning mer och mer. Han kämpade tydligen med sig själf, men den suggestiva makt, som jag utöfvade, segrade öfver den mot mig fientliga principen, som eljes gjorde mig motstånd, och min triumf var säker, när han nästa afton återkom. s. 55

Han fann mig ensam och ännu dystrare än under gårdagen, jag talade om baronen och min utsägliga åtrå att återse honom. Hermogenes var icke densamme, han var som bunden af mina blickar, och deras farliga eld föll tändande i hans själ. När hans hand låg i min, s. 56

ryckte den krampaktigt, och tunga suckar undsluppo hans bröst. Jag hade riktigt beräknat högsta kulmen af denna medvetlösas exaltation. Den kväll, han skulle gå under, försmådde jag icke ens dessa konster, som äro så utslitna, men likväl alltid med god verkan upprepas. Det lyckades. Följderna voro rysligare än jag tänkt, och likväl ökade de min triumf, i det de på det mest lysande sätt bestyrkte mitt välde. Den makt, med hvilken jag bekämpade den antipati, som annars talade till honom i sällsamma aningar, hade krossat hans själ, han förföll, som du vet, i vansinne, utan att du dock kunde känna den verkliga orsaken. Det är egendomligt att de vanvettiga stundom, liksom stode de i närmare förhållande till en högre, andlig värld, se in i det fördolda och uttala detta på ett sådant sätt, att den hemska rösten af ett andra jag ofta slår oss med fasa. Härifrån härleder det sig nog att Hermogenes, särskildt på grund af det egendomliga förhållande, i hvilket du, han och jag stå till hvarandra, på ett hemlighetsfullt sätt genomskådat dig och är dig fientligt sinnad, men en fara är härvidlag ingalunda för handen. Betänk, till och med om han öppet visade sin fiendskap och sade: »lita icke på den förklädde prästen!« hvem skulle väl hålla det för annat än en idé, som födts af hans vansinne, i all synnerhet som Reinhold varit så vänlig att i dig igenkänna pater Medardus? Emellertid är det säkert, att du ej, som du velat och tänkt, kan inverka på Hermogenes. Min hämnd är fullbordad, och Hermogenes mig lika onyttig som en bortkastad leksak och så mycket besvärligare, som han tydligen anser det för en botöfning att betrakta mig och därför alltid ser på mig med en skendöds stela blick. Han måste bort, och jag tror att du kan styrka s. 57 honom i hans idé att inträda i kloster och tillika göra baronen och hans vän Reinhold villigare att ingå i hans planer. Hermogenes är mig verkligen motbjudande, hans åsyn uppskakkar mig, och han måste bort! Den enda, som han synes annorlunda, är Aurelia, den fromma barnungen; endast genom henne kan du inverka på Hermogenes, och jag skall sörja för att du kommer henne närmare. Om det synes lämpligt, kan du yppa för Reinhold eller baronen att Hermogenes för dig biktat en svår förbrytelse, som du naturligtvis pliktenligt måste förtiga. Dock, mera därom sedan! Nu vet du allt, Viktorin, handla nu och förbli min. Härskas med mig öfver denna löjlige värld af dockor, som rör sig omkring oss! Lifvet måste skänka oss de härligaste njutningar, utan att vi låta intvinga oss i dess trånghet.«

Vi sågo baronen på afstånd och gingo honom till mötes, liksom inbegripna i ett fromt samspråk.

Måhända behöfdes endast Eufemias förklaring af sin lifsåskådning för att komma mig att känna den öfverlägsna makt, som liksom ett

utflöde af högre principer, besjälade mitt inre. Något öfvermänskligt inom mig lyfte mig plötsligt till en ståndpunkt, från hvilken jag såg allt efter en annan måttstock och i andra färger. Den själsstyrka och makt öfver lifvet, hvaraf Eufemia skröt, syntes mig värd det bittraste hån. I samma ögonblick, som den eländiga förmenade att hon lekte med lifvet och dess riskablaste förvecklingar, var hon helt i händerna på slumpen eller det öde, som min hand styrde. Nu var det *min* kraft, som kunde kvarhålla henne i villfarelsen att hålla den för vän och förbundsbroder, som, till hennes fördärf till det yttre liknande vännen, hade henne i sina klor, så att hon gått all frihet förlustig. I sin högmodiga och självviska illusion var mig Eufemia föraktlig, och mitt förhållande till henne var så mycket vidrigare, som endast Aurelia lefde inom mig, och endast hon var skuld till mina begångna synder, om jag ännu hållit det för synd, som syntes mig som höjden af all jordisk njutning. Jag beslöt att göra det vidsträcktaste bruk af den i mig inneboende makten och själf fatta trollstafven för att beskrifva de cirklar, inom hvilka allt skulle röra sig efter mitt behag. Baronen och Reinhold täflade med hvarandra i att göra lifvet på slottet angenämt för mig, de fattade ej den svagaste misstanke om mitt förhållande till Eufemia, fastmer yttrade baronen ofta att Eufemia först genom mig blifvit honom återgifven, och detta tycktes mig klart bekräfta riktigheten i Reinholds förmodan att en tillfällighet bragt honom Eufemias otillåtna stigar på spåren. Hermogenes såg jag sällan, han undvek mig med synbar ängslan, och baronen och Reinhold tillskrefvo detta skyggheten för mitt fromma och heliga väsen och den skärpa, hvarmed jag genomskådade hans orediga själ. Också Aurelia tycktes afsiktligt undandraga sig mina blickar, hon undvek mig, och om jag talade till henne, visade hon sig ängslig som Hermogenes. Jag var nästan säker på att Hermogenes för Aurelia omtalat sina gräsliga aningar rörande mig, likväl trodde jag det möjligt att bekämpa hans dåliga inflytande. Sannolikt på förledning af baronessan, som ville sätta mig i närmare förbindelse med Aurelia för att genom henne verka på Hermogenes, bad baronen mig att undervisa Aurelia i religionens högre mysterier. Så gaf mig Eufemia själf medel att uppnå det härligaste, som min fantasi utmålade för mig i tusen yppiga bilder. Åsynen af Aurelia, hennes närhet, ja, beröringen af hennes klädning satte mig i lågor. Märkbart steg blodets heta ström upp till tankarnes verkstad, och jag talade om religionens hemligheter i eldiga bilder, hvars djupaste betydelse var kärlekstörstens vällustiga raseri. Henne ovetande, borde dessa i hennes själ nedlagda bilder förunderligt utvecklas och fylla hennes bröst med aningar om obekanta njutningar, till dess hon, pinad och söndersliten af onämnbar

åtrå, själfmant kastade sig i mina armar. Jag förberedde mig sorgfälligt på dessa så kallade lektioner med Aurelia och förstod att stegra s. 59 uttrycksfullheten i mitt föredrag. Andäktigt, med knäppta händer och nedslagna ögon, åhörde mig Aurelia, men ej ens en tyst suck förrådde någon djupare verkan af mina ord. Mina bemödanden förde mig icke närmare mitt mål, och i stället för att hos Aurelia upptända den fördärfbringande lågan, blef endast den eld, som förtärde mig själf, än kvalfullare. Rasande af smärta och vällust, grubblade jag på planer till Aurelias fördärf, och i det jag gentemot Eufemia hycklade förtjust hänryckning, spirade i min själ mot henne ett brinnande hat, som i sin sällsamma motsättning gaf mitt förhållande till baronessan ett slags vildhet, för hvilken hon förskräcktes. Hon var vidt aflägsen från hvarje misstanke om den hemlighet, jag dolde, och ofrivilligt måste hon ge vika för den makt, som jag i allt högre grad tillskansade mig öfver henne. Ofta föll det mig i tankarne att göra ett slut på mina kval genom ett välberäknadt våldsdåd, för hvilket Aurelia skulle duka under, men beskärmande och skyddande tycktes alltid en ängel stå bredvid henne och trotsa alla fientliga makter. En rysning isade mina lemmar, och jag afkyldes i min brottsliga föresats. Slutligen kom jag på den tanken att låta henne eftersäga af mig författade böner i hopp att därigenom komma fullbordandet af mina lömska afsikter närmare. Så skedde ock. Ty knäböjande bredvid mig och med himmelvänd blick upprepande mina böner, fingo hennes kinder högre färg, och hennes barm böljade. Liksom i börens ifver fattade jag hennes händer och tryckte dem till mitt bröst, jag var henne så nära, att jag genomströmmades af hennes kroppsvärme, och hennes lösta lockar hängde ned öfver min skuldra. Jag var utom mig af rasande begär och omfamnade henne med vild åtrå, mina kyssar brände redan på hennes läppar och barm, då hon med ett genomträngande skri ryckte sig loss ur mitt famntag. Jag hade ej kraft att hålla henne kvar, jag var som träffad af en blixtråle. Hon flydde snabbt undan till rummet bredvid; dörren öppnades, och Hermogenes visade sig. Han stod stilla, stirrande på mig med vansinniga och fasaväckande blickar. Jag samlade all min kraft och gick djärft emot s. 60 honom, ropade med trotsig och befallande röst: »Hvad har du här att göra? Bort med dig, dåre!« Men Hermogenes sträckte sin högra hand mot mig och sade med dof stämma: »Jag ville slås med dig, men har ej något svärd. Du är mordet, blod rinner ur dina ögon och klibbar i ditt skägg!«

Han slog hårdt igen dörren, försvann och lämnade mig ensam, skärande tänderna af raseri öfver min svaghet att låta mig hänryckas af ögonblickets intryck och att sålunda utsätta mig för fara och förräderi.

Ingen visade sig och jag fick tid att bemanna mig och med vanlig rådhetsfinna utvägar att undvika de farliga följderna af en dålig början.

Så snart det blef mig möjligt, skyndade jag till Eufemia och berättade med fräck dristighet hela händelsen med Aurelia. Eufemia tog saken ej så lätt, som jag önskat det, och såg på mig sällsamt eftertänksam.

Slutligen sade hon: »Viktorin, att du icke skall kunna knäböja bredvid en flicka med någorlunda drägligt utseende utan att kyssa och omfamna henne, förvånar mig. Efter min kännedom om Aurelia skall hon, full af blygsel, förtiga denna händelse och på sin höjd under någon förevändning undandraga sig dina lidelsefulla lektioner. Jag befarar sålunda ej de obehagliga följder, som ditt otämjda begär kunnat medföra. Jag hatar icke Aurelia, men hennes anspråkslöshet och biggotteri, bakom hvilket ett obändigt högmod döljer sig, retar mig. Oaktadt jag ej försmådde att leka med henne, har jag icke lyckats vinna hennes förtroende; hon förblef skygg och sluten. Hennes obenägenhet att ansluta sig till mig och det högmod, hvarmed hon undviker mig, inge mig antipati. Det är en sublim tanke att se den blomman bruten och vissnad, som nu prålar med sina glänsande färger. Jag unnar dig att utföra denna sublimes idé, och det skall icke fattas dig medel att lätt och säkert hinna detta mål. Skulden bör falla på Hermogenes' hufvud och förinta s. 61 honom!«

Eufemia ordade vidlyftigare om denna sin plan och blef mig med hvarje ord förhatligare, ty i henne såg jag endast förbryterskan, och så mycket jag än törstade efter Aurelias fördärf, var mig Eufemias hjälp likväl föraktlig. Till hennes stora förvåning afvisade jag därför hennes förslag, fast jag inom mig var fast besluten att på egen hand fullborda det, hvartill Eufemia ville påtvinga mig sitt bistånd.

Som baronessan förmodat, stannade Aurelia på sitt rum, förebärande en opasslighet, och dymedelst undandragande sig min undervisning för de närmaste dagarne. Mot sin vana var Hermogenes nu mycket baronens och Reinholds sällskap. Han visade sig mindre inåtvänd, men mera vild och vredgad. Han hördes ofta tala högt och eftertryckligt, och jag märkte att han, så ofta slumpen förde honom i min väg, betraktade mig med återhållet groll. Också baronens och Reinholds beteende undergick en sällsam förändring. Utan att i det yttre på minsta sätt brista i den uppmärksamhet och vördnad, de förut visat, tycktes de, tyngda af sällsamma aningar, icke kunna träffa den gemytliga ton, som annars lifvade våra samtal. Hvad de sade var så tvunget och kallt, att jag, gripen af allehanda misstankar, måste anstränga mig för att åtminstone synas obesvärad.

Eufemias blickar, som jag alltid förstod att tyda, sade mig att något inträffat, som oroade henne. Likväl var det oss hela dagen omöjligt att obemärkt få samtala.

Midt i natten då allt i slottet sof, öppnades en tapetdörr till mitt rum, och Eufemia inträdde med ett så förstördt utseende, att jag aldrig hittills sett henne sådan. »Viktorin«, sade hon, »förräderi hotar oss. Hermogenes har upptäckt vår hemlighet. Antydningssvis har han ingifvit baronen misstankar, som, fast outtalade, likväl ängslande följa mig. Hvem du är, och att Viktorin döljer sig under din heliga dräkt tyckes Hermogenes vara okunnig om, däremot påstår han att, liksom s. 62 vore du djäfvulen själf, ha med dig förräderi, list och fördärf inträngt i huset. Så kan det ej fortfara, jag är trött på att uthärda det tvång, som pålægges mig af gubben, som nu, som det synes, med ängslig svartsjuka bevakar alla mina steg. Jag vill kasta bort en leksak, som blifvit mig tråkig och du, Viktorin, bör dess villigare foga dig efter min önskan, som du då undgår att bli ertappad och slipper se det geniala förhållande, våra andar uttänkt, nedsjunka till en utnött maskerad och en vanlig och osmaklig äktenskapshistoria. Den besvärlige gamle måste ur vägen, och låt oss rådgöra om hur vi skola göra det, men lyssna nu först till min mening! Du vet att baronen hvarje morgon, medan Reinhold är sysselsatt, går upp i bergen för att vederkvicka sig af traktens naturskönhet. Smyg dig tidigare ut och försök anträffa honom vid utgången af parken. Icke långt härifrån finnes en ryslig grupp af vilda klippor, när man nått dit upp, gapar mot vandraren på ena sidan en mörk, bottenlös afgrund, där står, utspringande öfver djupet, den så kallade »djäfvulsstolen.« Det påstås att giftiga dunster uppstiga ur afgrunden, som bedöfva och i djupet neddraga dem, som förmätet vilja utforska hvad som döljer sig därnere. Baronen, som skrattar åt denna fabel, står ofta på detta klippblock för att därifrån njuta af den vidsträckta utsikten. Det blir dig lätt att narra honom att föra dig till det farliga stället. Står han en gång där och stirrar ut öfver trakten, befriar oss en kraftig stöt af din hand från den vanmäktige narren!« — »Nej aldrig,« skrek jag häftigt, »jag känner denna farliga afgrund, känner djäfvulsstolen! Bort med dig och bort med det brott, som du fordrar af mig!«

Eufemia sprang upp med vild glöd i blicken, hennes ansikte var vanställdt af den häftiga lidelse, som behärskade henne. »Eländige vekling,« ropade hon, »i din feighet vågar du motsätta dig hvad jag beslutat? Du vill hellre foga dig under det nesliga oket, än härska tillsammans med mig? Men du är i mina händer, och förgäfves söker s. 63 du göra dig fri från den makt, som håller dig fjättrad vid mina fötter!

Du verkställer mitt uppdrag, i morgon får den, som pinar mig med sin åsyn, ej längre finnas till!»

När Eufemia sade detta, grep mig ett djupt förakt för hennes eländiga skryt, och med ett gällt hånskratt utropade jag: »Vansinniga, du tror dig vara härskarinna öfver lifvet, du tror dig leka med dess händelser, akta dig, att icke denna leksak i din hand blir ett skarpt vapen, som dödar dig! Vet eländiga, att jag, som du i din vanmäktiga förbländning tror dig härska öfver, håller dig, som ödet själf, i mina bojar. Din brottsliga lek är endast det fångslade rofdjurets krampaktiga rörelser i buren! Vet då, eländiga, att din älskare ligger krossad i afgrunden, och att du i hans ställe omfamnat hämnaren! Gå och förtvifla!»

Eufemia vacklade, konvulsiviskt skälfvande, var hon nära att sjunka till golvet, jag grep henne och stötte henne genom tapetdörren ut i korridoren. Tanken att döda henne steg upp i mig, jag underlät det utan att veta af det, ty när jag stängde tapetdörren trodde jag att jag verkligen utfört dådet. Jag hörde ett skrik och bullret af en dörr, som stängdes.

Nu hade jag ställt mig på en ståndpunkt, som försatte mig utanför allt vanligt mänskligt handlande, nu måste slag följa på slag, och i det jag förklarade mig som hämnarens onde ande, måste jag utföra det oerhörda. Eufemias undergång var besluten, och när detta skett, skulle Aurelia bli min.

Jag häpnade öfver den inre styrka, som gjorde det möjligt för Eufemia att nästa dag visa sig munter och obesvärad. Hon talade själf om att hon under natten fallit i ett slags tillstånd af somnambulism och lidit af häftig kramp. Baronens visade sig deltagande, men Reinholds ögon voro tviflande och misstroga. Aurelia stannade på sitt rum, och ju mindre jag lyckades att träffa henne, dess mer greps jag af raseri. Eufemia inbjöd mig att på den vanliga vägen smyga mig till hennes rum, när det blifvit tyst i huset. Jag hörde det med glädje, ty stunden för hennes ödes fullbordan var nu inne. Jag gömde en liten, spetsig knif, som jag sedan barndomen begagnat att skära i trä med, i min kåpa och uppsökte henne sålunda, rustad till mordet. »Jag tror att vi båda i går hade tunga och ängslande drömmar,« började hon, »det förekom mycket om afgrunder i dem, men det är öfver nu.«

s. 64

Hon hängaf sig sedan efter sin vana åt mina brottsliga smekningar, jag var full af djäfvulskt hån och kände endast den lust, som uppstod genom missbruket af hennes egen skamlöshet. När hon låg i mina armar, tappade jag knifven, hon rös, som gripen af dödsångest. Jag tog hastigt upp knifven och uppsköt mordet, som själf gaf mig andra vapen i händerna. Eufemia hade låtit uppduka italienskt vin och syltade

frukter. »Huru klumpigt och utnött,« tänkte jag, bytte skickligt om glaset och låtsade endast äta af frukterna, som jag släppte ned i mina vida ärmar. Jag hade hunnit dricka två eller tre glas vin ur det glas, som Eufemia hade ställt i ordning åt sig själf, då hon föregaf att hon hörde buller i slottet och bad mig att jag strax skulle lämna henne. Efter hennes beräkning skulle jag dö på mitt eget rum. Jag smög mig genom den långa, svagt upplysta korridoren. Jag gick förbi Aurelias rum och stannade som förtrollad. Jag såg henne, det var som sväfvade hon framför mig, kärleksfullt betraktande mig som i visionen och vinkande åt mig att följa. Dörren gick upp för trycket af min hand, och jag stod inne i rummet. Dörren till kabinetten var endast tillskjuten, en ljum luft slog emot mig upphetsande och bedöfvande, jag kunde knappt andas. Ur kabinetten trängde fram till mig de djupa ångestfulla suckarne af henne, som kanske drömde om mord och förräderi, och jag hörde henne bedja i sömnen.

»Till handling, till handling, hvarför dröjer du, ögonblicket flyr!« så manade mig den hemlighetsfulla makten inom mig. Redan hade jag tagit ett steg in i kabinetten, då någon skrek bakom mig: »Fördömde, du bof till mördare, nu har jag dig fast!« Jag kände mig med jättehand gripen bakifrån. Det var Hermogenes; jag vred mig lös från honom med uppjudande af hela min styrka och ville tränga mig därifrån, men han anföll mig ånyo och sargade min nacke med rasande bett. Vansinnig af smärta och raseri, brottades jag länge och förgäfves med honom, slutligen tvingades han af en häftig stöt att släppa mig, men då han än en gång angrep mig, drog jag fram knifven. Två styng, och han sjönk rosslande till golvet, så att det doft genljöd i korridoren. s. 65

Efter Hermogenes' fall sprang jag i vildt raseri utför trappan, då ropade gälla röster öfver allt i slottet: mord, mord! Ljus irrade hit och dit, och ljudet af skyndsamma steg genljöd i de långa gångarne. Jag urskilde baronens och Reinholds röster, som häftigt talade till tjänstfolket. Allt ljudigare och ljusare blef det i slottet, allt närmare och närmare hördes ropet: mord, mord! Ångesten gjorde mig förvirrad, och jag råkade in i en aflägsen sidotrappa. Hvar skulle jag fly, hvar dölja mig? Ännu för få minuter sedan, då jag ville döda Eufemia med knifven, hvarmed jag mördade den vansinnige Hermogenes, kändes det som kunde jag med det blodiga mordverktyget i handen, litande på min makt käckt träda fram, då i skygg fruktan ingen skulle vågat att hålla mig tillbaka, men nu var jag själf gripen af dödlig ångest. Slutligen var jag sent omsider i hufvudtrappan, tumultet hade dragit bort i riktning mot baronessans rum, det blef lugnare, och i tre språng var jag nere och blott på få stegs afstånd från porten. Då trängde ett

gällt skri genom gångarne, likt det jag hört föregående natt. Hon är död, mördad af det gift, hon beredde mig, ljöd det doft inom mig. Men nu strömmade det ljus ur Eufemias våning. Aurelia skrek ångestfullt på hjälp. Ånyo skallade det: mord, mord! De hade funnit Hermogenes' lik. »Spring efter mördaren!« hörde jag Reinhold ropa. Då gaf jag till ett rätt skratt, så att det ekade i salar och korridorer, och ropade med skräckinjagande röst: »Vanvettige, viljen I fånga ödet, som straffar förbrytarne?« Man lyddes, och de antågande stannade som fastnaglade uppe i trappan. Jag ville icke längre fly, utan gå emot dem, med tordönsstämma förkunnande Guds hämnd öfver brottslingarna. Men — o, rysliga syn! Framför mig — framför mig stod Viktorins blodiga gestalt, icke jag, utan han, hade uttalat orden. Mitt hår reste sig af fasa, i vansinnig ångest störtade jag ut i parken.

Jag var redan ute i det fria, då jag hörde klappret af hästhofvar bakom mig, och i det jag samlade mina sista krafter för att undgå förföljelsen, snafvade jag öfver en trädrot och föll till marken. Snart voro hästarne i fatt mig. Det var Viktorins jägare. »För Jesu skull nådig herre,« började han, »hvad har hänt i slottet, man ropar mord! Byn är redan i uppror. Nå, hvad det än må vara, en vänlig makt har ingifvit mig tanken att packa ihop och rida hit från staden. Ni har alltsammans i sadelpåsarne på er häst, nådig herre, ty till en början måste vi väl hålla oss skilda åt, icke sant, något rysligt har inträffat?« Jag reste mig upp, och svingande mig i sadeln, gaf jag jägaren befallning att rida tillbaka till staden och där afvakta vidare order. När han försvunnit i mörkret, steg jag åter af hästen och ledde den försiktigt in i den täta tallskogen, som utbredde sig framför mig.

Kapitel III

Äfventyr på resan.

När de första solstrålarne lyste in i den mörka tallskogen, stod jag vid en frisk och klar bäck, som strömmade fram öfver glatta kiselstenar. Hästen, som jag med möda ledt fram genom snåren, stod lugnt bredvid mig, och det första jag gjorde var att undersöka kappsäcken, hvarmed den var lastad. Jag fann där linne, klädespersedlar och en med guld fylld börs. Jag beslöt att strax kläda om mig, och med tillhjälp af sax och kam, som jag fann i ett etui, klippte jag skägget och ordnade håret, så godt jag kunde. Jag kastade af mig kåpan, hvare den ödesdigra knifven, Viktorins portfölj och korgflaskan med återstoden af djäfvulselixiret ännu lågo kvar, och snart stod jag i världslig dräkt med resmössa på hufvudet och kunde knappast igenkänna mig själf i spegelbilden i bäcken. Snart nådde jag skogsbrynet, och den i fjärran uppstigande röken och klockklangen, som ljöd emot mig, lät mig förmoda närheten af en by. Jag hade knappast hunnit uppför höjden framför mig, innan en vacker och vänlig dal öppnade sig, där en stor by var belägen. Jag slog in på den breda väg, som slingrade sig nedåt, och när backen blifvit mindre brant, steg jag till häst för att om möjligt vänja mig vid den mig främmande ridkonsten. Kåpan gömde jag i ett ihålligt träd, och med den förvisade jag äfven alla de vidriga händelserna i slottet till den vilda skogen. Jag kände mig glad och modig, och jag var nu öfvertygad att endast min öfverretade fantasi för mig framkallat Viktorins blodigt gräsliga gestalt, och att de sista orden, som jag omedvetet tillropat förföljarne, gifvit det sanna och verkliga uttrycket för ödets hemliga mening, som fört mig till slottet och gifvit anledning till hvad jag där företog. Som det allsmåktiga ödet själf hade jag inträngt därstädes, straffande brottet och öfvande vedergällning mot syndarne, i det jag beredde deras undergång. Endast den hulda bilden af Aurelia var ännu lefvande inom mig, och jag kunde icke tänka på henne utan

s. 67

s. 68

att känna mig beklämd och till och med fysiskt lidande. Likväl kände jag en aning att jag kanske skulle få återse henne i ett fjärran land, ja, att hon en gång skulle bli min, bunden vid mig med oupplösliga band, dragen till mig med oemotståndlig nödvändighet.

Jag märkte att folk, som mötte mig, stannade och förvånade sågo efter mig, ja, att värden i byn knappast kunde finna ord för sin häpnad vid min åsyn, och detta gjorde mig ej litet orolig. Medan jag åt frukost, och min häst fick foder, samlades en mängd bönder i krogrummet, hvilka hviskade till hvarandra, i det de betraktade mig med sneda blickar. Allt mera folk kom till och omringade mig, gapande af dum undran. Jag försökte att förbli lugn och obesvärad och ropade med hög röst på värden, som jag befallde att sadla hästen och fastsnöra kappsäcken. Tvetydigt leende, gick han ut och återvände i sällskap med en lång man, som med allvarlig ämbetsmin och komiskt gravitetisk hållning steg fram till mig. Han såg skarpt på mig; jag besvarade blicken, i det jag reste mig upp och ställde mig tätt inpå honom. Detta tycktes i någon mån bringa honom ur fattningen, och han såg sig skyggt omkring bland de församlade bönderna.

»Nå, hvad står på,« utropade jag, »ni tycks ha något att säga!« Den allvarlige mannen harskade sig och sade, i det han försökte inlägga så mycken viktighet som möjligt i rösten: »Min herre, ni kommer icke härifrån, innan ni för oss, domaren på stället, omständligt redogjort hvem ni är efter alla kvaliteter hvad födelse, stånd och värdighet angår, också måste ni uppgifva, hvarifrån ni kommer, och hvart ni tänker resa efter alla kvaliteter, ortens läge och namn, provinsen och staden, och hvad vidare är att bemärka, ni måste, som rätt och brukligt är, förelägga oss, domaren, ett pass, skrifvet och underskrifvet efter alla kvaliteter.« Jag hade ej kommit att tänka på nödvändigheten af att antaga ett namn, och ännu mindre hade det fallit mig in att det egendomliga och främmande i mitt yttre i hvarje ögonblick skulle bringa mig i förlägenhet och ge anledning till efterforskningar rörande min person. Bydomarens fråga kom därför så oförberedt, att jag förgäfves funderade på ett nöjaktigt svar. Jag beslöt mig för att försöka hvad käck bestämdhet kunde uträtta och sade med fast röst: »Jag har anledning att förtiga hvem jag är, och därför är det förgäfves att försöka få se mitt pass, för öfrigt akta er att ens för ett ögonblick uppehålla en ståndsperson med era löjligen vidlyftigheter!« »Haha«, utropade domaren, medan han snusade ur en stor dosa, ur hvilken samtidigt de fem bakomstående nämndemännen tog sina prisar, »haha, var inte så kavat, nådige herre! Ers excellens måste finna sig i att stå till svars för domaren och visa passet, ty för att säga rent ut, husera här i bergen sedan någon tid misstänkt folk,

som då och då titta fram ur skogen för att åter försvinna som den lede själf, ett förbannadt tjuf- och rövvarpack, som ligger i försåt för resande och anställer åtskillig skada med mord och brand, och ni, min nådigaste herre, ser verkligen så egendomlig ut, att ni ganska mycket liknar bilden af en rövvaranförare och spetsbof, som den höglofliga landsregeringen tillsändt oss domaren, noggrant tecknad och beskrifven efter alla kvaliteter. Alltså, utan vidare omständigheter, fram med passet eller i tornet med er!»

Jag märkte att intet var att uträtta med karlen och gjorde ett annat försök. »Stränge herr domare,« sade jag, »om ni ville visa mig den nåden att jag finge tala ensam med er, skulle jag i förtroende till er klokhets för er yppa en hemlighet, som föranleder mig komma hit i en dräkt, som synes er så påfallande.« »Haha, uppenbara mig en hemlighet,« sade domaren, »jag anar redan hvad det är fråga om, gå nu ut, godt folk, bevaka fönster och dörrar och låt ingen komma ut eller in!« När vi blifvit ensamma, började jag: »Herr domare, ni ser i mig en olycklig flykting, som med vänners tillhjälp slutligen lyckats fly ur ett nesligt fängelse för att undgå faran att för alltid bli inspärrad i kloster. Låt mig slippa att upprepa de närmare omständigheterna af en historia om en hämndlysten familjs ränker och elakheter. Kärleken till en flicka af lågt stånd var orsaken till mina lidanden. I fängelset hade skägget fått växa, och man hade gifvit mig tonsur, som ni väl kan se. Först efter flykten kunde jag kläda om mig i skogen. Ni inser nu själf hvarifrån den egendomlighet i mitt yttre härrör, som ingett er så svåra misstankar. Ett pass kan jag, som ni förstår, ej visa er, men för sanningen af mina uppgifter har jag vissa grunder, som ni nog skall anse giltiga«. Med dessa ord tog jag fram börsen, lade tre blanka dukater på bordet, och domarens gravitetiska allvar förbyttes i ett mysande smålöje. »Edra grunder, min herre,« sade han, »äro visst tillräckligt inlysande, men upptag det icke illa, det fattas ännu en viss öfvertygande jämnhet efter alla kvaliteter! Om ni vill att jag skall låta udda vara jämnt, måste era grunder också vara sådana.« Jag begrep skälmen och lade ännu en dukat på bordet. »Nu ser jag,« sade domaren, »att jag gjort er orätt med mina misstankar, men slå, som ni väl är van vid, in på bivägarne och håll er borta från stora landsvägen, till dess ni befriat er från ert misstänkta yttre!« Han slog nu upp dörren på vid gafvel och ropade till den församlade mängden: »Herrn därinne är en förnäm herre efter alla kvaliteter, han har i en hemlig audiens upptäckt för oss, domaren, att han reser inkognito, d. v. s. på ett obekant sätt, och att ni inte behöfver lägga er i saken, era slynglar! Lycklig resa, min herre!«

s. 70

s. 71

Bönderna drogo sig tysta åt sidan och aftogo mössorna, när jag svingade mig upp på hästen. Jag ville raskt spränga ut genom porten, då hästen blef istadig, och min oskicklighet i att rida gjorde det omöjligt för mig att få den ur stället. Den vände sig rundt och kastade mig under böndernas skallande skratt i armarne på domaren och värden, som skyndat till stället. »Det var en elak häst,« sade domaren med ett undertryckt skratt. »En elak häst,« upprepade jag, slående af mig dammet. De hjälpte upp mig, men ånyo stegrade sig hästen, frustande och fnysande, och var omöjlig att få ut genom porten. Då genmälte en gammal bonde: »Vid porten sitter ju Liese, den gamla trollpackan och släpper icke fram nådig herrn, förrän han ger henne en slant!« Först nu fick jag syn på en gammal trasig tiggargumma, som satt nedhukad i porten och plirade emot mig med vansinne i blicken. »Vill karingen strax packa sig i väg!« skrek domaren, men den gamla kraxade: »Blodsmannen har inte gifvit mig någon slant, ser ni ej att en död människa ligger framför mig, blodsmannen kan icke komma fram, ty liket reser på sig, men jag skall hålla ner det, om blodsmannen ger mig en slant!« Domaren grep hästen vid tygeln och ville, utan att akta den vansinnigas skrik, leda den genom porten, men alla hans ansträngningar voro förgäfvade, och under tiden skrek kvinnan: »Blodsman, blodsman ge mig slanten, ge mig slanten!« Jag tog ett tag i fickan och kastade henne penningar i skötet, och gumman sprang jublande upp och skrek: »se så vackra slantar blodsmannen ger mig, se så vackra slantar!« Men min häst gnäggade och galopperade, när domaren släppte honom, ut genom porten. »Nu går ju ridten utmärkt efter alla kvaliteter,« sade domaren, och bönderna skrattade utan hejd, då de sågo hur jag flög upp och ned vid hästens muntra språng, och ropade: »se, se den där rider som en kapuciner!«

Hela händelsen i byn, framför allt den vansinniga gummans hemska ord, hade gjort mig icke litet orolig. Mina viktigaste åtgärder borde vara att så snart som möjligt från min yttre människa aflägsna allt, som kunde falla i ögonen, och ge mig ett namn, hvarmed jag obemärkt kunde försvinna bland mängden. Lifvet låg framför mig som ett mörkt, ogenomträngligt öde, hvad kunde jag göra annat än låta mig ryckas med af vågorna i floden, som drog mig med sig! Alla trådar voro afslitna, som förr bundo mig vid bestämda lefnadsförhållanden, och ingenstädes kunde jag finna någon hållpunkt.

Lifligare och lifligare blef det på landsvägen, och allt förkunnade redan på afstånd att jag nalkades en stor och rik handelsstad. Inom få dagar låg staden framför mig och, utan att någon frågade eller ens noga betraktade mig, red jag in i förstaden. Ett stort hus med blan-

ka fönster af spegelglas, öfver hvars dörr ett gyllene bevingadt lejon prålade, tilldrog sig min uppmärksamhet. En massa folk strömmade ut och in, vagnar kommo och foro, och genom fönstren i nedervåningen hörde jag ljudet af skratt och klangen af glas. Jag hade knappast hunnit stanna framför dörren och stigit af hästen, förr än en dräng beskäftigt skyndade ut och ledde bort den. En prydligt klädd kypare gick med slamrande nyckelknippa framför mig uppför trappan; när vi voro i andra våningen såg han flyktigt på mig och visade mig ännu en trappa högre upp. Där anvisade han mig ett måttligt stort rum, frågade höfligt hvad jag önskade, klockan 2 åts middag i n:o 10 i första våningen o. s. v. »Ge mig en flaska vin!« var det första ord, jag kunde få fram för hans tjänstaktiga ordflöde.

Knappast var jag allena, förrän det knackade på dörren, och ett ansikte visade sig, som var likt en komisk mask, som jag väl sett någon gång. En spetsig, röd näsa, ett par små, gnistrande ögon, en lång haka och härtill en upptornad pudrad tupé, ett stort halskrås, en eldröd väst, ur hvilken två tjocka klockkedjor hängde fram, byxor och frack, bitvis för trånga, bitvis för vida, kortligen, som med konsekvens icke passade! Så uppenbarade sig denna figur under en bugning, som tog sin början vid dörren, med hatt, kam och sax i handen och sade: »Jag är husets frisör och har den äran att tillbjuda eder mina ringa tjänster!« Den lilla torra figuren hade något så komiskt, att jag knappast kunde betvinga min skrattlust. Mannen var mig välkommen, och jag töfvade icke att fråga om han tilltrorde sig att ställa min efter resan oordnade frisyra i ordning. Han såg på mitt hufvud med minen af en konstdomare och sade, i det han lade högra handen med graciöst böjda och utspärrade fingrar på hjärtat: »Ställa i ordning? — O, Gud, Pietro Belcampo, som snöde afundsmän helt enkelt kalla Peter Schönfeld, du blir misskänd! Men ställer du icke själf ditt ljus under en skäppa, i stället för att låta det lysa för världen? Skulle ej den fina byggnaden af denna hand, skulle icke den geniala gnista, som lyser i dessa ögon och i förbifarten färgar denna näsa som en morgonrodnad, ja, skulle icke hela ditt väsen förråda för den första blicken af en människokännare att en ande bor i dig, som sträfvar efter idealet? „Ställa i ordning“ — ett kyligt ord, min herre!«

Jag bad den underlige lille mannen att icke förifra sig, enär jag tilltrorde honom den största skicklighet. »Skicklighet,« fortfor han ifrigt, »hvad är skicklighet? Hvem är skicklig? Den som på tjuugu stegs afstånd kastar ett linskorn genom ett nålsöga. Den som fäster fem centner vid värjan och så balanserar den på nässpetsen. Sex timmar, sex minuter, sex sekunder och ett ögonblick? Ack, hvad är skicklighet? Den är allde-

les främmande för Pietro Belcampo, som konsten, den heliga konsten, genomtränger. Konsten, min herre — konsten! Min fantasi irrar omkring i lockarnes underbara arkitekturstycken, i deras konstnärliga struktur, som en Zephyrsfläkt kan bygga upp i böljande våglinjer eller — förstöra. Där skapar, verkar och sträfvar den. O, det är något gudomligt i konsten, ty konsten, min herre, är egentligen ej så mycket den konst, som man talar om, utan uppstår först af allt det, som man kallar konst! Ni förstår mig, min herre, ty ni synes vara en tänkande ande, hvilket jag kan sluta mig till af den lilla hårtesten, som på höger sida hänger ner öfver eder ärade panna?»

Jag försäkrade att jag fullständigt förstod honom, och emedan den lille mannens originella narraktighet roade mig, beslöt jag att icke på minsta vis afbryta hans ifver och patos, medan jag tog hans tjänster i anspråk. »Hvad tänker ni då,« sade jag, »göra af mitt tofviga hår?« »Hvad ni vill,« sade den lille mannen, »men om konstnären Pietro Belcampos råd för er har någon betydelse, så låt mig först skärskåda vidden, bredden och längden af ert värda hufvud, er gestalt, gång, miner och åtbörder, sedan skall jag säga er om ni lämpar er bäst för det antika eller romantiska, för det heroiskt sublimala eller naivt idylliska eller möjligen för den satiriskt humoristiska. Därpå skall jag antingen framkalla andarne af en Caracalla, Titus, Karl den store, Henrik den fjärde, Gustaf Adolf — eller en Virgilius, Tasso, Boccaccio. Inspirerade af dem, rycka musklerna i mina fingrar, och under saxens sonora gnäll skall ett mästerverk träda i dagen. Det blir jag, min herre, som skall fullända den karakteristik, som skall ta sig uttryck i ert lif. Var god och gå några slag fram och åter i rummet, jag måste iakttaga, uppmärksamma, skärskåda!«

Jag måste foga mig efter den kuriöse mannen och gick efter hans önskan fram och tillbaka i rummet, medan jag i min gång sökte dölja det klosterliga skick, som ingen fullständigt kan bortlägga, vore det än så länge, sedan han lämnat klostret. Den lille betraktade mig uppmärksamt och trippade suckande bredvid, under det han tog fram sin näsduk och torkade svett dropparna från pannan. Han suckade och sade: »Min herre, hvad kan det betyda? Ni var icke naturlig, det fanns ett tvång i dessa rörelser, en strid mellan motsatta naturer. Ännu ett par steg, min herre!« Jag afslog hans begäran och sade att han nu måste besluta hur han skulle klippa mitt hår. »Låt begrafva dig Pietro,« utropade den lille ifrigt, »du blir misskänd här i världen, där ingen trohet och uppriktighet mer finnes till! Men ni skall likväl beundra min djupa blick, ja, mitt geni, min herre! I er gång ligger något, som tyder på en man af andligt stånd. „Ex profundis clamavi ad te Domine — Ore-

mus — Et in omnia sæcula sæculorum Amen!“« Den lille mannen sjöng detta med hes stämma, noga härmande ställningen och åtbörderna af en munk, men sedan antog han en trotsig hållning, rynkade pannan, spärrade upp ögonen och sade: »Världen tillhör mig. Jag är rikare och klokare än ni andra mullvadar; böjen er för mig! Ser ni, min herre,« sade han »dessa äro hufvudingredienserna i ert yttre uppträdande, och om ni önskar det, skall jag sammanblanda litet Caracalla, Abelard och Boccaccio och så börja på med en antikt-romantisk byggnad af eteriska lockar.« Det låg så mycken sanning i den lilles iakttagelser, att jag höll det för rådligt att erkänna för honom att jag fordom varit andlig och redan erhållit tonsuren, som jag nu så mycket som möjligt ville dölja.

Under sällsamma hopp, grimaser och besynnerligt prat bearbetade den lille mannen mitt hår. Än såg han missnöjd och mörk ut, än skrattade han, än stod han i atletisk hållning och än på tåspetsarne, kort sagt, det var nästan omöjligt att hålla sig för skratt. Slutligen var han färdig, och jag bad honom, innan han fick tid att prata, att skicka någon till mig, som kunde taga sig an mitt skägg. Då smålog han sällsamt, smög sig på tårna till dörren och stängde den. Därpå sade han: »Gyllene tid, då skägg och hår ännu i en ymnighet af lockar voro mannens prydnad och det värdiga föremålet för *en* konstnärs omsorger! Men du är förbi! Mannen har bortkastat sin skönaste prydnad, och en hel skändlig klass har med sina hemska instrumenter ägnat sig åt skäggets utrotande ända intill huden. O, I snöde rakomästare! Ännu finnes män af Pietros art, som motverka ert usla handtverk och, sänkande sig till er nesliga kult, söka att rädda det, som ännu höjer s. 76 sig öfver tidens vågor. Ty hvad är skägget annat än en uppfinning af vår konst, i hvilken sträfvän till det sköna och heliga tar sig uttryck! Pietro, visa nu hvilken stor själ som bor i dig, då du nu nedstiger till skäggskraparens usla värf!« Under detta tal hade den lille framtagit en fullständig barberareattiralj och begynte med lätt och öfivad hand befria mig från mitt skägg. Under hans händer framgick jag verkligen snart som en annan människa och behöfde nu endast andra, mindre i ögonen fallande kläder för att undgå faran att genom mitt yttre ådraga mig en farlig uppmärksamhet. Belcampo log själfbelåtet, och jag sade honom att jag var obekant i staden och ville kläda mig efter ortens sed. För att uppmuntra honom att bli min kommissionär, tryckte jag en dukat i hans hand. Han blef som förklarad och slukade dukaten med ögonen. »Ärade gynnare och mäcenat,« började han, »jag har icke misstagit mig på er, inspirationen ledde min hand, och i polisongernas örnflykt uttalar sig edra höga tänkesätt. Jag har en vän, en Damon, en Orestes, som fulländar på kroppen hvad jag begynt på hufvudet,

med samma djupsinne och geni. Min herre, ni förstår att jag syftar på en klädkonstnär, ty jag kallar honom så i stället för den triviala benämningen skräddare.« Han skyndade bort och återkom med en stor, välklädd man, som i allt utgjorde den lilles motsats, och som han föreställde som sin Damon. Damon mätte mig med ögonen och framtog sedan ur ett paket klädespersedlar, hvilka motsvarade mina önskningsar. Den lille öfverflödade af grotesk svada, och då kanske fåtalet lånat honom ett så villigt öra som jag, var han öfverlycklig att få låta sitt ljus lysa. Damon, en allvarlig och synbarligen förnuftig man, afbröt hans prat, i det han grep honom i axeln och sade: »Schönfeld! Du är i dag riktigt i tagen att prata dumheter, jag slår vad att herrn fått örsprång af allt vanvett, som du kommer fram med!« Belcampo böjde sorgset sitt hufvud, grep sedan sin dammiga hatt och sprang på dörren sägande: »Ja, så blir jag blottställd af mina bästa vänner!« Damon sade vid afskedet: »Det är en ynkyrgg af eget slag, den där Peter Schönfeld! Mycket läsning har gjort honom halft förryckt, men han är en godmodig karl och skicklig i sitt yrke, hvarför jag godt kan fördra honom.«

s. 77

I min nya och snygga dräkt vågade jag taga del i de talrikt besökta, gemensamma måltiderna nere i matsalen, och all min skygghet försvann, då jag märkte att icke ens min närmaste granne gjorde sig mödan att närmare betrakta mig. I främlingslistan hade jag med tanke på min befrielse genom priorn, kallat mig Leonard och utgifvit mig för en privatman, som reste för sitt nöje. Sådana resande fanns det godt om i staden, och i denna egenskap gaf jag ingen anledning till efterforskningar. Det var ett särskildt nöje för mig att ströfva genom gatorna och förströ mig med att betrakta de rikt försedda bodfönstren och där utställda taflor och kopparstick. På aftnarne besökte jag de offentliga promenaderna, och stundom uppfyllde mig min ensamhet midt i den täta folkträngseln med bittra känslor. Då tänkte jag på hur fordom alla vänligt och vördnadsfullt hälsade på den berömde predikanten och girigt täflade om ett par ord af mig, och jag betogs af bittert missmod. Men denne talare var ju munken Medardus, som nu är död och begrafven i den djupa bergsklyftan, jag är icke han, ty jag lefver, ja, först nu har ett lif gått upp för mig, som erbjuder mig sina njutningar. Om mina drömmar för mig upprepade händelserna i slottet, förekom det mig som om detta händt någon annan och icke mig; denne andre var återigen kapucinermunken, men ej jag själf. Endast tanken på Aurelia band min förra existens samman med min nuvarande.

Jag underlät ej att besöka en del offentliga ställen, där man drack och spelade, och särskildt behagade mig ett litet hotell af detta slag inne i staden, där på grund af det goda vinet ett talrikt sällskap hvarje

afton kom tillsammans. Vid bordet i ett sidorum såg jag alltid samma s. 77 personer, deras konversation var liflig och spirituell. Jag lyckades närma mig dessa män, som bildade en sluten krets, i det jag till en början satt afsides och drack mitt vin i ett hörn af rummet, då och då delgaf dem någon intressant litterär notis, som de själfva förgäfves sökte erinra sig, och slutligen inbjöds att taga plats vid bordet; hvilket de så mycket hellre tilläto, som mitt lediga föredrag och mångfaldiga kunskaper väckte deras intresse. Sålunda förvärfvade jag en angenäm umgängeskrets, och allt mer vänjande mig vid lifvet ute i världen, blef min stämning dag för dag gladare och mera obesvärad.

I det sällskap, jag besökte, talades mycket om en främmande målare, som inträffat i staden och där föranstaltat en utställning. Alla, utom jag, hade redan sett taflorna och prisade deras förträfflighet i så starka färger, att jag också beslöt mig gå dit. Målaren själf var ej närvarande, då jag inträdde i salen. En gammal man förevisade samlingen och namngaf mästarna till en del främmande taflor, som målaren utställt tillsammans med sina egna. Det var vackra stycken, mestadels original af berömda mästare, hvilkas anblick gjorde mig hänryckt. Framför några bilder, som gubben kallade kopior efter stora gamla freskomålningar uppstego i min själ minnen från min tidigaste ungdom. Det var tydligen kopior från den »heliga linden.« En känsla af djupt vemod grep mig, och jag kunde knappast kväfvä ett högljudt utrop, när min blick föll på ett porträtt i kroppsstorlek, hvare jag igenkände min fostermor, furstinnan. I den härliga kvinnans ögon låg uttrycket af en mot himmelen riktad själ, hon tycktes bedja om tillgift för den brottslige och fräcke syndare, som våldsamt lösslitit sig från hennes modershjärta. Jag såg henne framför mig! »Har du varit riktigt from och god, Franciscus?« frågade hon med en röst, hvares fulltoniga klang kärleken dämpade. — »Har du varit from och god?« — Ack, hvad kunde jag svara? Jag hade hopat brott på brott, och på löftesbrottet följde mordet! Söndersliten af ånger och grämelse, sjönk jag halft vanmäktig ned på knä, s. 79 och tårar strömmade ur mina ögon. Häpen, kom gubben fram till mig och frågade: »Hvad går åt er, min herre?« »Bilden är lik min döda moder,« svarade jag doft, reste mig och försökte återvinna min fattning. »Kom, min herre, sade den gamle,« sådana minnen äro smärtsamma, och man bör undvika dem. Här är ännu ett porträtt, som min herre håller för sitt bästa. Bilden är målad efter modellen och nyss fullbordad, den är öfverhängd, för att solen ej skall fördärfva den icke fullt intorkade färgen!« Gubben ställde mig omsorgsfullt i den rätta belysningen och borttog hastigt förhänget. — Det var Aurelia! — Mig grep en fasa, som jag icke kunde bekämpa. Dock, med giriga blickar sluka-

de jag Aurelias behag, hvilka strålade ur den af ett rikt lif glödande bilden. Det fromma barnets milda och barnsliga blick tycktes ankla- ga brudens skändlige mördare, men hvarje känsla af ånger dog bort i bittert hån. Endast *det* pinade mig att Aurelia ej blifvit min under den ödesdigra natten. Hermogenes uppträdande gjorde detta företag om intet, men det kostade honom lifvet! Aurelia lever, och det är nog för att ge näring åt hoppet att få äga henne.

Så försökte jag inge mig själf ett brottsligt mod, medan jag stirrade på taflan. Gubben syntes förvånad. Han pratade åtskilligt om teckning, ton och kolorit, men jag lyssnade icke till honom. Tanken på Aurelia och min förhoppning att en gång kunna fullborda det uppskjutna då- det, uppfyllde mig så helt och hållet, att jag skyndade bort, utan att fråga efter den främmande målaren och kanske på detta sätt få reda på hur det förhöll sig med dessa målningar, hvilka innehöllo som en cykel af antydningar öfver min egen lefnad.

Man talade mycket om den främmande målarens taflor och isynner- het om den sällsynta pregnans, som han förstod att gifva sina porträtt. Jag tvingade mig att instämma i detta pris och med en säregen glans i uttrycken, som endast var en reflex af den hånfulla ironi, som, lik en förtärande eld, brände inom mig, skildra det utsägliga behag, som låg s. 80 utbreddt öfver Aurelias fromma, änglasköna anlete. Någon sade att han nästa afton skulle i sällskapet införa målaren, hvilken fulländandet af några påbörjade porträtt kvarhöll på orten, och som, fast tämligen bedagad, likväl var en härlig och intressant konstnär.

Bestormad af sällsamma känslor och underliga aningar, uppsökte jag denna kväll senare än vanligt mitt sällskap; vändande mig ryggen, satt främlingen vid bordet. När jag slog mig ned på min plats, varseblef jag honom. Där stirrade emot mig dragen af den fruktansvärde okän- de, som på Antoniusdagen stått lutad mot pelaren och då fyllde mig med ångest och fasa. Han betraktade mig länge med djupt allvar, men den stämning, hvori jag befann mig, allt sedan jag sett Aurelias bild, gaf mig styrka och mod att uthärda denna blick. Fienden satt nu synlig för mina ögon, och det gällde att med honom begynna en kamp på lif och död. Jag beslöt att invänta anfallet, men då slå det tillbaka med vapen, på hvars styrka jag kunde lita. Främlingen tycktes icke synner- ligen fästa sig vid mig, utan fortsatte, åter vändande sig från mig, det samtal rörande konst, i hvilket han vid min ankomst varit inbegripen. Man kom att tala om hans målningar och berömde särskildt Aureli- as porträtt. Någon påstod att bilden, ehuru den genast kännetecknade sig som porträtt, likväl kunde tjäna som studie till en helgontafila. Man frågade mig om min mening, och ofrivilligt undföll det mig att jag ej

kunde tänka mig den heliga Rosalia annorlunda än just som porträttet af den okända. Målaren syntes icke lägga märke till mina ord, utan inföll strax: »I själfva verket är den kvinna, porträttet framställer, ett fromt helgon, som i kampen med sorgen höjer sin själ mot himmelen. Jag har målat henne, då hon drabbad af en fasansfull olycka, hoppas tröst af religionen och bistånd af den eviga makt, som har sin tron ofvan molnen, och jag har i bilden sökt återgifva uttrycket af ett hopp, som endast kan bo i en själ, som lyfter sig öfver det jordiska.« Man kom s. 81 nu in på andra samtalsämnen, och vinet, som denna dag främlingen till ära var bättre och flödade rikligare, lifvade sinnena. Hvar och en sökte berätta något muntert, och ehuru främlingen endast tycktes le invärtes, och detta löje afspeglades i hans ögon, förstod han dock att med några då och då framkastade ord hålla stämningen vid makt. Om jag också ej kunde undertrycka en hemsk rysning, då jag mötte hans blick, öfvervann jag dock mer och mer den obehagliga stämning, som först grep mig vid främlingens åsyn. Jag berättade om den lustige Belcampo, som alla kände, och förstod att sätta hans fantastiska narraktighet i så skarp belysning, att en midt emot mig sittande, tjock och gemytlig köpman med af skratt tårade ögon försäkrade att han aldrig varit med om en så rolig afton. När skrattsalfvorna slutligen upphörde, frågade främlingen plötsligt: »Ha ni någon gång sett djäfvulen mina herrar?»

Man höll frågan för en inledning till någon rolig historia och försäkrade med en mun att man aldrig haft den äran, då den främmande fortfor: »hå, det fattades icke mycket i att jag fått den äran och det just på Baron F:s slott uppe bland bergen.« Jag bäfvade, men de andra ropade skrattande: »vidare, vidare!« Främlingen tog ånyo till orda! »Ni känner väl antagligen alla, om ni gjort någon resa i bergstrakten, en vild och hemsk trakt, där en djup och svart afgrund gapar mot vandraren, då han lämnar tallskogen och beträder de höga, nakna klippmassiven. Det är den s. k. djäfvulsbotten och ofvanför hänger ett klippstycke, som kallas djäfvulsstolen. Det säges att grefve Viktorin, hvälfvande onda planer, just satt på denna klippa, då djäfvulen uppenbarade sig, och då han beslutat att i egen person utföra Viktorins snygga anslag, slungade grefven ned i afgrunden. Djäfvulen visade sig sedan som kapuciner-munk på baronens slott, och sedan han haft förnöjelse med baronessan, skickade han henne till helvetet. Dessutom strypte han baronens vansinnige son, som icke ville respektera djäfvulens inkognito, utan högljudt förkunnade: „det är djäfvulen!“ hvarigenom han likväl frälste en from själ, hvars undergång djäfvulen beslutat. Sedan försvann på ett oförklarligt sätt kapucinermunken, och man påstår att han fegt flytt för Viktorin, som stigit upp ur sin blodiga graf. Må det vara hur som

helst med den saken, så kan jag likväl försäkra att baronessan dog af gift, Hermogenes blef lönnmördad, baronen kort därpå dog af grämel-se och att Aurelia, — just det fromma helgon, som jag målade på slot-tet, — som en öfvergifven fader- och moderlös flyttade till fjärran land till ett cistercienserkloster, hvars abbedissa var befryndad med hennes fader. Ni har sett bilden af denna härliga kvinna i min samling. Allt detta kan dock denne herre« — härvid pekade han på mig — »berätta er mycket bättre och omständigare än jag, emedan han vid tiden för dessa händelser vistades på slottet.« Alla blickar fästes med häpnad på mig, jag sprang vredgad upp och utropade häftigt: »Hör, min herre, hvad har jag att göra med alla era dumma djäfulshistorier och mordberättelser, ni misstar er på mig, ni misstar er sannerligen, och jag ber er vara god och ej inblanda mig i saken.« På grund af min inre rörelse var det mig svårt nog att ge mina ord en anstrykning af likgiltighet. Verkan af målarens hemlighetsfulla tal, liksom min lidelsefulla oro, som jag förgäfves sökte dölja, var blott alltför tydlig. Den glada stämningen försvann, och gästerna, som erinrade sig att jag egentligen var dem alldeles främmande, sågo misstroget på mig med misstänksamma blickar.

Den främmande målaren hade rest sig upp och genomborrade mig med samma skendödslikt stela ögon, som fordom i kapucinerkyrkan, Han sade ej ett enda ord, han tycktes stel och liflös, men hans spökak-tiga blick kom mitt hår att resa sig på ända, kalla svettdroppar stodo på min panna, och hvarje fiber i min kropp skalf af fruktansvärd fasa. Utom mig skrek jag: »Bort med dig, du är själf satan, du är det nesliga mordet, men öfver mig har du ingen makt!«

Alla reste sig från stolarna. »Hvad är det, hvad är det?« ropade de s. 83 om hvarandra, och från stora salen trängde sig en mängd människor in, som öfvergifvit spelborden, förskräckta af det fruktansvärda tonfallet i min röst. »En drucken, en vansinnig, för bort honom,« ropade flere. Men den främmande målaren stod orörlig och stirrade på mig. Ursinnig af raseri och förtviflan, ryckte jag knifven, hvarmed jag dödat Hermogenes, upp ur fickan och störtade mig öfver målaren, men ett slag kastade omkull mig, och målaren hånskrattade så att det genljöd i rummen: »Broder Medardus, du spelar ett falskt spel, gå och förtvif-la i skam och ånger!« Jag kände att flera af gästerna grepo fatt i mig, då bemannade jag mig, trängde mig fram som en rasande tjur, slog omkring mig i mängden, så att flera störtade omkull och lyckades ba-na mig väg till dörren. Jag skyndade genom korridoren, då en liten sidodörr öppnades, och jag blef indragen i ett mörkt rum. Jag gjorde ej något motstånd, ty folk kom rusande efter mig. När svärmen skyn-

dat förbi, fördes jag nedför en sidotrappa ned på gården och genom ett bakomliggande hus ut på gatan. I lyktskenet igenkände jag som min räddare den lustige Belcampo. »Högstdensamme tyckes,« började han, »haft någon fatalitet med den främmande målaren, jag satt och drack ett litet glas i rummet bredvid, då larmet började, och jag beslöt, emedan jag händelsevis hittar i huset, att rädda er, då det ändå är jag ensam, som är skuld till olyckan.« »Hur är det möjligt,« frågade jag full af förvåning. »Hvem bjuder öfver ögonblicket, hvem motstår en högre makts ingifvelser!« fortfor patetiskt den lille. När jag arrangerade ert hår, ärade, uppflammade inom mig *comme à l'ordinaire* de sublimate idéer, jag öfverlämnade mig helt åt min otyglade fantasi och glömde därför alldeles bort att i hvirfveln afklippa vredeslocken till lagom längd och kom också att lämna kvar 27 ångesthår öfver pannan. Dessa rätade på sig vid åsynen af målaren, som egentligen är en gengångare, och kommo så att vidröra vredeslocken, hvarefter katastrofen inträffade. Jag såg allt, ärade herre, ni drog i raseri knifven, som redan var åtskilligt blodig, men det var naturligtvis fåfängt att söka skicka den till Orkus, som redan var hemma där, ty denne målare är Ahasverus eller Bertram de Borne eller Mefistofeles eller Benevenuto Cellini eller den helige Petrus, med ett ord en eländig gengångare, som man ej kan få makt med utan med en glödgad hårtång, som kan krusa den idé, han i själfva verket är, eller möjligen medels tankefrisering med elektriska kammar.« I den lilla mannens tokiga prat låg denna stund något hemskt, men när jag såg hans löjliga skutt och komiska ansikte, måste jag, som i konvulsivisk kramp ge till ett högljudt gapskratt. Slutligen voro vi på mitt rum, och Belcampo hjälpte mig med packningen, och snart var allt färdigt till resan. Jag tryckte flera dukater i den lilles hand, han skrattade af glädje och utropade: »Hejsan, nu har jag en hederlig summa, idel glimmande guld, dränkt i hjärteblod. Det var ett lustigt infall och ingenting annat, min herre.«

s. 84

Tillsatsen aflockade honom min öfverraskning öfver hans sista utrop; han bad nu att behörigen få putsa vredeslocken, klippa af fasans hårtestar och som minne medtaga en kärlekslock. Jag lät honom hållas, och han fullgjorde sin sak under de löjligaste grimaser och åtbörder. Till slut grep han knifven, som jag vid omklädandet lagt ifrån mig på bordet, och högg därmed omkring sig i luften, antagande en fäktares ställning. »Jag dödar er fiende,« ropade han, »och som han är en idé måste han dödas med en idé. Apage Satanas, apage, apage Ahasverus — allez vous en! Nu är det gjordt« sade han, bortläggande knifven, dragande djupt efter andan, och torkade pannan likt en, som fullgjort ett tungt arbete. Jag ville hastigt stoppa på mig knifven och lägga den

in i ärmen, liksom jag ännu burit en munkkåpa. Den lille märkte det och smålog slugt. Emellertid hördes postiljonens horn utanför huset, och Belcampo förändrade plötsligt ton och ställning. Han tog fram sin näsduk, liksom ville han aftorka tårarne, bugade vördnadsfullt, kysste min hand och rock och bönföll: »Två mässor för min mormor, som dog af magkatarr, fyra för min fader, som afled af ofrivillig fasta, ärevördige herre! Men för mig en i veckan, när jag är död. Ack, ärevördige herre, i mig döljer sig en infamt syndig karl, som säger: Peter Schönfeld var ingen idiot och inbilla dig att du existerar, ty jag är egentligen du, heter Belcampo och är en genialisk idé, och om du icke tror mig, sticker jag ihjäl dig med en skarp tanke, som duger att klyfva hår med. Denne Belcampo är hemfallen åt alla möjliga laster, bland annat tviflar han på det närvarande, dricker sig full, slåss och bedrifver otukt med sköna, jungfruliga tankar. Denne Belcampo har gjort mig Peter Schönfeld alldeles konfus och förryckt, så att jag löper omkring och skändar oskuldens färg, i det jag sjungande *in dulci júbilo*, sätter mig i sk... med hvita sidenstrumpor. Förlåtelse för dem båda, Pietro Belcampo och Peter Schönfeld!« Han knäböjde och låtsade som om han häftigt snyftade. Karlens narraktighet blef mig besvärlig. »Var förnuftig,« tillropade jag honom, då kyparen kom in för att afhämta mina saker. »Karlen är en komplett narr, som man icke bör inlåta sig vidare med,« sade kyparen, under det han stängde vagnsdörren. Belcampo svängde sin hatt och ropade: »Ända till sista andedraget!« och lade med en menande blick fingret på munnen.

Redan i daggryningen låg staden långt bakom mig, och den hemska varelse, hvars skräckinjagande gestalt öfverallt mötte mig som en outforsklig gåta var försvunnen. Postmästarens fråga: »hvarthän?« kom mig att tänka på att jag nu återigen var fri från hvarje samband med andra och irrade omkring, prisgifven åt tillfälligheternas vågslag. Men hade ej en oemotståndlig makt våldsamt ryckt mig lös från allt det, som stod mig nära, på det att min ande med ohämmad kraft skulle kunna lyfta sig på bredda vingar? — Rastlös genomströfvade jag det härli-ga landet, ingenstädes fann jag hvila, utan uppehåll drefs jag vidare, alltjämt mot söder. Utan att tänka därpå, hade jag knappast märkbart aflägsnat mig från den marschruta, som Leonard anvisat mig, och så verkade den stöt, med hvilken han drifvit mig ut i världen, liksom med trollmakt ännu i den rätta riktningen.

I en mörk natt for jag genom en tät skog, som enligt postmästarens utsago skulle räcka längre än skjutshället. Redan vid affärden lyste ljungeldarne i fjärran, men mörkare och mörkare tornade molnen upp sig, hopknådade och jäktade af den brusande stormvinden. Åskdund-

ret väckte ett skrämmande, tusenstämmigt eko, och så långt blicken nådde, korsade röda blixtar horisonten, de höga tallarne knakade, skakade ända ned i rötterna, och regnet flöt i strömmar. Hvarje ögonblick lupo vi fara att krossas af trädstammarne; skyggande för ljungeldarne, stegrade sig hästarne, och vi kunde knappast komma ur fläcken; slutligen stälpte vagnen, och bakhjulet gick sönder. Så måste vi då stanna där vi voro, till dess ovädret aftog, och månen bröt fram ur molnen. Nu märkte postiljonen att han i mörkret kommit bort från landsvägen och in på en skogsväg. Det fanns ingen annan möjlighet, än att, så godt vi kunde, följa den inslagna stråten i hopp att möjligen vid dagens inbrott hinna en by. Vagnen stöttades med en trädgren, och så gick det vidare steg för steg. Snart märkte jag, som gick i förväg, i fjärran ett ljusskimmer och trodde mig höra hundskall. Jag hade icke heller missat mig, ty knappt hade vi gått ännu några minuter, innan jag tydligt hörde hundar ge hals. Vi kommo till ett ansenligt hus på en af en mur omsluten gårdsplan. Postiljonen klappade på porten; gnyende och skällande, rusade hundarne dit, men i huset själft förblef allt stilla och dödt, tills postiljonen lät sitt horn ljuda. Då skimrade ljus fram ur ett fönster i öfre våningen, och en djup, grof röst ropade nedåt: »Kristian, Kristian!« »Ja, nådige herre,« svarade det nedifrån. »Det knackar och blåser därnere vid porten, och djävulen har farit i hundarne,« fortfor rösten. »Tag lyktan och bössan n:r 3 och se efter hvad som står på!«

s. 87

Snart hörde vi hur Kristian lockade till sig hundarne och sågo honom komma med lyktan.

När vi för Kristian beklagat oss öfver det missöde, som vi råkat ut för, öppnade han strax båda portflyglarne och hjälpte oss in med vagnen. De blickade hundarne viftade med svansarne och nosade omkring, och mannen, som icke aflägsnat sig från fönstret ropade oupphörligt: »hvad står på, hvad står på, hvad är det där för en karavan?« utan att Kristian eller en af oss kom oss för med att ge besked. Slutligen steg jag, medan Kristian bragte hästar och vagn under tak, in i huset, som Kristian öppnat, och en stor, grof man med solbrändt ansikte kom emot mig, med en stor hatt med grön fjäderbuske på hufvudet, för öfrigt i blotta skjortan med fötterna instuckna i ett par tofflor och dragen hirschfångare, i det han barskt ropade emot mig: »hvad är det för sätt att oroa folk midt i natten, det här är icke något värdshus eller en poststation! Här bor distriktsjägmästaren och det är jag! Kristian är en åsna, som har öppnat porten!« Helt klenmodigt berättade jag mitt missöde, och att endast nöden drifvit oss hit, då blef mannen vänligare och sade: »Nå, visserligen var det ett häftigt oväder, men det är dock en slyngel till postiljon, som kör galet och låter vagnen gå sönder. En

sådan karl måste med förbundna ögon kunna hitta i skogen och vara hemmastadd där som en af de våra.«

Man förde mig upp i våningen och, i det han lade undan hirschfångaren, aftog hatten och kastade öfver sig en rock, bad han mig att icke misstyda det barska mottagandet. Då han bodde så aflägsset, måste han vara på sin vakt, emedan ofta nog allehanda löst folk ströfvade omkring i skogarna, och han nästan låg i öppen fejd med en del tjufskyttar, som redan ofta stått honom efter lifvet. »Men,« fortfor han, »de spetsbofvarne kunna ej komma åt mig, ty med Guds hjälp sköter jag redligt mitt ämbete, och i förtroende till honom och mitt goda gevär, s. 88 håller jag dem stången.«

Min gamla vana trogen, kunde jag icke låta bli att inskjuta några salvelsefulla ord om den styrka, som härflyter af gudsförtroende, och jägmästaren blef så småningom allt muntrare. Oaktadt mina protester, väckte han sin hustru, en bedagad, men rörlig och munter matrona, som, ehuru väckt ur sin sömn, välkomnade gästen och började att tillreda en aftonmåltid. Som straff hade jägmästaren ålagt postiljonen att ännu under nattens lopp föra vagnen tillbaka dit, hvarifrån den kommit, och åtog sig själf att bringa mig till nästa skjutsstation. Jag antog så mycket hellre detta tillbud, som jag ansåg mig behöfva åtminstone en kort hvila. Därföre sade jag jägmästaren att jag ville stanna till följande dags middag för att helt hämta mig från den trötthet, som flera dagars oafbrutet kringflackande förorsakat. »Om ni vill följa mitt råd,« svarade jägmästaren »så stannar ni hela morgondagen öfver tills i öfvermorgon, då min son, som jag skall skicka till det furstliga residenset, själf för er till nästa station. Äfven härmed var jag belåten, och jag berömde stället ensamma läge, som verkade underbart tilldragande på mig. »Å, min herre,« sade jägmästaren, så ensamt är det väl icke, om ni ej enligt stadsbornas vanliga föreställning anser hvarje ställe ensamt, som är beläget i skogen, utan sådant kommer an på, hvem som bor där. Ja, om här i detta gamla jaktlott ännu bodde en gammal knarrig herre som fordom, som hölle sig inom sina fyra väggar och inte hade håg för skog eller jakt, då kunde det väl vara en ensam uppehållsort, men sedan fursten efter hans död inrättat byggnaden till jägmästarboställe, går här lifligt nog till. Men, min herre, ni är väl en sådan där stadsbo, som icke känner till något om skog eller jägaridrott, och då kan ni icke göra er ett begrepp om hvad vi skogsfolk föra för ett härligt lif. Jag och mina skogvaktare utgöra en enda familj, och — ni må finna det kuriöst eller icke, — så räknar jag också mina kloka s. 89 hundar dit; de förstå mig och ge akt på hvarje vink, på hvart ord af mig och äro trogna till döden. Se, min Waldmann där, så klokt han ser

på mig, emedan han vet att jag talar om honom! Ja, min herre, i skogen har man alltid något att beställa, på aftonen en del förberedelser; och så snart morgonen gryr, är jag uppe ur dunkuddarne och kommer ut, blåsande en lustig jaktlåt på mitt horn. Då vaknar allt ur sin sömn, och hundarne ge hals, vilda af mod och jaktlust. Gossarne krypa raskt i kläderna, och med jaktväskan på ryggen och bössan på skuldran, komma de in i stugan, där min gumma har frukosten i ordning, och så bär det af med lust och fröjd. Så komma vi till ställena, där villebrådet håller sig gömdt, och vi intaga våra skilda platser, hundarne smyga med nosen mot backen och vädra och spåra, betraktande jägarne med mänskligt kloka ögon, och jägaren står där, hållande anden och med hanen på spänn, liksom fastvuxen på stället. Och när så villebrådet bryter fram ur snåret, skotten knalla, och hundarne störta fram; herre, då slår hjärtat, och man känner sig som en annan människa! Och för hvarje gång är en sådan jakt något nytt, och alltid förekommer något, som man icke varit med om förut. Redan därigenom att villebrådet fördelar sig efter årstiderna, att man ibland har ett ibland ett annat, blir saken så omväxlande, att ingen kan bli mätt därpå. Men också skogen i och för sig själf är så härlig och full af lif, att jag aldrig kan känna mig ensam där. Därinne känner jag hvar öppning och hvart träd, och det tyckes mig, som om hvarje telning som vuxit upp under mina ögon och nu sträcker sin raka topp i vädret, måste känna och hålla af mig, emedan jag vårdat och värnat den, ja, många gånger, då det susar och brusar, förefaller det mig verkligen som om träden talade till mig på sitt eget språk, och som vore detta en lofsång till Gud och hans allmakt och en bön, som man icke kan finna ord för. Kort sagdt, en rättskaffens och from jägare för ett gladt och härligt lif, ty han har bevarat åt sig något af den gamla sköna frihet, som människorna ägde i den fria naturen, då de icke visste af något prål eller krus, som de nu plåga sig med i sina murade fängelser till den grad, att de bli främmande för allt skönt, som Gud skapat till deras uppbyggelse och nöje; han är som en af dessa friborna, som man läser i gamla historier om, hur de lefde i kärlek och vänskap med hela naturen.«

s. 90

Den gamle jägmästaren sade allt detta med en sådan ton, att man blef öfvertygad om hur djupt han själf kände det, och jag afundades honom i själfva verket hans lyckliga lif, denna innerligt rotfästade, lugna känslöstämning, som var så helt olika min egen.

Den gamle herrn anvisade mig nu ett litet, nätt inredt rum i andra ändan af den, som jag nu märkte, gamla och vidsträckta byggnaden. Där återfann jag mina saker, och han lämnade mig ensam, i det han försäkrade att det tidiga larmet i huset icke skulle kunna väcka mig,

och att jag, skild från husets öfriga invånare, kunde sofva ut, så länge jag själf ville. Först när jag kallade, skulle man ge mig min frukost, men honom själf kunde jag ej träffa förr än till middagen, emedan han bittida skulle draga ut på jakt med pojkarne och ej återvända förr än vid middagstiden.

Jag kastade mig på sängen och trött, som jag var, insomnade jag snart, men kvaldes af en hemsk dröm. Underbart nog, började drömmen med medvetandet om sömnen, jag sade mig nämligen själf: det är skönt att jag strax kunde somna, så att jag kan hämta mig från min trötthet, endast måste jag akta mig för att öppna ögonen. Och ehuru det föreföll mig som jag ej kunde låta bli att göra det, blef min sömn likväl icke afbruten. Därpå gick dörren upp, och en mörk gestalt trädde in, i hvilken jag till min förskräckelse igenkände mig själf i kapucinerhabit med skägg och tonsur. Gestalten kom allt närmare min bädd, jag kunde icke röra mig, och hvarje frampressadt ljud kväfdes som af stelkramp. Nu satte sig skepnaden på sängkanten och grinade mot mig som i hån. »Nu måste du komma med mig,« sade den, »vi skola klättra upp på taket under väderflöjeln, den sjunger en lustig visa just nu, ty ufven skall ha bröllop. Där skola vi brottas med hvarandra, och den som stöter ned den andre blir kung och får dricka blod.« s. 91

Jag kände hur gestalten grep tag i mig och sökte lyfta mig. Förtviflan gaf mig åter krafter. »Du är icke jag, utan djäfvulen,« skrek jag och klöste det hemska spöket i ansiktet, men det var som om mina fingrar borrhade sig in i ögonen som i tomma hålor, och gestalten gaf till ett gällt skratt. I samma ögonblick vaknade jag, som skakad af en plötslig ryckning. Men skrattet ljöd ännu i rummet. Jag reste mig, morgonen bröt med sina ljusa strålar in genom fönstret, och framför bordet såg jag en skepnad i kapucinerdräkt stå med ryggen vänd mot mig. Jag blef stel af skräck, när den rysliga drömmen antog vaken verklighet. Kapucinern rotade bland sakerna på bordet. Nu vände han sig om, och jag fick åter mod, när jag såg ett främmande anlete med svart förvildadt skägg och ögon, ur hvilka ett tanketomt vanvett lyste. Aflägset erinrade mig vissa drag om Hermogenes. Jag beslöt invänta hvad den okände skulle taga sig för och endast förhindra hvarje skadligt tilltag å hans sida. Min dolk hade jag bredvid mig, och redan genom min kroppsstyrka var jag, också utan främmande hjälp, den okände vuxen. Som ett barn lekte han med mina saker, isynnerhet hade han nöje af den röda portföljen, som han under sällsamma krumsprång vände mot dagern. Slutligen fann han korgflaskan med resten af det hemlighetsfulla vinet, han öppnade den och luktade; då bäfvade han i alla leder och utstötte ett skri, som gaf ett doft eko i rummet. En klocka i huset

slog klart tre, då tjöt han som gripen af förskräckliga kval, men bröt snart ånyo ut i samma skärande skratt, som jag hört i drömmen. Han rörde sig i vilda hopp, drack ur flaskan, och kastande den ifrån sig, sprang han ut genom dörren. Hastigt stod jag upp och sprang efter honom, men han var redan utom synhåll, jag hörde honom med buller gå s. 92 ned för en aflägsen trappa och en dof smäll, som af en hårdt tillslagen dörr. Jag reglade till mitt rum för att förhindra ett nytt besök och lade mig åter. Jag var nu för utmattad för att icke strax insomna, och stärkt och vederkvickt, vaknade jag först, då solen lyste in i rummet.

Jägmästaren hade, som han sagt, med söner och jägare dragit till skogs; en vänlig flicka, jägmästarens yngsta dotter, bar till mig min frukost, under det att den äldre tillsammans med sin moder var sysselsatt i köket. På ett behagligt sätt förstod flickan att berätta hur gladt och fredligt man här lefde tillsammans, och hvilken rörelse och uppståndelse det stundom blef, när fursten jagade i reviret och öfvernattade i gården. Så förgingo ett par timmar före middagen, då muntert jubel och hornens klang förkunnade jägmästarens återkomst i sällskap med fyra söner, vackra blomstrande ynglingar, af hvilka den yngste knappast kunde vara femton år gammal, samt tre skogvaktare.

Han frågade hur jag sofvit och om icke det tidiga larmet väckt mig för bittida. Jag kunde icke berätta om mitt öfverståndna äfventyr, ty den hemske munkens uppenbarelse var så inväfd i drömsynen, att jag knappast var i stånd att urskilja hvar drömmen öfvergått i verklighet.

Bordet var dukadt, och soppan ångade, gubben aftog sin kalott för att läsa till bords, när dörren öppnades och kapucinermunken, som jag sett under natten, kom in. Vansinnet var försvunnet ur hans anlete, men han hade en mörk och butter uppsyn. »Välkommen högvördighet«, ropade gubben honom till mötes, »bed nu bordsbönen och sätt er till bords med oss!« Då blickade han omkring sig med ögon, som lyste af vrede, och skrek med fruktansvärd stämma: »Fan skall ta dig med ditt „högvördighet“ och förbannade bedjande! Har du nu lockat mig hit, för att jag skall bli den trettonde vid bordet och bragt om lifvet af den främmande mördaren? Har du inte fått på mig denna kåpa för att ingen i mig skall kunna känna igen grefven, din husbonde och herre? Men tag dig i akt för min vrede, förbannade!« s. 93

Med dessa ord grep munken ett tungt krus, som stod på bordet, och slungade det efter den gamle, som med en skicklig vändning undvek kastet, som annars skulle krossat hans hufvud. Kruset flög i väggen och gick i tusen bitar. Men i samma ögonblick grep en af drängarne den rasande och höll honom fast.

»Hur,« utropade jägmästaren, »du fördömde hädare, du vågar bland fromt folk ånyo ge ditt raseri utlopp, du vågar på nytt trakta efter den mans lif, som räddade dig ur ditt djuriska tillstånd och från evigt fördärf. Bort till tornet med dig!« Munken föll nu på knä och bad om förbarmande, men gubben sade: »I tornet måste du och får icke mera visa dig här, förr än jag vet att du afsäger dig satan, som förbländar dig, om icke måste du dö.« Då skrek munken till som i tröstlös jämmer och dödsnöd, men jägaren ledde bort honom, och berättade, då han återkom, att munken blifvit lugnare, så snart han inträdt i tornrummet. Kristian, som brukade bevaka honom, berättade vidare att munken hela natten bullrat omkring i husets korridorer och i daggryningen skriket: »ge mig mera af ditt vin, mer vin!« Kristian hade också tyckt att munken raglat som en drucken, ehuru han ej förstått hur han kunnat komma öfver någon rusgifvande dryck. Nu drog jag icke längre i betänkande att omtala mitt nattliga äfventyr, hvarvid jag icke glömde att berätta om den tömda korgflaskan.

»Å, det var obehagligt,« sade jägmästaren, »ni förefaller mig vara en from och duktig karl, en annan hade kunnat dö af förskräckelse.« Jag bad honom närmare upplysa om hur det förhöll sig med den galne munken. Gubben genmälte: »Ack, det är en lång, äfventyrlig historia, sådant duger icke till maten. Det är redan illa nog att den otäcka människan fått störa oss med sitt brottsliga tilltag, just då vi glada och belåtna skulle till att njuta af gudsgåfvorna, men nu måste vi strax s. 94 till bords.« Med dessa ord aftog han sin lilla kalott och bad andäktigt bordsbönen, hvarpå vi under gladt samspråk förtärde den landtligt kraftiga och smakligt tillredda måltiden. Den gamle lät gästen till ära hämta upp ett godt vin, som han efter patriarkalisk sed kredensade mig ur en vacker pokal. Under tiden afdukades bordet, och jägarne nedtogo ett par horn från väggen och blåste en jägarvisa. Vid den andra reprisen föllo flickorna in med sång, och sönerna upprepade i kör refrängen. Jag kände mitt bröst vidgas, icke på länge hade jag känt mig så väl till mods som bland dessa enkla och fromma människor. Ännu sjöngos åtskilliga melodier och gemytliga sånger, innan gubben reste sig med utropet: »lefve alla duktiga karlar, som hedra jaktens ädla idrott!« och tömde sitt glas i botten. Alla stämde in, och så var den glada måltiden till ända, som mig till ära blifvit förskönad med vin och sång.

Gubben sade till mig: »Tag er nu en middagslur på en halftimme, min herre, sedan kunna vi gå ut i skogen, och jag skall berätta er hur munken kommit i mitt hus och hvad jag i öfrigt vet om honom! I kvällen gånge vi ut på ett håll, där det efter Frans' utsago finnas rapphöns.

Äfven ni skall få ett godt gevär och försöka er lycka.« Saken var ny för mig, ty som seminarist hade jag väl skjutit till måls, men aldrig på vildt. Jag antog därför jägmästarens tillbud, hvilket högligen gladde honom. Utrustad med bössa och jaktväska, tog jag ut i skogen med jägmästaren, som på följande sätt begynte sin berättelse om den sällsamme munken: »Nästa höst är det redan två år sedan mina gossar ofta in i skogen hörde ett rysligt tjutande, som, hur omänskligt det än lät, min då nyantagne lärling Frans menade härröra från en människa. Frans syntes särskildt utsatt för att oroas af det tjutande vidundret, ty då han stod på sitt pass, skrämde tjutet, som hördes strax i närheten, villebrådet, och till slut såg han, så ofta han lade an på ett djur, en borstig, obestämbär skepnad, som gjorde hans skott om intet. Frans hade hufvudet fullt af allehanda spökaktiga jakthistorier, som fadern, en gammal jägare, satt i honom, och han var böjd att hålla detta väsen för satan själf, som ville göra honom led på jägaryrket eller på annat sätt förföra honom. De andra pojkarne, ja, mina egna söner, instämde slutligen med honom, och mig var det så mycket angelägnare att komma underfund med saken, som jag ansåg det hela som en list af tjufskyttarne för att skrämma bort mina jägare från deras pass. För den skull befalldes jag mina söner och skogvaktarpojkar att tilltala gestalten, när den åter visade sig och att, om den ej stannade och gaf besked om sig, efter gammal jägarrätt skjuta efter den. Frans blef åter den förste, som råkade ut för vidundret. Läggande an med bössan, ropade han an det, men gestalten försvann i busksnåret. Frans ville skjuta, men skottet ville ej brinna af, och han sprang nu till de andra, full af fasa och förskräckelse, samt fullt öfvertygad att det var den lede själf, som bortjagade hans villebråd och förgjorde hans bössa; ty sedan vidundret började förfölja honom, träffade han i själfva verket icke ett enda djur, fast han förut varit en god skytt. Ryktet om spökeriet i skogen utbredde sig öfverallt, och utom andra dumheter berättades i byn att satan mött Frans och erbjudit honom frikulor. Jag beslöt att göra ände på oväsendet och uppsöka odjuret, som jag aldrig själf stött på, på de platser, där det brukat visa sig. Det dröjde länge, innan det ville lyckas, äntligen då jag en dimmig novemberkväll hade mitt pass just på det ställe, där Frans första gången sett vidundret, prasslade det i buskarne bredvid; i förmodan att det var ett djur, lade jag tyst an med geväret, då i stället en gräslig gestalt med svart och borstigt hår och klädd i trasor visade sig. Vidundret stirrade på mig och utstötte hemska, ihållande tjut. Ja, min herre, det var en syn, som kunde injagat den modigaste fruktan, jag trodde att den lede själf stod framför mig, och jag svettades af ångest. Men en bön, som jag uttalade med hög

s. 95

s. 96

röst, ingaf mig åter mod. Då jag bad och nämnde Jesu Kristi namn, tjöt vidundret med än större raseri och utbröt slutligen i rysliga hädelser och förbannelser. Då ropade jag: „Du fördömde sälle, sluta upp med dina hädelser och gif dig, annars skjuter jag ned dig!“ Då kastade sig människan kvidande till marken och bönföll om förskoning. Min jägare kom, och vi grepo och ledde hem mannen, där jag, i afsikt att nästa dag anmäla tilldragelsen för myndigheterna, lät inspärta honom i tornet på huset här bredvid. Så snart han kom in i tornkammaren, föll han i vanmakt. Då jag nästa dag besökte honom, satt han på sitt halmläger och grät häftigt. Han föll ned för mina fötter och bad att jag skulle ha förbarmande med honom, sedan flera veckor lefde han i skogen och hade lifnärt sig enbart af örter och vildfrukt, han var en kapuciner från ett aflägsset kloster, som hade rymt ur fängelset, där man inspärtrat honom på grund af hans vansinne. Mannen var verkligen i ett ömkansvärdt tillstånd, jag hade medlidande med honom och lät gifva honom mat och vin, hvarpå han synbart repade sig. Han bad mig på det enträgnaste att ännu under ett par dagar tåla hans närvaro i huset och att skaffa honom en ny ordensdräkt, sedan ämnade han frivilligt återvända till sitt kloster. Jag uppfyllde hans önskan, och vansinnet tycktes verkligen ge vika, enär paroxysmerna blefvo allt sällsyntare och mindre häftiga. Under raseriutbrotten utstötte han hädiskt tal, och jag iakttog att han, om man tilltalade honom hårdt och hotade honom med döden, öfvergick till ett tillstånd af inre förkrosselse, hvarunder han späkte sig, ja, anropade Gud och helgonen om befrielse från sina helveteskval. Vid sådana tillfällen tycktes han anse sig vara den helige Antonius, liksom han under raserianfallen alltid väsnades om att han vore en grefve och härskare, som skulle mörda oss alla, när hans tjänare anlände. Under de ljusa mellanstunderna bad han mig att för Guds skull icke förskjuta honom, enär han trodde att hans uppehåll hos mig kunde bota honom. Blott en enda gång kom det åter till ett häftigt uppträde med honom, och det var, då fursten jagat i reviret och öfvernattat hos mig. Sedan han sett fursten och hans glänsande svit, blef munken alldeles förändrad. Han blef butter och sluten och aflägsnade sig hastigt, när vi bådo. En ryckning genomför hans lemmar, så snart han hörde ett andäktigt ord, och han betraktade min dotter Anna med så lystna blickar, att jag beslöt mig för att undanskaffa honom för att förhindra vidare ofog. Men natten före den dag, då jag tänkte sätta min plan i verket, väckte mig ett genomträngande skrik från korridoren, jag hoppade ur sängen och sprang hastigt med ett tändt ljus bort till det rum, där mina döttrar sofvo. Munken hade brutit sig ut ur tornet, där jag stängt honom inne under nätterna, och hade i djurisk brunst skyndat

till mina döttrars rum, hvars dörr han sprängde med en spark. Till all lycka hade en outhärdlig törst drifvit Frans ur rummet, där pojkarne sofvo, och han skulle just gå ned till köket för att hämta vatten, då han hörde munken gå öfver gången. Han skyndade dit och grep honom bakifrån just i det ögonblick, då han stötte in dörren. Men gossen var för klen att få bukt med den rasande, de slogos i dörren, under det att de ur sömnen väckta flickorna skreko af förskräckelse, och jag kom till stället, just då munken kastat gossen till golvet och fått ett mordande grepp om hans strupe. Utan att besinna mig, grep jag tag i munken och ryckte honom bort från Frans, men plötsligt, utan att jag visste hur det gått till, blänkte en knif i munkens näfve. Han stötte till efter mig, men Frans, som hämtat sig, fick tag i hans arm och snart nog lyckades jag, som väl kan gälla för en stark man, att trycka den rasande så hårdt upp mot väggen, att andedräkten tycktes förgå honom. Väcka af bullret, kommo nu alla gossarne tillskyndande. Vi bundo munken och kastade honom i tornet, men jag hämtade min hundpiska och tilldelade honom som varnagel mot nya dåd af detta slag några kraftiga rapp, så att han jämrade och kved erbarmligt, men jag sade: „För din skändliga afsikt att våldföra min dotter och trakta efter mitt lif, är detta för litet, egentligen borde du dö!“ Han tjöt af ångest och fasa, ty fruktan för döden tycktes alldeles förintna honom. Nästa morgon blef det mig möjligt att föra honom bort. Han låg då, lik en död, i en fullständig afmattning och ingaf mig ett verkligt medlidande. I ett bättre rum lät jag bädda en god säng åt honom, min gumma vårdade honom, kokte en stärkande soppa och räckte honom ur vårt husapotek de läkemedel, som kunde vara honom tjänliga. Min hustru har den goda vanan att, då hon sitter ensam, ofta uppstämman uppbyggliga sånger, men om hon riktigt vill känna sig väl till mods, låter hon Anne sjunga en sådan sång för sig. Så skedde det nu vid den sjukes bädd. Då suckade han djupt och såg på min hustru och Anne med sorgsna ögon, under det att tårarna sköljde hans kinder. Då och då rörde han hand och fingrar, som om han ville korsa sig, men handen föll åter ned kraftlös. Så småningom började han synbarligen att tillfriskna, nu gjorde han ofta nog på munkarnes vis korstecknet och bad tyst. Men helt oförmodadt begynte han sjunga latinska psalmer, som, ehuru de ej kunde förstå orden, med sina högtidliga toner grepo min hustru och Anne på det mäktigaste, så att de ej nog kunde tala om hur stor uppbyggelse de hade af den sjuke. Munken var snart så pass återställd, att han kunde stå upp och gå omkring i huset, men hans utseende och väsen voro helt och hållet förändrade. I stället för att som förr lysa af en elak eld, blickade hans ögon nu mildt framför sig, på klostervis gick han tyst och an-

däktigt omkring med knäppta händer, och hvarje spår af vansinne var försvunnet. Han njöt aldrig något annat än grönsaker, bröd och vatten, och endast sällan kunde jag på sista tiden förmå honom till att slå sig ned vid mitt bord, äta af dess rätter och dricka en klunk vin därtill. Vid sådana tillfällen läste han bordsbönen och förtjuste oss med sitt tal, som han förstod att lägga så väl, som få andra. Ofta vandrade han ensam omkring i skogen, och så kom det sig att jag en gång träffade honom där och utan någon egentlig bafsikt frågade honom om han ej snart tänkte återvända till sitt kloster. Han såg ut att blifva mycket rörd, fattade min hand och sade: „Min vän, dig har jag att tacka för min själs välfärd, du har räddat mig från evigt fördärf, än står jag icke ut med att skiljas från dig, låt mig stanna! Ni fann mig,“ fortsatte han efter en stunds tystnad, „i ett alldeles urartadt tillstånd och anar kanske ännu icke att jag en gång var en rikt utrustad yngling, hvilken en svärmisk håg för ensamhet och studier förde i kloster. Mina bröder älskade mig högt, och jag lefde så lyckligt, som man endast kan det i ett kloster. Genom min fromhet och mitt exemplariska uppförande svingade jag mig upp, och man såg i mig den blifvande priorn. Då hände sig att en af bröderna återkom från vidsträckta resor och förde med sig åtskilliga relikier, som han skaffat sig på vägen. Bland dessa fanns också en tillsluten flaska, som den helige Antonius skulle ha frantagit djäfvulen, som däri förvarat en trolldryck. Äfven denna relik gömdes sorgfälligt, fastän hela saken syntes mig osmaklig och strida mot den andakt, som de sanna relikerna borde inge. Men ett obeskrifligt begär att utforska hvad som egentligen var i flaskan, bemäktigade sig mig. Jag lyckades få fatt på den, öppnade den och fann däri en härligt doftande och sött smakande, stark dryck, som jag tömde till sista droppen. Huru sedermera hela mitt sinnelag förändrades, huru jag nu greps af en brännande törst efter världslig lust, och lasten i förförisk gestalt tycktes mig som lifvets högsta goda, allt detta vill jag icke tala om, kortligen mitt hela lif blef en följd af skändliga förbrytelser, så att jag, när jag, oaktadt min djäfvulska list, blef ertappad, af priorn dömdes till evigt fängelse. Sedan jag tillbragt flera veckor i en unken och fuktig fängelsehåla, förbannade jag mig själf och min tillvaro och utstötte hädelser mot Gud och helgonen. Då uppenbarade sig i ett rödt sken satan själf för mig och lofvade mig befrielse, om jag helt och hållet ville vända min själ från himlen och tjäna honom. Med ett tjut störtade jag på knä och utropade: ›icke Gud är det jag tjänar, du är min herre och ur ditt glöd strömmar all lifvets lust!‹ Då brusade det i luften som af en orkan, murarna brakade, som skakade af en jordbäfning, ett skärande hvin hven genom fängelsehvalvet, fönstergallren föllo i stycken, och

utslungad af en osynlig makt, stod jag ute på klostergården. Månen sken klart fram mellan molnen, och i dess strålar lyste den helige Antonius' staty, som var upprest vid springbrunnen midt på gården. En outsäglig ångest sönderslet mitt bröst, förkrossad kastade jag mig ned för helgonet, afsvor mig det onda och bad om förskoning, men svarta moln skockade sig åter, ånyo brusade en orkan genom rymden, och jag förlorade medvetandet, för att först vakna i skogen, där jag vansinnig af hunger och förtviflan, rasande ströfvade omkring, och hvarur ni sedermera räddade mig.“ Så berättade munken, och hans historia gjorde på mig ett så starkt intryck, att jag efter flera år ännu är i stånd att ord för ord upprepa den. Sedan den tiden har munken alltjämt uppfört sig så fromt och godmodigt, att vi alla lärt oss hålla af honom, och så mycket obegripligare synes det mig att hans vanvett under föregående natt ånyo kunde komma till utbrott.«

»Vet ni då icke,« föll jag jägmästaren i talet, »ur hvilket kloster den olycklige rymt?«

»För mig har han förtegit det,« sade jägmästaren, »och jag ville så mycket mindre fråga därom, som jag är nästan viss om att det är samma olyckliga människa, om hvilken det var tal vid hofvet, fastän ingen anade att han var i närheten, och jag just där till munkens sanna bästa icke omtalade denna min mening.« — »Men jag kan väl få veta den,« fortsatte jag, »då jag ju är en främling och till på köpet med hand och mun lofvar att ingenting säga?« — »Ja, ni kan få veta, fortsatte jägmästaren, »att systemen till vår furstinna är abbedissa i ***. Hon hade antagit sig och låtit uppfostra sonen af en fattig kvinna, hvilkens man haft vissa hemlighetsfulla förbindelser med vårt hof. På grund af en inre kallelse blef han kapucinermunk och vida bekant som andlig väl-talare. Abbedissan skref ofta till sin syster om sin skyddsling och sörjde för en tid sedan högligen öfver förlusten af honom. Genom missbruk af en relik lär han gjort sig skyldig till en svår synd och förvisats ur det kloster, hvars prydnad han varit. Allt detta känner jag till genom ett samtal, som jag åhörde, mellan furstens lifmedikus och en af de andra herrarne vid hofvet. De omnämnde äfven andra egendomliga omständigheter, som blifvit mig oförståeliga och undfallit mig, emedan jag icke i grund och botten lärt känna dessa historier. Om nu också munken på annat sätt berättar om sin befrielse ur klosterfängelset, och påstår den vara skedd med satans bistånd, så anser jag detta för en inbillning, som är en rest af hans vansinne, och menar att munken ej är någon annan än just broder Medardus, som abbedissan lät uppfostra för det andliga ståndet och djäfvulen förledde till allehanda synder, ända till dess Gud straffade honom med djuriskt vanvett.«

När jägmästaren nämnde Medardus' namn genomfor mig en rysning, ja, hela hans berättelse hade genomborrat min innersta varelse liksom med dödliga dolkstygn. Jag var endast allt för säker på att munken talat sanning, och att just en sådan helvetesdryck, som hans lystenhet förledt honom att smaka, hade störtat honom i fördömsen af ett hädiskt vanvett. Men jag själf hade sjunkit ned till en eländig leksak, för en ond och hemlighetsfull makt, som höll mig fången i oupplösliga fjättrar, så att jag, när jag menade mig vara fri, endast kunde röra mig i den bur af järn, hvori jag hölls inspärrad utan hopp om räddning. Den fromme Cyrillus' goda lärdomar, som jag lämnat obeaktade, grefvens och hans lättsinnige hofmästares besök, allt detta rann mig i minnet. Nu förstod jag hur jäsningen inom mig och min förändrade sinnesstämning uppkommit, jag blygdes öfver mina brott, och denna känsla af skam höll jag i detta ögonblick för den ånger och förkrosselse, som jag bort känna i sann bot. Sålunda var jag försänkt i djup eftertanke och lyssnade knappast till den gamle, som nu återkommit till sitt älsklingsämne, jakten, och skildrade mången dust, som han hade haft med de elaka friskyttarne.

s. 102

Aftonen hade brutit in, och vi stodo framför de busksnår, där rapphönsen borde vara dolda; jägmästaren ställde mig på min plats och inskärpte mig att hvarken tala eller röra mig och att noga lyssna med bössan i ordning. Jägarne smögo sig tyst till sina platser och jag stod ensam i mörkret, som blef allt djupare. Då framträdde i skogen gestalter ur mitt förgångna lif. Jag såg min moder och abbedissan, de betraktade mig med förebrående blickar. Med dödsblekt ansikte smög sig Eufemia inpå mig och stirrade mot mig med mörka och glödande blickar, hon lyfte hotfullt sina blodiga händer, det var blodsdroppar på dem, blodsdroppar, som runnit ur Hermogenes' banesår — jag skrek till. Då hörde jag öfver mitt hufvud flaxande vingslag, på måfå sköt jag i luften, och två höns föllo träffade ned. »Bravo,« ropade jägaren, som stod mig närmast, och sköt ned det tredje. Nu knallade skotten rundt omkring, och jägarne samlade sig, hvar och en medförande sitt byte. Icke utan att ge mig en listig sidoblick, berättade nu jägaren hur jag, liksom förskräckt, skrikit till, när rapphönsen strukit fram öfver mitt hufvud, och hur jag, utan att ens sikta, på måfå aflossat mitt gevär, ja, i mörkret hade han tyckt att jag hållit bössan i helt annan riktning, och likväl hade rapphönsen fallit. Den gamle jägmästaren skrattade högljudt åt att jag blifvit så skrämmd af hönsen, och att jag endast knallat på liksom till nödvärn. »För öfrigt hoppas jag, min herre,« fortfor han skämtsamt, »att ni är en from och ärlig jägare och inte någon friskytt, som är i förbund med den onde och skjuter ned allt hvad ni behagar,

utan att bomma.« Detta helt visst afsiktslösa skämt af gubben träffade min innersta själ, och min lyckoträff, hvartill naturligtvis endast slumpen bar skulden, uppfyllde mig själf med fasa. Mitt eget jag, mer än någonsin sönderstyckadt, föreföll mig själf problematiskt, och en hemsk rysning genomför hela min varelse. s. 103

När vi kommo hem, berättade Kristian att munken förhållit sig alldeles lugn i tornet, att han ej sagt ett enda ord och ej heller velat taga till sig någon föda. »Jag kan ej längre behålla honom hos mig,« sade jägmästaren, »ty hvem står mig god för att hans, som det tyckes, obotliga vansinne icke ånyo utbryter och anställer någon fruktansvärd olycka i mitt hem. Tidigt i morgon måste han med Frans och Kristian fara till staden; min redogörelse för saken är längesedan i ordning, och så kan han bli öfverförd till dårhuset.«

När jag åter stod ensam i min kammare, såg jag framför mig Hermodenes' gestalt, och när jag tog den i skarpare ögonsikte, förvandlade den sig i den vansinnige munken. För mitt medvetande flöto båda tillsammans i ett. Jag kom att stöta till korgflaskan, som ännu låg kvar på golvet. Munken hade tömt den till sista droppen, och jag var sålunda befriad från hvarje frestelse att ytterligare smaka på djäfvulsdrycken, men till och med flaskan, hvarur det strömmade en stark och berusande doft, kastade jag ut genom fönstret öfver gårdsmuren, för att så göra om intet hvarje verkan af det ödesdigra elixiret.

Så småningom blef jag lugnare, ja, den tanken ingaf mig mod att jag dock i hvarje hänseende var upphöjd öfver denne munk, som en dryck snarlik min försatt i vildt vansinne. Jag kände att detta fasansfulla öde gått mig förbi; ja, att den gamle jägmästaren hållit munken för den olycklige Medardus — för mig själf, var mig en fingervisning att en högre makt icke ville låta mig nedsjunka i samma tröstlösa elände.

Jag kände mig oemotståndligt dragen till residenset. Min foster-mors syster, som efter hvad jag visste genom de bilder, jag sett af henne, i hög grad skulle likna denna, borde vara ämnad att återföra mig till det fromma, skuldlösa lif, som en gång stod i blom, ty därtill fordrades under min nuvarande sinnesstämning endast hennes åsyn och de därigenom väckta hågkomsterna. Jag ville öfverlämna åt slumpen att föra mig i hennes närhet. s. 104

Det hade knappast hunnit dagas, när jag hörde jägmästarens röst nere på gården. Bittida skulle jag afresa tillsammans med hans son, och jag kastade hastigt på mig mina kläder. Då jag kom ned, stod ett arbetsfordon med halmsäten framför husdörren, man förde ned munken, som tåligt och med dödsblekt och förstördt utseende lät sig leda. Han svarade icke på några frågor och ville icke äta, tycktes knappast

ens varsna människorna omkring sig. Man lyfte upp honom i vagnen och band fast honom med ett rep, emedan hans tillstånd ännu såg betänkligt ut, och man ville vara säker för ett plötsligt utbrott af hans återhållna raseri. Då man fastsnörde hans armar, gingo krampaktiga ryckningar öfver hans ansikte, och han jämrade sig sakta. Hans belägenhet gjorde mig ondt; den var besläktad med min, ja, jag hade kanske hans fördärf att tacka för min räddning. Kristian och en jägare satte sig bredvid honom i vagnen. Först vid affärden kom hans blick att falla på mig, och han såg ut som slagen med förvåning. Medan vagnen aflägsnade sig, vände han hufvudet tillbaka och höll blicken oafbrutet riktad mot mig. »Ser ni,« sade den gamle jägmästaren, »hur skarpt han betraktar er, jag tror att er oförmodade närvaro i matsalen i hög grad bidrog att väcka hans raseri, ty till och med under sina goda mellantider förblef han märkvärdigt skygg och hade alltid en misstanke att en främling skulle komma och döda honom. För döden hade han alltid en omätlig rädsla, och genom hotelse att omedelbart låta skjuta honom har jag ofta kunnat kufva hans utbrott af raseri.«

Jag kände mig lätt till sinnes, när denne munk aflägsnats, hvilken uppenbarelse liksom i förvridna och fasansfulla drag reflekterade mitt eget jag. Jag glädde mig åt färden till residensstaden, ty det förekom mig som om jag där skulle befrias från bördan af det mörka öde, som nedtryckt mig, ja, som skulle jag där få krafter att slita mig lös från den onda makt, som gripit in i mitt lif. När vi ätit frukost, körde en med raska hästar förspänd resvagn fram. Med knapp nöd lyckades jag för all den åtnjutna gästfrihet påtruga frun litet penningar och förmå de två bildsköna döttrarna att mottaga ett par galanterisaker, som jag händelsevis hade med mig. Från hela familjen tog jag ett så hjärtligt afsked, som om jag länge varit bekant i hemmet, och jägmästaren skämtade ännu åtskilligt öfver min talang som jägare. Glad och munter, for jag därifrån.

Kapitel IV

Lifvet vid furstehofvet.

s. 106

Furstens residens bildade liksom en motsats till den handelsstad, jag lämnat. Till omfånget betydligt mindre, var den regelmässigare och vackrare byggd, fast tämligen folktom. Flera gator, planterade som alléer, tycktes mig snarare tillhöra en park, än en stad. Allt rörde sig tyst och högtidligt, och endast sällan hörde man bullret af en vagn. Till och med i invånarnes, ända ned till den lägre klassens, dräkt och beteende härskade en viss afmätthet och en sträfvän att visa yttre bildning.

Det furstliga palatset var allt annat än stort, ej heller byggt i stor stil, men med afseende på elegans och riktiga måttförhållanden en af de skönaste byggnader jag någonsin sett. Därtill anslöt sig en behaglig parkanläggning, som den liberale fursten öppnat till promenadplats för invånarne.

I värdshuset, där jag tagit in, sade man mig att den furstliga familjen om aftnarna brukade promenera i parken, och att många af invånarne aldrig läto tillfället gå sig ur händerna att där se sin godmodige landsfader. På bestämd tid skyndade jag till parken, fursten kom ut ur slottet i sällskap med sin gemål och en fåtalig uppvaktning. Ack, snart såg jag ingen utom furstinnan, som i hög grad liknade min fostermor! Samma höghet, samma behag i rörelser, samma sjäfulla blick, samma öppna panna och ett lika himmelskt leende! Endast tycktes hon mig fylligare till växten och yngre än abbedissan. Hon underhöll sig älskvärdt med flera damer, som för tillfället befunno sig i alléen, under det att fursten var inbegripen i ett intressant och ifrigt samtal med en allvarlig man. Den furstliga familjens dräkt, sätt och omgifning, allt harmonierade med tonen i det hela. Man såg att det säkra lugn och den anspråkslösa sirlighet, som kom till synes i residensstaden, utgick från hofvet. Händelsevis stod jag bredvid en vaken och liflig man, som visste besked om alla möjliga frågor och förstod att i svaren in-

s. 107

fläta allehanda lustiga anmärkningar. När den furstliga familjen gått förbi, föreslog han mig att göra en spatsertur i parken och erbjöd sig att för mig, främlingen, visa alla de smakfulla anläggningar, som man där kunde påträffa. Detta erbjudande kom mig lägligt, och jag fann i själfva verket att öfverallt behag och ordnad smak gjorde sig gällande, ehuru väl i de i parken strödda byggnaderna sträfvan efter en antik form, som endast fördrar de mest grandiosa dimensioner, narrat byggherren till bagateller. Antika pelare, hvars kapitäl en storvuxen karl kan räcka med sin hand, äro väl tämligen löjliga. Likaledes fanns i en motsatt konstart i en annan del af parken ett par gotiska byggnader, hvilka i sin litenhet togo sig alltför smått ut. Jag tror att efterliknandet af gotiska former är ännu farligare, än eftergörandet af antika. Ty om det också är riktigt att små kapell ge den byggmästare, som är underkastad begränsning i afseende på byggverkens storlek och kostnad, en kär anledning att bygga i denna stil, så skulle det dock icke vara färdigt med spetsbågar, bisarra pelare och snirklar, som man efterapar ur den eller den kyrkan, enär endast den byggmästaren kan åstadkomma något äkta i denna väg, hvilken känner sig besjälad af det djupsinne, som var eget för dessa gamla mästare, hvilka förstodo att till ett tankedigert och betydelsefullt helt förbinda det som tycktes villkorligt ja, heterogent. Det vill med ett ord säga, han måste besitta den sällsynta känsla för det romantiska, som måste leda den gotiske byggmästaren, s. 108 då här ej kan bli tal om det skolmässiga och stilenliga, som han kan hålla sig till, då det gäller antika former. Jag sade allt detta till min följeslagare, som fullkomligt instämde med mig, men för dess småaktigheter framdrog som ursäkt att den i en park nödvändiga omväxlingen och behovet att här och där finna byggnader som tillflyktsorter vid plötsliga oväder eller blott och bart till hviloplatser, så godt som af sig själf haft dessa missgrepp till följd. Jag genmälte härtill att de enklaste, anspråkslösaste trädgårdspaviljonger, halmtak, stöttade af trädstammar och dolda i nätta buskgrupper kunde fylla samma ändamål och vore mig kärare än alla dessa småtempel och kapell, och skulle det nu en gång timras och muras, så kunde det väl för en intelligent byggmästare stå en stil till buds, som närmade sig den antika eller gotiska utan småaktig efterapning, utan anspråk att söka hinna storartade gamla mönster, endast åsyftande ett behagligt intryck på åskådaren.

»Jag är helt och hållet af er åsikt,« genmälte min följeslagare, »emellertid härröra alla dessa byggnader, ja parkanläggningen i sin helhet från fursten själf, och denna omständighet bryter udden af allt klander, åtminstone bland oss infödingar. Fursten är den bästa människa, som det kan finnas på jorden, och alltifrån början har han lagt i dagen den

sant landsfaderliga grundsatsen att undersåtarne ej äro till för hans skull, utan fastmer han för undersåtarnes. Friheten att yttra allt det, som man tänker, de små skatterna och det däraf härflytande låga priset på alla lifsförnödenheter, den obetydliga roll, som polisen här har att fylla, i det den endast har att utan buller sätta gräns för brottsligt öfvermod, utan att få pina borgare och främlingar med sin förhatliga ämbetsifver, frånvaron af all militarism, det behagliga lugn, hvori yrken och affärer här idkas och bedrifvas, allt detta skall för er göra vistelsen i vårt lilla land angenäm. Jag slår vad om att ingen hittills har frågat er om namn eller stånd, och att värdshusvärden icke, som det lär s. 109 vara fallet i andra städer, redan under första kvarten högtidligt kommit anryckande med den stora boken, hvori man med trubbig penna och blekt bläck har att inklottra sitt eget signalement. Kortligen, hela inrättningen af vårt lilla statsväsen, i hvilket verklig lefnadsvishet gör sig gällande, härrör från vår utmärkte furste, under det att, efter hvad man berättat mig, folket fordom plågades af det dumma pedanteriet hos ett hof, som var en upplaga i fickformat af det större grannhofvet. Fursten älskar konst och vetenskap, och hvarje skicklig konstnär och snillrik lärd är honom därför välkommen, och dennes kunskapsgrad är den enda pröfning af anträdet, som ger honom rätt att visa sig i furstens närmaste omgifning. Men just i afseende på konst och vetenskap hade hos den mångsidigt bildade fursten insmugit sig en smula af det pedanteri, som vid hans uppfostran verkat beklämmande, och som nu kom till uttryck i ett slafviskt fasthängande vid formen. Byggmästarna föreskref han med ängslig noggrannhet hvarje detalj i byggnaden, och hvarje liten afvikelse från de uppställda mönstren, som han med mycken möda sökt fram ur antikvariska verk, kunde ängsla honom på samma sätt, som om ett eller annat icke ville foga sig i de nya måttförhållanden, som de mindre resurserna påtvungo. Fursten fick än vurm för det, än för ett annat, men utan att därigenom träda någon annans rätt för nära. När parken anlades, var han en passionerad arkitekt och trädgårdsmästare, sedan blef han hänryckt af musik, och denna förkärlek för musik ha vi att tacka för inrättandet af ett utmärkt musikkapell. Därpå sysselsatte han sig med att måla, inom hvilken konstgren han själf åstadkom ovanligt goda saker. Till och med i de dagliga förströelserna vid hofvet ägde samma omväxling rum. Förr dansades det mycket, numera hålles en faraobank vid mottagningarna, och utan att på minsta sätt vara en verklig spelare, förnöjer sig fursten med att iakttaga slumpens egendomliga nycker, men det behöfves endast en impuls i en annan riktning, för att bringa en annan sak på dagordningen. s. 110 Denna snabba växling i böjelser har åsamkat honom förebråelsen

för bristande grundlighet, men efter min mening gör man honom orätt, emedan, oaktadt denna hans andliga liflighet, intet ädelt och skönt för-glömmes eller ens försummas. Därpå kommer det sig att ni ser parken så väl skött, att vår teater fortfarande på alla möjliga sätt understö-des och förkofras, och att tafvelsamlingen riktas efter måttet af hans krafter. Och hvad ombytet i hofvets nöjen beträffar, så är det en lek och vederkvickelse, som man väl kan unna fursten efter det ofta mödosamma arbetet.«

Vi gingo just förbi några vackra och med verkligt sinne för det måle-riska grupperade träd och buskager. Jag gaf uttryck åt min beundran, och min följeslagare sade: »alla dessa planteringar och blomgrupper äro den utmärkta furstinnans verk. Hon är själf en utmärkt landskaps-målarinna, och naturkunskapen är hennes älsklingsvetenskap.«

Det var redan sent på aftonen, då vi lämnade parken, och min föl-jeslagare mottog min inbjudning att äta med mig i värdshuset och presenterade sig som inspektor för det furstliga konstgalleriet. När vi vid måltiden blifvit mer bekanta, yttrade jag min önskan att komma den furstliga familjen närmare, och han försäkrade att intet vore lät-tare, emedan hvarje bildad och spirituell främling vore välkommen vid hofvet. Jag hade endast att aflägga en visit hos hofmarskalken och bed-ja honom att föreställa mig för fursten. Detta diplomatiska sätt att få företräde för fursten föll mig så mycket mindre i smaken, som jag knap-past kunde hoppas att undgå vissa besvärliga frågor om hvarifrån jag kommit, och om mitt stånd och karaktär. Jag beslöt mig därför att för-lita mig på slumpen, som kanske kunde visa mig en genare väg, och detta blef också snart fallet.

När jag en morgon vandrade i den vid denna tid folktomma parken, mötte mig fursten, klädd i en enkel ytterrock, jag hälsade på honom lik-som om han varit mig fullkomligt obekant. Han stannade och öppnade s. 111 samtalet med att fråga om jag vore främling på platsen. Jag bejakade detta och tillade att jag kommit för ett par dagar sedan och endast vore stadd på genomresa, men att ortens behag och den lugna gemytlighet, som härskade öfverallt, hade förmått mig att stanna. Oberoende, som jag var, och endast och allenast lefvande för konst och vetenskap, hade jag beslutat mig för att vara kvar rätt länge, emedan trakten i sin hel-het i högsta grad tilltalade mig. Detta tycktes behaga fursten, och han erbjöd sig att i egenskap af ciceron visa mig anläggningarne i parken. Jag aktade mig för att förråda att jag redan sett allt, utan lät tåligt föra mig genom alla grottor, tempel, gotiska kapell och paviljonger och åhörde de vidlyftiga kommentarier, som fursten gaf öfver allting. Han frågade mig om min mening; jag berömde platsens skönhet, den yppiga

växtligheten, men underlät icke heller att med afseende på byggnaderna yttra mig på samma sätt som till galleriinspektorn. Han åhörde mig uppmärksamt och syntes ej helt och hållet förkasta en del af mina yttranden, men afskar hvarje ytterligare diskussion genom att anmärka, att jag visserligen, ideelt sedt, kunde ha rätt, men att det fattades mig praktiska kunskaper i frågan. Samtalet kom nu att röra sig om konst, jag dokumenterade mig som en god kännare af målarkonsten och utöfvande tonkonstnär, vågade invända åtskilligt mot hans omdömen, som snillrikt och precis gåfvo uttryck åt hans öfvertygelse, men äfvenledes röjde att hans konstnärliga bildning vida öfverträffade den, som de store i allmänhet åtnjuta, och dock var för ytlig för att pejla de djup, ur hvilka den sanne konstnären öser sin konst. Mina inkast och åsikter gällde för honom som bevis på en dilletantism, som vanligen icke upplyses af en verklig praktisk insikt i ämnet. Han gaf mig åtskilliga lärdomar om målarkonstens och musikens sanna uppgift, öfver taflans och operans betingelser. Jag fick åhöra mycket om kolorit, draperi, pyramidalgrupper, om allvarlig och komisk musik, om effekt, ljusdunkel s. 112 o. s. v. Jag lyssnade utan att afbryta fursten, hvilken tycktes finna nöje i detta slags samtal. Slutligen afklippte han själf samtalets tråd med den plötsliga frågan: »spelar ni farao?» Jag sade nej. »Det är ett härligt spel,« fortfor han, »i sin höga enkelhet sannerligen ett spel för intelligent folk. Man liksom lämnar sig själf, eller rättare, man ställer sig på en ståndpunkt, hvarifrån man kan se de egendomliga knutar och maskor, som den hemlighetsfulla makt, som vi kalla slumpen, tvinnar med sina osynliga trådar. Vinst och förlust äro de båda hakar, hvarpå denna mekanism rör sig, som vi sätta i gång, men som dess egen inneboende natur godtyckligt drifver vidare. Ni måste lära er detta spel, och jag vill själf bli er lärare.« Jag försäkrade att jag hittills ej känt någon lust för ett spel, hvilket, enligt hvad man försäkrat mig, skulle vara farligt och fördärfbringande. Fursten log, och betraktande mig med sina klara och lifliga ögon, fortfor han: »Ack det är barnsligt att påstå något sådant, men till slut håller ni mig väl för en spelare, som vill locka er i sina garn. Jag är fursten, om ni trifs här i residenset, så stanna och besök min krets, i hvilken vi ofta spela farao, utan att jag medger, att någon där ruinerat sig med detta spel, oaktadt insatserna måste vara betydliga för att intressera, ty slumpen är trög, när man anförtror den obetydligheter!«

Redan i begrepp att lämna mig, vände sig fursten om och frågade: »Men med hvem har jag talat?» Jag svarade att jag hette Leonard och var en privatlörd, för öfrigt vore jag ingalunda adelsman och kunde kanske därför icke begagna mig af den nådiga inbjudningen att visa

mig i hofcirkeln. »Hvad är adel, hvad är adel?« utropade fursten med häftighet, »ni är, som jag själf öfvertygat mig om, en bildad och snillrik man. Vetandet adlar er och kvalificerar er att uppträda i min närhet. Adjö, herr Leonard, och välkommen!«

Så var då min önskan snarare och lättare uppfylld, än jag väntat. För första gången i mitt lif skulle jag uppträda vid hofvet, ja, i en viss mening lefva där, och en mängd äfventyrliga historier, sådana som roman- och komediskribenter kläcka ut, om hofvens ränker, intriger och kabaler, kommo mig i hufvudet. Enligt deras utsago måste en furste omges och förblindas af allehanda skurkar, i synnerhet måste hofmarskalken vara en osmaklig, andryg narr, förste ministern en girig och ränkfull bof, kammarjunkarne lösaktiga kvinnoförförare. Hvarje ansikte måste kunna läggas i konstmässigt vänliga veck, medan svek och bedrägeri lura i hjärtat. Alla liksom smälta af artighet och vänskaplighet, de bocka och buga, men enhvar är den andres oförsonlige fiende. Hofdamerna äro fula, högfärdiga, ränkfulla och till på köpet förälskade, de ställa ut giller och garn, för hvilka man har att akta sig som för eld. Sådan var min uppfattning af ett hof, sådan jag fått den genom läsning i seminariet, och oaktadt Leonard berättat mig om hofven åtskilligt, som ej ville passa i mitt kram, kvarstod likväl hos mig en viss skygghet, som nu gjorde sig gällande, då jag själf stod i begrepp att se en hofhållning i verkligheten. Min åstundan att komma furstinnan närmare, och en inre röst, som oupphörligt tillropade mig att mitt öde här skulle afgöras, förde mig oemotståndligt med sig, och på bestämd timme stod jag, icke utan en inre beklämning, i den furstliga försalen.

Min tämligen långa vistelse i riks- och handelsstaden hade varit mig till nytta genom att fullständigt afslipa det otympliga, stela och kantiga i mitt uppförande, som vidlådde mig sedan klosterlifvet. Min af naturen smidiga och utomordentligt välbyggda gestalt vande sig lätt vid den fria och otvungna hållning, som är världsmannens särmärke. Blekheten, som vanprydt den unge munkens vackra ansikte, var försvunnen, jag stod i min kraftigaste ålder, mina kinder rodnade och mina ögon sköto blixtar, mina mörkbruna lockar dolde hvarje rest af tonsuren. Därtill kom att jag bar en fin svart kostym efter nyaste mod, som jag fört med mig från handelsstaden, och så kunde jag ej undgå att genom mitt uppträdande göra ett behagligt intryck på de församlade, hvilka också visade detta genom ett förekommande bemötande, som aldrig kändes närgånget, emedan det hölls inom gränserna för den finaste takt. Liksom efter min ur romaner hämtade teori fursten vid orden, som han talade till mig i parken: »jag är fursten«, egentligen

hastigt bort knäppa upp öfverrocken och låta en stor stjärna blixtra emot mig, så borde också dessa herrar, som utgjorde furstens svit, gå omkring i broderade rockar och styfva frisyrier, och jag blef icke litet förvånad öfver att endast se enkla och smakfulla dräkter. Jag varseblef att mina begrepp om hoflifvet endast varit en barnslig fördom, min stelhets försvann, och fursten gaf mig helt och hållet mitt mod tillbaka, då han gick fram emot mig med orden: »Se där, herr Leonard!« och sedan skämtade öfver den stränga konstdomaremin, hvarmed jag granskat parken. Flygeldörrarna öppnades, och furstinnan inträdde i konversationssalen, endast åtföljd af två hofdamer. Jag bäfvade vid hennes åsyn, nu vid ljusskenet, hur liknade hon ej min fostermoder! Damerna omringade henne, man presenterade mig, och hon såg på mig med en blick, som förrådde häpnad och inre rörelse, hon hviskade några ord, som jag ej förstod, och sade sedan något med låg röst till en gammal dam, som syntes orolig däröfver och skarpt såg på mig. Allt detta tog endast ett ögonblick i anspråk. Nu delade sig sällskapet i större och mindre grupper, och lifliga samtal kommo i gång. Det rådde en fri och otvungen ton, och dock kände man att man befann sig i en hofcirkel och i furstens närhet, utan att denna känsla på minsta sätt förnams tryckande. Knappast en enda figur fanns där, som passat in i den bild af hofvet, som jag tänkt mig det. Hofmarskalken var en gammal vaken, lefnadsfrisk man, kammarjunkarne voro hurtiga unga män, som icke alls sågo ut att föra något ondt i skölden. De båda hofdamerne, som sågo ut att vara systrar, voro mycket unga och obetydliga, men till all lycka på samma gång mycket anspråkslöst klädda. Alldeles utomordentlig var en liten man med trubbnäsa och pigga ögon, svartklädd med en lång stålvärja vid sidan, som med otrolig snabbhet rörde sig ibland sällskapet och öfverallt uppväckte lif och rörelse med sina hundratals vitsar och sarkastiska infall, hvilka sprutade som eldgnistor omkring honom. Det var furstens lifmedikus. Den gamla damen, som talat med furstinnan, förstod att så skickligt kretsa omkring mig, att jag snart, utan att veta hur, kom att stå ensam med henne vid ett fönster. Hon inlät sig med mig i ett samtal, som, hur slugt hon än gick till verket, snart förrådde hennes afsikt att utfråga mig om mina lefnadsförhållanden. Jag var beredd på dylikt, och öfvertygad att i sådana fall den enklaste och anspråkslösaste berättelsen tillika är den ofarligaste och minst skadliga, inskränkte jag mig till att säga henne att jag fordom studerat teologi, men sedan jag ärft min rike fader, af egen lust och böjelse ständigt var på resor. Min födelseort förlade jag till det polska Preussen och gaf den ett sådant tänder och tunga rådbråkande namn, att den gamla damen miste all lust att än en gång fråga därefter. »Ack,

ack,« sade den gamla damen, »ni har ett ansikte, som här väcker en del sorgliga minnen, och ni kanske är mer, än ni vill synas, åtminstone tyder icke er hållning på en teologie studerande.«

Sedan förfriskningar serverats, gingo vi in i en sal, där faraobordet stod i beredskap. Hofmarskalken höll banken, men var, enligt hvad man sade, på så sätt i kompani med fursten, att denne lät honom behålla vinsten, men ersatte förlusten, för så vidt den försvagade bankfonden. Herrarne samlades omkring bordet med undantag af läkaren, som aldrig spelade, utan sällade sig till damerna, hvilka icke deltog i spelet. Fursten kallade mig till sig, och jag måste stanna hos honom. Han valde mina kort, sedan han kortfattadt förklarade mig det mekaniska af spelet. Fursten tappade på alla sina kort, och så noga jag än följde furstens råd, var jag alltjämt i förlust, som blef betydande, emedan en louisdor gällde som den lägsta poängen. Min kassa var tämligen på upphällningen, och jag hade redan ofta tänkt på hur det skulle gå, när jag gifvit ut min sista louisdor. Dessmer var mig detta spel fatalt, som på en gång kunde göra mig utfattig. En ny gifning tog vid, och jag bad fursten lämna mig på egen hand, emedan det såg ut som om jag i egenkap af afgjordt olycklig spelare äfven bragte honom förlust. Fursten menade leende att jag väl skulle återvinna förlusten, om jag fortfore att följa en erfaren spelares råd. Emellertid ville han nu se hvad jag skulle företaga, då jag litade så mycket på mig själf. Jag tog af mina kort ett på måfå, det var damen. Det är kanske löjligt att omtala att jag i kortets bleka, liflösa ansikte tyckte mig igenkänna Aurelias drag. Jag stirrade på kortet och kunde med knapp nöd dölja min rörelse. Bankirens fråga om spelet blifvit gjordt väckte mig ur min bedöfnings. Utan att betänka mig, tog jag ur min ficka de sista fem louisdorer, som jag bar på mig, och satte dem alla på damen. Hon vann, och nu vågade jag gång på gång på damen och alltjämt högre, så att vinsten steg. För hvar gång, då jag satte in på damen, ropade spelarne: »Nej, det är omöjligt, nu måste damen bli otrogen« — och alla de andra spelarnes kort tappade. »Det är mirakulöst, det är oerhördt,« ljöd det från alla håll, under det att jag stilla och inåtvänd, med tankarna helt och hållet upptagna af Aurelia, knappast gaf akt på det guld, som bankiren gång på gång sköt öfver till mig. Kort sagdt, i de fyra sista gifningarna hade damen oupphörligt vunnit, och jag hade fickorna fulla af guld. Det var inemot två tusen louisdorer, som lyckan skänkt mig genom damen, och fastän därigenom befriad från hvarje förlägenhet, kunde jag icke värja mig för en hemsk känsla. Jag fann ett egendomligt, hemligt sammanhang mellan måfåskottet, som nyligen träffat rapphönsen, och dagens spellycka. Det blef mig klart att icke jag, utan en främmande makt, som trädte i

besittning af mitt innersta väsen, åstadkomme allt detta underbara, och att jag själf endast vore ett verktyg, hvaraf denna makt begagnade sig för sina mig obekanta syftemål. Men vetskapen om denna tvedräkt, som fientligt splittrade mitt inre, ingaf mig tröst, emedan den för mig kungjorde min egen styrkas tillväxt, som starkare och starkare borde motstå och bekämpa fienden. Detta evinnerliga afspeglande af Aurelias bild kunde ej vara annat än en olycksalig lockelse till ogärningar, och just detta brottsliga missbruk af en from och älsklig bild uppfyllde mig med fasa och afsky. s. 117

I den mörkaste sinnesstämning smög jag mig morgonen därpå genom parken, då jag mötte fursten, som vid denna tid också brukade taga sig en promenad. »Nå, herr Leonard,« ropade han, »hvad tycker ni om mitt faraospel? Hvad säger ni om den slumpens nyck, som öfversåg med ert galna spelsätt och hopade guld framför er? Lyckligtvis råkade ni på damen, men så blint får ni icke en gång lita på ett favoritkort.« Han utbredde sig nu öfver favoritkortets begrepp, gaf mig de bäst uttänkta regler för att spela slumpen i handom och slöt med en förmodan, att jag nu ifrigt skulle fullfölja min spellycka. Jag försäkrade nu frimodigt att det var min fasta föresats att aldrig mer röra vid ett kort. Fursten betraktade mig förvånad. »Just min underbara tur i går,« fortfor jag, »har hos mig födt detta beslut, ty allt hvad jag förr hört om det farliga och fördärfliga i detta spel, har därigenom bekräftats. För mig låg det något hemskt i att jag, medan det likgiltiga kort, som jag tog på måfå, hos mig väckte ett smärtsamt minne, greps af en obekant makt, som kastade till mig spellyckan, den snöda penningvinsten, som om jag med tanken på det väsen, som strålade mot mig i glödande färger från det liflösa kortet, kunde bjuda öfver slumpen, som kände jag dess hemligaste trådar.« »Jag förstår er,« afbröt mig fursten, »ni har älskat olyckligt, och kortet återkallade i ert minne bilden af er förlorade kärlek, ehuru det, med förlof sagdt, förekommer mig en smula löjligt, när jag tänker på det breda och komiska kortansiktet hos den hjärterdam, ni fick tag på. Dock, ni tänkte nu en gång på den älskade, och hon var er i spelet trognare och mera huld, än kanske i lifvet; men att däri skulle ligga något hemskt och förskräckligt, det kan jag ej förstå. Är nu öfverhufvud den ominösa förbindelsen mellan spellyckan och er älskade så hemska för er, så bär icke spelet skulden därför, utan er individuella stämning.« »Må vara, nådig herre,« svarade jag, »men nu känner jag tydligt att det icke så mycket är faran att genom en betydlig förlust råka i en svår belägenhet, som gör detta spel så fördärfligt, utan fastmer dristigheten i att, så att säga, i öppen fejd upptaga kampen med denna hemliga makt, som lysande träder fram ur dunklet och, lik en svekfull s. 118

skenbild, lockar oss in i en region, där den kan gripa och förinta oss. Striden med denna makt förefaller människan som ett lockande vågspel, och barnsligt troende på sin egen styrka, upptar hon den gärna, och en gång börjad, kan den ej mera upphöra, ty beständigt ända in i dödskampen, hoppas människan på segern. Därifrån härleder sig enligt min tro, den vansinniga lidelsen hos faraospelarne och den andliga sönderslitenhet, som förstör dem, och ej ensamt kan förklaras ur blotta penningförlusten. Men också i detta underordnade hänseende kan denna förlust störta äfven den lidelsefria spelaren, öfver hvilken den fientliga makten icke vunnit något herravälde, i tusen obehag, ja, i fullständig nöd. Vågar jag tillstå för er, nådig herre, att jag i går var nära att se min hela reskassa förskingrad.« »Det skulle jag ha vetat,« inföll fursten, »och jag skulle ha ersatt er förlusten tredubbelt, ty jag önskar ej att någon ruinerar sig för mitt nöjes skull, och för öfrigt kan det ej förekomma hos mig, emedan jag känner mina spelare och ej släpper dem ur synhåll.« — »Men denna inskränkning, nådig herre, upphäfver ju spelets frihet och sätter gränser för dessa slumpens förvecklingar, som gör spelet så intressant. Förlåt mig min frimodighet, ers nåd! Jag tror dessutom, att hvarje inskränkning i en, låt vara missbrukad frihet är snörrätt stridande mot och odräglig för människonaturen.« — »Ni tyckes i alla punkter vara af olika mening med mig, herr Leonard,« sade fursten häftigt och aflägsnade sig, i det att han tillkastade mig ett kort »adjö«. Jag visste knappast själf hur jag kommit att yttra mig så oförbehållsamt. Det gjorde mig ondt att jag förspillt furstens ynnest och förlorat min rätt att deltaga i hofcirkeln och göra furstinnans närmare bekantskap. Jag hade emellertid misstagit mig, ty redan samma afton mottog jag inbjudningskort till en hofkonsert, och i förbigående sade fursten till mig med vänlig humor: »God afton, herr Leonard, himmelen gifve att mitt kapell hedrar sig i dag, så att min musik faller er bättre i smaken än min park.«

s. 119

I själfva verket var musiken rätt vacker, och utförandet var precis. Valet af stycken tycktes mig likväl ingalunda lyckligt, emedan det ena förtog verkan af det andra, och isynnerhet verkade ett stycke långträddigt, som föreföll att vara komponerad öfver ett visst uppgifvet tema. Jag aktade mig noga att yttra min innersta tanke och hade gjort så mycket klokare däri, som man sedan berättade mig att den långa sviten varit en egenhändig komposition af fursten.

Utan betänkande infann jag mig vid hofvets nästa mottagning och ämnade till och med, för att helt och hållet försona mig med fursten, taga del i faraospelet, men jag blef icke litet förundrad, då jag icke såg till någon bank, utan endast ett par vanliga spelbord, under det att

ett lifligt samspråk tog vid bland öfriga herrar och damer, som satt sig ned i en krets omkring fursten. Den ena efter den andra visste något intressant att berätta, ja, skarpuddade anekdoter försmåddes ingalunda. Min talgåfva kom mig väl till pass, och det var antydningar ur mitt förflutna lif, som jag under den romantiska diktens hölje på ett fångslande sätt förstod att föredraga. Så förvärfvade jag mig de närvarandes bifall och uppmärksamhet; fursten tyckte mest om det lustiga och humoristiska, och i detta hänseende kunde ingen öfverträffa hans lifmedikus, som var outtömlig på lustiga infall och vändningar.

På detta sätt pratades det hit och dit, till dess den furstliga familjen drog sig tillbaka till sina rum, och sällskapet skildes åt vid det bästa lynne. s. 120

Hurtig och lefnadsglad, rörde jag mig i denna nya värld. Ju mera jag kom in i lifvets lugna och angenäma hvardagsgång i residensstaden och vid hofvet, ju mer man inrymde mig en ställning, som jag med heder kunde försvara, dess mindre tänkte jag på det förflutna och på möjligheten af att det närvarande kunde undergå någon förändring. Fursten såg ut att finna ett särskildt behag i mig, och af olika, flyktiga antydningar kunde jag sluta mig till att han på något sätt önskade bereda mig en fast anställning i sin omgifning. Så mycket fursten än gjorde för att utmärka mig, så mycket jag än själf sökte tilldraga mig furstinnans uppmärksamhet, förblef hon likväl kall och sluten. Ja, min närvaro såg ofta ut att särskildt oroa henne, och endast med möda kunde hon tvinga sig till att i likhet med de andra i förbigående ge mig ett par vänliga ord. Hos damerna, som omgäfvade henne, var jag lyckligare; mitt yttre tycktes ha gjort ett gunstigt intryck, och, emedan jag ofta rörde mig i deras krets, lyckades jag snart förvärfva denna underliga världsmannabildning, som man kallar galanteri, och som ej består i något annat, än att också i konversationen kunna inför denna yttre, kroppsliga smidighet, hvarigenom man ser ut att passa in öfverallt, där man går eller står. Det är denna särskilda gåfva att kunna med stora ord tala om ingenting och så uppväcka en känsla af välbehag hos kvinnorna, för hvars uppkomst de ej kunna ge sig räakenskap. Att detta högre och egentliga galanteri icke kan begagna sig af plump smicker är klart af det redan sagda, ehuru i ett sådant där intressant prat, som klingar som en hymn till den tillbedda, ligger ett inträngande i kvinnornas innersta väsen, som förklarar för dem deras eget jag och låter dem med välbehag spegla sig i reflexen däraf. — Hvem skulle nu i mig kunna igenkänna den forne munken! — Det enda ställe, som kanske ännu var mig farligt, var kyrkan, där jag hade svårt att undvika dessa klosterliga andaktsöfningar, som en viss rytm och takt känneteckna. s. 121

Furstens läkare var den ende, som icke antagit den prägel, som anmars stämplade alla som likvärdiga mynt, och detta drog mig till honom på samma sätt, som han slöt sig till mig, emedan jag, som han rätt väl visste, i början opponerat mig, och mina yttranden, som trängt sig på den för sanningen mottaglige fursten, på en gång gjort en ända på det honom förhatliga faraospelet.

Så kom det sig att vi ofta voro tillsammans och än talade om vetenskap och konst, än om lifvet, som det tedde sig för oss. Läkaren gaf uttryck åt en lika djup vördnad för furstinnan, som jag. Vid detta tillfälle underlät jag icke att beklaga mig öfver att jag, utan att kunna utforska orsaken, ofta genom min närvaro tycktes uppväcka hennes obetvingliga missbehag. Läkaren reste sig upp och hämtade, enär vi just befunno oss i hans rum, från skrifbordet ett miniatyrporträtt och räckte mig det med uppmaning att taga det i noga betraktande. Jag gjorde det och blef icke litet förvånad, när jag i anletsdragen af den man, som bilden föreställde, igenkände mina egna. Endast en ändring af frisyren och den urmodiga dräkten, endast tillfogandet af Belcampos mästestycke, det starka kindsägget, var af nöden för att göra bilden till mitt eget porträtt. Jag sade detta helt öppet till läkaren. »Och just denna likhet är det« sade han, »som skrämmer och oroar furstinnan, så ofta ni kommer i hennes grannskap, ty ert ansikte uppväcker minnet af en ryslig händelse, som för flera år sedan drabbade hofvet som ett förödande olycksslag. Min företrädare, som dog för några år sedan, och hvilken lärjunge i vetenskapen jag är, anförtrorde mig en gång denna händelse inom furstefamiljen och gaf mig tillika bilden, som föreställer furstens forna gunstling, Francesco, och hvilken, som ni ser, äfven är ett målarkonstens mästerverk. Den härrör från den underlige, utländske målare, som förr befann sig vid hofvet och just i denna tragedi spelade hufvudrollen.«

Då jag betraktade bilden kände jag inom mig vissa förvirrade aningar, som jag förgäfves försökte att tydligt uppfatta. Denna händelse tycktes mig vilja yppa en hemlighet, hvori jag själf var indragen, och desto ifrigare ansatte jag läkaren att anförtra mig något, som min tillfälliga likhet med Francesco syntes göra mig berättigad att veta. »Jag förstår,« sade läkaren, »att denna högst märkvärdiga omständighet ej litet måste reta er nyfikenhet, och så ogärna jag egentligen vill tala om en sak, öfver hvilken åtminstone för mig en hemlighetsfull slöja ännu hvilar, som jag inte ens vill lyfta, så skall ni likväl få veta allt, som jag själf känner till om händelsen. Många år ha förgått sedan dess, hufvudpersonerna ha afträdt från scenen, det är endast minnet, som ännu verkar bittert. Jag ber er att icke omtala

för någon hvad ni fått veta.« Detta lofvade jag, och läkaren begynte på följande sätt sin berättelse:

»Just vid tiden för vår furstes förmälning kom hans broder tillbaka från vidsträckta resor i sällskap med en man, som han kallade Francesco, oaktadt man visste att han var en tysk, samt en målare. Prinsen var en af de skönaste män, som man kunde se, och redan däri öfverträffade han vår furste, som han också var öfverlägsen i spänstighet och andlig begåfning. Han gjorde ett starkt intryck på den unga furstinnan, som på den tiden var liflig ända till uppsluppenhet, och för hvilken fursten var mycket för mycket kall och formell, och på samma gång blef prinsen intagen af sin broders unga och bildsköna gemål. Utan att tänka på ett straffbart förhållande, måste de ge efter för den oemotståndliga makt, som hade betingelserna för sitt välde i deras innersta väsen, och så nära en låga, som smälte dem sammans till ett. Francesco var den ende, som i alla hänseenden kunde ställas vid sidan af vännen, och så som prinsen verkade på sin broders gemål, på samma sätt verkade Francesco på furstinnans äldre syster. Francesco varsnade snart sin lycka, begagnade sig däraf med genomtänkt slughet, och prinsessans böjelse växte snart till en lågande kärleksbrand. Fursten var för säker på sin gemåls dygd för att icke förakta allt nesligt skvaller, fastän det spända förhållandet till brodern tryckte honom. Endast Francesco, som han fäst sig vid på grund af dennes sällsynta snille och kloka företänksamhet, kunde upprätthålla hans själs jämvikt. Fursten ville befordra honom till de förnämsta ställningar vid hofvet, men Francesco nöjde sig med sina hemliga företrädesrättigheter som förste gunstling och prinsessans kärlek. Under dessa förhållande lefde, så godt sig göra lät, hofvet sitt lif, men endast fyra med hemliga band förbundna personer voro lyckliga i det kärlekens Eldorado, som de skapat och höllo stängdt för de öfriga. Utan att någon visste därom, lagade då fursten att till hofvet anlände en italiensk prinsessa, som förr varit tilltänkt till prinsens gemål, och för hvilken denne tydligt visat sin böjelse, då han på en resa vistades vid hennes faders hof. Hon lär ha varit utomordentligt skön och behaget själf, och detta visar också det härliga porträttet, som ni kan se i galleriet. Hennes närvaro lifvade också den dystra tråkigheten vid hofvet, hon öfverglänste alla, furstinnan och hennes syster icke undantagna. Francescos uppförande ändrade sig snart efter italienskans ankomst på ett i ögonen fallande sätt. Det föreföll, som om en hemlig sorg tärde honom, han blef butter och sluten och försummade sin furstliga älskarinna. Prinsen blef också melankolisk och greps af känslor, som han ej kunde motstå. I furstinnans hjärta stötte italienskans ankomst en dolk. För den för svärmeri anlag-

da prinsessan var all lefnadslycka försvunnen med Francescos kärlek, och sålunda voro de fyra afundsvärda lyckliga, alla försänkta i grä-melse och bekymmer. Prinsen hämtade sig först, enär han, på grund af sin svägerskas stränga dygd, icke kunde emotstå lockelserna af den sköna, förföriska kvinnan. Hans barnsliga, omedelbara förhållande till furstinnan gick under i den namnlösa lust, som förbindelsen med ita-lienskan lofvade, och så kom det sig att han snart på nytt låg slagen i de gamla bojor, hvarifrån han för ej länge sedan gjort sig fri. Ju mera prinsens hängaf sig åt denna sin kärlek, desto mera påfallande blef Francescos beteende. Man såg honom numera knappast vid hofvet, utan han svärmade omkring allena och var ofta i veckor frånvarande från residenset. Däremot lät den underlige, folkskygge målaren se sig oftare än förr, och arbetade isynnerhet gärna i den ateljé, som italienskan låtit inrätta åt honom i sitt hem. Han målade henne ofta med en intensitet i uttrycket utan like, furstinnan visade han sig föga huld och ville absolut icke måla henne, däremot målade han ett likt och vackert porträtt af prinsessan, utan att hon en enda gång suttit för honom. Italienskan visade denne målare så mycken uppmärksamhet, och han å sin sida bemötte henne med så förtroligt galanteri, att prin-sen blef svartsjuk på målaren; och när han en gång påträffade denne arbetande i ateljéen och målaren med blicken fäst på duken, där han återigen framtrullat italienskans hufvud, icke ens märkte hans inträ-de, sade han rent ut att han skulle göra honom den tjänsten att icke vidare arbeta där, utan söka sig en annan ateljé. Målaren gjorde helt lugnt ren penseln och tog tyst ned taflan från staffliet. Med ovilja ryck-te prinsen den ur handen på honom och sade att porträttet blifvit så träffande likt, att han önskade äga det. Målaren, alltjämt lugn och be-härskad, bad endast om tillåtelse att med några drag få göra bilden färdig. Prinsen ställde taflan tillbaka på staffliet. Efter ett par minuter gaf målaren honom den åter och skrattade högljudt till, när prinsen blef förskräckt vid anblicken af det gräsligt förvridna ansiktet, hvartill porträttet nu blifvit förvandladt. Långsamt lämnade nu målaren sa-len, men hunnen till dörren, vände han sig om, såg på prinsen med en allvarlig och genomträngande blick och sade doft och högtidligt: »Nu är du förlorad.«

Detta hände, när italienskan redan blifvit förklarad som prinsens trolofvade och få dagar, innan förmälningen skulle äga rum. Prinsen brydde sig så mycket mindre om målarens beteende, som denne i all-mänhet ansågs ibland ha anfall af galenskap. Efter hvad man berättade, satt han nu igen i sin lilla kammare och stirrade, så lång dagen var, på en stor, uppspänd duk, i det han försäkrade att han just nu arbeta-

de på en härlig målning och på samma gång glömde hofvet och blef af detsamma förgäten.

Prinsens förmålning med italienskan försiggick i furstens palats med de största högtidligheter. Furstinnan hade fogat sig i sitt öde och afstått från sin ändamålslösa böjelse. Prinsessan var som förklarad, ty hennes älskade Francesco hade återvändt, mera lefnadsglad och blomstrande än någonsin. Prinsessan skulle med sin gemål bebo slotts-flygeln, som fursten för detta ändamål låtit ställa i ordning. Vid detta byggande var han i sin riktiga verkningskrets, man såg honom aldrig annat än omgifven af arkitekter, målare och tapetserare, bläddrande i stora böcker, och med planer, utkast och skisser framför sig, som han till en del själf gjort och icke alltid fått så särdeles lyckade. Hvarken prinsen eller hans brud fingo se något af den inre inredningen förr än sent på aftonen af bröllopsdagen. Då blefvo de i långt högtidligt tåg förda af fursten till de verkligen med smakfull prakt dekorerade rummen, och en bal i en vacker sal, som liknade en blomstrande trädgård, afslutade festen. Under natten uppstod i prinsens flygel ett doft buller, allt högljuddare blef larmet, så att fursten själf vaknade. Anande en olycka, steg han upp, skyndade, beledsagad af vakten, till den aflägsna flygeln och trädde in i den breda korridoren, då man i samma ögonblick bar dit prinsen, som man funnit mördad med ett knifstygn i halsen framför dörrarna till brudgemaket. Man kan föreställa sig furstens fasa, prinsessans förtviflan, furstinnans hjärtslitande sorg. När fursten blifvit lugnare, började han undersökningen om hur mordet skett och hur mördaren kunnat komma undan genom de öfverallt med vakter besatta korridorerna; alla smygvrår genomsöktes, men utan resultat. s. 126 Pagen, som betjänat prinsen, berättade huru hans herre varit mycket orolig, som om han varit gripen af en rädd aning, och länge gått fram och tillbaka i sitt kabinett, men att han slutligen fått kläda af honom och sedan med en kandelaber i handen lyst honom till rummet utanför brudgemaket. Prinsen hade tagit staken från honom och sändt honom tillbaka, men knappt var han ur rummet, förr än han hörde ett doft skri, ett slag och slamret af den fallande kandelabern. Strax hade han sprungit tillbaka och vid skenet af ljuset, som ännu brann på golvet, sett prinsen ligga framför dörren af brudgemaket och bredvid honom en liten knif, därpå hade han ögonblickligen gjort allarm.

Efter den berättelse, som den olycklige prinsens gemål aflade, hade han hastigt utan ljus kommit in i rummet, strax efter det hon bortskickat sina kammarfruar, hastigt utsläckt alla ljus, och stannat hos henne vid pass en half timme, men sedan aflägsnat sig; först några timmar efteråt skedde mordet.

När man uttömt sig i gissningar om hvem som kunde vara mördaren, när ej ett enda medel att komma gärningsmannen på spåren kunde upptäckas, uppträdde en af prinsessans kammarfruar, som i ett bredvidliggande rum, hvars dörr stått öppen, lagt märke till uppträdet mellan prinsen och målaren; detta berättade hon nu med alla biomständigheter. Ingen betviflade att målaren på ett obegripligt vis förstått att smyga sig in i palatset och mördat prinsen. Målaren skulle häktas, men var sedan två dagar försvunnen från sitt hem. Ingen visste hvart, och alla efterforskningar voro förgäfves. Hofvet var försjunket i den djupaste sorg, hvilken delades af hela hufvudstaden, och det var Francesco, som nu alltid vistades vid hofvet, som ensam förstod att i den trängre familjekretsen framtrolla en och annan solstråle ur de mörka molnen.

Prinsessan kände sig hafvande, och då det var tydligt att prinsens mördare missbrukat sin likhet i gestalt med denne till ett nesligt svek, begaf hon sig till ett fursten tillhörigt aflägsset slott, för att nedkomsten skulle blifva hemlig, och frukten af det djäfvulska brottet icke skulle ådraga den olyckliga makan skam inför världen, för hvilken tjänarnes lättsinne yppat bröllopsnattens händelser. s. 127

Francescos förbindelser med furstinnans syster blef under denna sorgens tid allt fastare och innerligare på samma gång det furstliga parets vänskap för honom tillväxte. Fursten var redan länge invigd i Francescos hemlighet, snart kunde han icke längre motstå furstinnans och prinsessans enträgna böner, utan gaf sitt tillstånd till Francescos hemliga förmälning med prinsessan. Francesco skulle i tjänst hos ett aflägsset hof svinga sig upp till en hög militärisk post, och sedan kunde äktenskapets offentliggörande äga rum.

Dagen för föreningen var inne, fursten med sin gemål samt två förtrogne af hofvet (min företrädare var en af dem) voro de enda, som i det lilla kapellet i furstepalatset skulle närvara vid vigseln. En enda page, som var invigd i hemligheten bevakade dörrarne.

Paret stod framför altaret, furstens bikt-fader, en gammal ärevördig präst, började vigselformuläret, sedan han läst en stilla mässa. Då bleknade Francesco och med stela, mot hörnpelaren vid högaltaret riktade blickar, ropade han med dof röst: »hvad vill du mig?« Stödd mot hörnpelaren, stod där målaren i sällsam och främmande dräkt, med en violett mantel kastad öfver skuldran och genomborrade Francesco med spökaktiga blickar ur de djupt liggande, svarta ögonen. Prinsessan var nära att falla i vanmakt, alla bäfvade af fasa, endast prästen förblef lugn och sade till Francesco: »hvarför förskräcker dig denne mans gestalt, om du har rent samvete?« Då reste sig Francesco ur sin

knäböjande ställning och störtade med en liten knif i handen fram mot målaren. Men innan han nått fram till honom, sjönk han vanmäktigt samman med ett dämpadt skri, och målaren försvann bakom pelaren. Alla vaknade som ur en bedöfningsman skyndade till Francescos hjälp, hvilken låg där som en död. För att undvika allt uppseende, bars han af de två förtrogne in i furstens rum. När han vaknade ur sin vanmakt, begärde han häftigt att genast få återvända hem till sig och ville icke besvara någon af furstens frågor om den hemlighetsfulla händelsen i kyrkan. Nästa morgon hade Francesco flytt från residenset med alla de kostbarheter, för hvilka han hade prinsessan och fursten att tacka. Fursten försummade intet för att komma hemligheten med målarens spökaktiga uppenbarelse på spåren. Kapellet hade endast två ingångar, hvaraf den ena ledde från palatsets rum till hoflogen vid högaltaret, den andra däremot från den breda hufvudkorridoren in i kapellets midtskepp. Denna senare ingång hade pagen bevakat för att förhindra nyfikna att komma in, den andra var stängd; det var därför alldeles obegripligt hur målaren kunnat komma in i kapellet och ut därifrån. Den knif, som Francesco dragit mot målaren, behöll han under sin vanmakt krampaktigt i sin hand, och pagen (densamme som på den olycksaliga bröllopskvällen klädde af prinsen och som nu bevakat kapelldörren) påstod att det var densamma, som legat bredvid prinsen, emedan den på grund af dess blänkande silfverskaft varit lätt att lägga märke till.

Icke långt efter dessa hemlighetsfulla händelser kommo underrättelser från prinsessan. På samma dag, som Francescos förmälning skulle äga rum, hade hon födt en son och dött strax efter förlossningen. Fursten sörjde öfver förlusten af henne; ehuru hemligheten med bröllopsnatten tyngde på henne och på visst sätt mot henne själf väckte en kanske orättvis misstanke. Hennes son, frukten af ett skändligt brott uppfostrades i fjärran länder under namn af grefve Viktorin. Prinsessan (jag menar furstinnans syster) uppskakad af alla dessa förskräckliga olyckor, som på så kort tid drabbade henne, valde klostret till tillflyktsort. Hon är, som ni kanske vet, abbedissa i cistercienserklostret i ***.

I ett underbart och hemlighetsfullt sammanhang med dessa händelser vid vårt hof står en tilldragelse, som nyligen timade på baron F:s slott och splittrade denna familj liksom fordom vår. Abbedissan upptog nämligen, bevekt af en fattig kvinnas nöd, hvilken, med sitt lilla barn stadd på pilgrimsfärd från den heliga linden, tagit vägen till klostret, hennes — —«

Ett besök afbröt här läkarens berättelse, och jag lyckades dölja den storm, som rasade i mitt bröst. Det stod så klart för mig: Francesco

var min fader, han hade dödat prinsen med samma knif, hvarmed jag dödade Hermogenes. Jag beslöt att inom få dagar resa till Italien och så frigöra mig ur den krets, inom hvilken en mig fientlig makt bundit mig. Samma afton besökte jag hofcirkeln; man talade mycket om en strålande vacker, adlig fröken, hvilken denna dag i egenskap af hofdam första gången skulle visa sig i furstinnans uppvaktning, enär hon först anländt under gårdagen.

Flygeldörrarne öppnades, furstinnan trädde in och med henne den främmande. — Jag igenkände i henne Aurelia.

Innehåll

Utgifvarens förord	ii
1 Förra delen.	1
I Barnåren och klosterlivet.	2
II Inträdet i världen.	26
III Äfventyr på resan.	50
IV Lifvet vid furstehofvet.	78
2 Senare delen.	96
I Vändpunkten.	97
II Botgöringen.	141
III Återkomsten till klostret.	171